

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

IETEIKUMI

EIROPAS SISTĒMISKO RISKU KOLĒĢIJA

EIROPAS SISTĒMISKO RISKU KOLĒĢIJAS IETEIKUMS

(2011. gada 21. septembris)

par kredītēšanu ārvalstu valūtā

(ESRK/2011/1)

(2011/C 342/01)

EIROPAS SISTĒMISKO RISKU KOLĒĢIJAS VALDE,

ņemot vērā Eiropas Parlamenta un Padomes 2010. gada 24. novembra Regulu (ES) Nr. 1092/2010 par Eiropas Savienības finanšu sistēmas makrouzraudzību un Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas izveidošanu ⁽¹⁾ un jo īpaši tās 3. panta 2. punkta b) apakšpunktu un 16.–18. pantu,

ņemot vērā Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas 2011. gada 20. janvāra Lēmumu ESRK/2011/1, ar ko pieņem Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas Reglamentu ⁽²⁾, un jo īpaši tā 15. panta 3. punkta a) apakšpunktu un 18.–20. pantu,

ņemot vērā privātā sektora pārstāvju viedokļus,

tā kā:

- (1) Vairākās Savienības dalībvalstīs pieaugusi pret risku neapdrošinātu aizņēmēju kredītēšana ārvalstu valūtā.
- (2) Pārmērīga kredītēšana ārvalstu valūtā var radīt ievērojamu sistēmisku risku šīm dalībvalstīm un negatīvi ietekmēt situāciju aiz to robežām.
- (3) Kopš 2000. gada dalībvalstīs pieņemti noteikumi, lai novērstu pārmērīgas kredītēšanas ārvalstu valūtā rezultātā radušos riskus, bet daudzi no šiem noteikumiem izrādījušies neefektīvi galvenokārt labvēlīgāka regulējuma izvēles iespējas dēļ.

- (4) Attiecībā uz kredītēšanu ārvalstu valūtā vēlams rīkoties, lai: i) ierobežotu kredītrisku un tirgus risku, tādējādi palielinot finanšu sistēmas noturību, ii) kontrolētu kredītēšanas ārvalstu valūtā pārmērīgu pieaugumu un novērstu aktīvu cenu “burbuļus”, iii) ierobežotu finansējuma un likviditātes riskus, tādējādi samazinot iespēju kaitējumam izplatīties šādā veidā, iv) rosinātu uzlabojumus riska cenas noteikšanā saistībā ar kredītēšanu ārvalstu valūtā un v) novērstu valstu līmenī pieņemto noteikumu apiešanu ar labvēlīgāka regulējuma izvēles palīdzību.
- (5) Aizņēmējiem un aizdevējiem pieejamās informācijas nevienlīdzības novēršana var samazināt bažas par finanšu stabilitāti, uzlabot aizņēmēju izpratni par risku un veicināt atbildīgu kredītēšanu.
- (6) Finanšu sistēma jāpadara izturīgāka pret negatīvām valūtas kursa izmaiņām, kas ietekmē aizņēmēju spēju atmaksāt parādus ārvalstu valūtās, pirms aizdevumu ārvalstu valūtā piešķiršanas pārbaudot arī aizņēmēju kredīspēju pārskatot to aizdevuma atdošanas laikā.
- (7) Lai samazinātu aktīvu “burbuļa” rašanās un tam sekojošās “plīšanas” risku, jāpieņem noteikumi, kas pieauguma fāzes laikā darbojas precīkliski, jo īpaši, ja kredītēšanas ārvalstu valūtā pieaugums ir būtiska daļa no kredītēšanas ekspansijas kopumā.
- (8) Finanšu iestādes jārosina labāk identificēt ar kredītēšanu ārvalstu valūtā saistītos slēptos riskus un maz iespējamo notikumu riskus, kā arī iekļaut attiecīgās izmaksas.

⁽¹⁾ OV L 331, 15.12.2010., 1. lpp.

⁽²⁾ OV C 58, 24.2.2011., 4. lpp.

- (9) Nacionālajām uzraudzības iestādēm jāveicina, ka finanšu iestādes pārskata aizdevumu ārvalstu valūtā cenu, iekļaujot šo aizdevumu cenā tiem piemētošos riskus un turot pietiekamu kapitālu, kas ar augstākas zaudējumu absorbcijas spējas palīdzību palielina arī finanšu sistēmas noturību pret negatīvu šoku.
- (10) Morālā kaitējuma dēļ paļaušanās uz likviditātes atbalstu pastiprina finansējuma struktūru, kas nav ilgtspējīga, un uz kuru jāattiecinā kontrolē un, vajadzības gadījumā, jānosaka ar finansējumu un likviditāti saistīti ierobežojumi riskam, kādu iestādes var uzņemt saistībā ar kredīšanu ārvalstu valūtā.
- (11) Lai novērstu risku, ka tiek apieti nacionālie noteikumi par kredīšanu ārvalstu valūtā, jānodrošina, ka, ja finanšu iestāde aizņēmējiem, kuru dzīvesvieta ir mītnes dalībvalstī, kredītus ārvalstu valūtā piešķir ar filiāles palīdzību vai sniedzot pārrobežu pakalpojumus, uz šādiem aizdevumiem attiecas noteikumi, kas ir vismaz tik pat stingri kā noteikumi, ko attiecībā uz kredīšanu ārvalstu valūtā pieņēmusi mītnes dalībvalsts.
- (12) Šī ieteikuma pielikums analizē ievērojamos sistēmiskos riskus finanšu stabilitātei Savienībā, ko rada pārmērīgs kredīšanas ārvalstu valūtā līmenis.
- (13) Šis ieteikums neierobežo Savienības centrālo banku pilnvaras monetārās politikas jomā un Eiropas Sistēmisko risku kolēģijai (ESRK) uzticētos uzdevumus.
- (14) ESRK ieteikumi tiek publicēti pēc tam, kad Eiropas Savienības Padome informēta par ESRK Valdes nolūku to darīt, un Padomei sniegta iespēja uz to atbildēt,

IR PIEŅĒMUSI ŠO IETEIKUMU.

1 SADAĻA

IETEIKUMI

A ieteikums – aizņēmēju risku izpratne

Nacionālajām uzraudzības iestādēm un dalībvalstīm tiek ieteikts:

- pieprasīt finanšu iestādēm sniegt aizņēmējiem pietiekamu informāciju par riskiem, kas saistīti ar kredīšanu ārvalstu valūtā. Šādai informācijai jābūt pietiekamai, lai aizņēmēji varētu pieņemt labi informētus un piesardzīgus lēmumus, un tajā jāiekļauj informācija vismaz par to, kā maksājumus ietekmēs aizņēmēja dzīvesvietas dalībvalsts likumīgā maksāšanas līdzekļa vērtības būtiska samazināšanās un ārvalsts procentu likmes palielināšanās;
- aicināt finanšu iestādes piedāvāt klientiem aizdevumus vietējā valūtā tiem pašiem mērķiem, kuriem tās piedāvā aizdevumus ārvalstu valūtā, kā arī finanšu instrumentu ārvalstu valūtas riska apdrošināšanai.

B ieteikums – aizņēmēju kredīspēja

Nacionālajām uzraudzības iestādēm tiek ieteikts:

- uzraudzīt kredīšanas ārvalstu valūtā līmeni un privātā nefinanšu sektora valūtu neatbilstības līmeni, kā arī pieņemt noteikumus, kas vajadzīgi, lai ierobežotu kredīšanu ārvalstu valūtā;
- aizdevumus ārvalstu valūtā atļaut piešķirt tikai aizņēmējiem, kas var pierādīt savu kredīspēju, ņemot vērā aizdevuma atmaksas struktūru un aizņēmēja spēju izturēt negatīvus valūtas kursa un ārvalstu procentu likmes šokus;
- apsvērt stingrāku riska parakstīšanas standartu noteikšanu, piemēram, attiecībā uz parāda maksājumu pret ienākumiem rādītāju un kredīta pret nodrošinājumu rādītāju.

C ieteikums – kredīšanas ārvalstu valūtā izraisīts kredīšanas pieaugums

Nacionālajām uzraudzības iestādēm tiek ieteikts uzraudzīt, vai kredīšana ārvalstu valūtā neizraisa pārmērīgu kredīšanas pieaugumu kopumā, un, ja tas tā ir, pieņemt jaunus vai stingrākus noteikumus par B ieteikumā izklāstītajiem noteikumiem.

D ieteikums – iekšējā riska pārvaldība

Nacionālajām uzraudzības iestādēm tiek ieteikts sniegt norādījumus finanšu iestādēm ar mērķi uzlabot to, kā kredīšanas ārvalstu valūtā riski tiek iekļauti finanšu iestāžu iekšējās riska pārvaldības sistēmās. Šādiem norādījumiem jāaptver vismaz iekšējā riska cenas noteikšana un iekšējā kapitāla sadale. Finanšu iestādēm jāpieprasa šos norādījumus ieviest proporcionāli to lielumam un struktūras sarežģītībai.

E ieteikums – kapitāla prasības

- Nacionālajām uzraudzības iestādēm tiek ieteikts ieviest Bāzeles II otrā pilāra pārskatītā regulējuma pasākumus⁽¹⁾ un jo īpaši prasīt finanšu iestādēm turēt pietiekamu kapitālu, lai nodrošinātos pret risku, kas saistīts ar kredīšanu ārvalstu valūtā, t.sk. risku, kas saistīts ar nelineāru kredītriska un tirgus riska attiecību. Novērtējums šajā sakarā jāveic saskaņā ar pārskatīšanas un novērtēšanas procedūru, kas aprakstīta 124. pantā Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 14. jūnija Direktīvai 2006/48/EK par kredītiestāžu darbības sākšanu un veikšanu⁽²⁾, vai saskaņā ar līdzvērtīgiem Savienības tiesību aktiem nākotnē, kuros noteiktas kredītiestāžu

⁽¹⁾ Pilāri tiek definēti saskaņā ar Bāzeles II regulējumu, sk. *Basel Committee on Banking Supervision, International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, June 2006*, pieejams Starptautisko norēķinu bankas interneta lapā www.bis.org.

⁽²⁾ OV L 177, 30.6.2006., 1. lpp.

kapitāla prasības. Šajā sakarā tiek ieteikts iestādēm, kas atbild par attiecīgajām kredītiestādēm, vispirms veikt regulatīvus pasākumus, un, ja konsolidētās uzraudzības iestādes šādus pasākumus uzskata par nepietiekamiem, lai adekvāti nodrošinātos pret riskiem, kas saistīti ar kredītēšanu ārvalstu valūtā, tās var veikt pienācīgus pasākumus novērojamo risku mīkstināšanai, t.sk. nosakot papildu kapitāla prasības Savienības kredītiestādēm, kas ir mātesuzņēmumi.

2. Eiropas Banku iestādei (EBI) tiek ieteikts sniegt norādījumus nacionālajām uzraudzības iestādēm saistībā ar 1. punktā minētajām kapitāla prasībām.

F ieteikums – likviditāte un finansējums

Nacionālajām uzraudzības iestādēm tiek ieteikts cieši uzraudzīt finansējuma un likviditātes riskus, ko finanšu iestādes uzņemas saistībā ar kredītēšanu ārvalstu valūtā, kā arī to kopējo likviditātes pozīciju. Īpaša uzmanība jāpievērš riskiem, kas saistīti ar:

- a) aktīvu un pasīvu termiņu un valūtas neatbilstības pieaugumu,
- b) paļaušanos uz valūtas mijmaiņas darījumiem (t.sk. valūtas procentu likmes mijmaiņas darījumiem) ārvalstu tirgos,
- c) finansējuma avotu koncentrāciju.

Pirms iepriekš tekstā minēto risku līmenis kļūst pārmērīgs nacionālajām uzraudzības iestādēm tiek ieteikts apsvērt risku ierobežošanu, vienlaikus izvairoties no neplānotām pašreizējo finanšu struktūru izmaiņām.

G ieteikums – savstarpīgums

1. Attiecīgo finanšu iestāžu piederības dalībvalsts uzraudzības iestādēm tiek ieteikts veikt vismaz tikpat stingrus pasākumus attiecībā uz kredītēšanu ārvalstu valūtā kā pasākumi, kas ir spēkā mītnes dalībvalstī, kurā šīs finanšu iestādes darbojas, sniedzot pārrobežu pakalpojumus, vai ar filiāļu palīdzību. Šis ieteikums attiecas tikai uz aizdevumiem ārvalstu valodā, kas piešķirti aizņēmējiem, kuru dzīvesvieta ir mītnes dalībvalstī. Šos pasākumus attiecīgos gadījumos piemēro individuālu iestāžu, pakārtotas konsolidācijas vai konsolidētā līmenī.
2. Attiecīgo finanšu iestāžu piederības dalībvalsts uzraudzības iestādēm tiek ieteikts savās interneta lapās publicēt mītnes dalībvalsts uzraudzības iestāžu veiktos pasākumus, bet mītnes dalībvalsts uzraudzības iestādēm tiek ieteikts paziņot

par visiem spēkā esošajiem un jaunajiem pasākumiem attiecībā uz kredītēšanu ārvalstu valūtā visām attiecīgajām piederības dalībvalsts iestādēm, kā arī ESRK un EBI.

2 SADAĻA

IEVIEŠANA

1. Interpretācija

1. Šajā ieteikumā izmantotajiem terminiem ir šāda nozīme:

“finanšu iestādes” ir finanšu iestādes, kas definētas Regulā (ES) Nr. 1092/2010,

“ārvalstu valūta” ir valūta, kas nav likumīgais maksāšanas līdzeklis dalībvalstī, kurā ir aizņēmēja dzīvesvieta,

“nacionālā uzraudzības iestāde” ir kompetentā vai uzraudzības iestāde, kas definēta Regulas (ES) Nr. 1092/2010 1. panta 3. punkta f) apakšpunktā,

“pret risku neapdrošināti aizņēmēji” ir aizņēmēji bez dabiskas vai finanšu apdrošināšanas. Dabiska apdrošināšana ietver, piemēram, gadījumus, kuros aizņēmēji gūst ienākumus ārvalsts valūtā (piemēram, naudas pārvedumi/eksporta ieņēmumi). Finanšu apdrošināšana parasti nozīmē līgumu ar finanšu iestādi.

2. Pielikums ir neatņemama šī ieteikuma sastāvdaļa. Pamatteksta un pielikuma neatbilstības gadījumā noteicošais ir pamatteksts.

2. Ieviešanas kritēriji

1. Uz šī ieteikuma ieviešanu attiecas šādi kritēriji:

- a) iepriekš izklāstītie A–G ieteikumi attiecas tikai uz aizdevumiem ārvalstu valūtā pret risku neapdrošinātiem aizņēmējiem, izņemot F ieteikumu, kas attiecas arī uz apdrošinātiem aizņēmējiem,
- b) jānovērš labākās regulējuma vietas izvēles iespēja,
- c) īstenojot B–F ieteikumu pienācīga vērība tiks pievērsta proporcionalitātes principam, ņemot vērā kredītēšanas ārvalstu valūtā atšķirīgo sistēmisko nozīmi dažādās dalībvalstīs un ņemot vērā katra ieteikuma mērķi un saturu,
- d) Īpašie kritēriji A–G ieteikuma ieviešanai ir izklāstīti pielikumā.

2. Adresātiem tiek lūgts ESRK un Padomei sniegt pārskatu par darbībām, ko tie veikuši, reaģējot uz šo ieteikumu, vai pienācīgi jāpamato nekādu darbību neveikšana. Šajos pārskatos jāiekļauj vismaz:

- a) informācija par veikto darbību saturu un termiņiem,
- b) novērtējums par veikto darbību funkcionēšanu no šī ieteikuma mērķu sasniegšanas viedokļa,
- c) detalizēts pamatojums tam, kāpēc darbības netika veiktas, vai tam, kāpēc tas atšķirās no šī ieteikuma, t.sk. attiecībā uz kavējumiem.

3. Pārskatu sniegšanas termiņi

1. Adresātiem tiek lūgts ESRK un Padomei sniegt pārskatu par darbībām, ko tie veikuši, reaģējot uz šo ieteikumu, vai pienācīgi jāpamato nekādu darbību neveikšana līdz 2012. gada 31. decembrim, ja vien turpmākajos punktos nav noteikts citādi.

2. Īpaši pārskatu sniegšanas termiņi attiecas uz šādiem gadījumiem:

A ieteikums – nacionālas uzraudzības iestādes un dalībvalstis tiek lūgtas pārskatus sniegt divos posmos:

- a) līdz 2012. gada 30. jūnijam nacionālās uzraudzības iestādes un dalībvalstis sniedz pārskatu par to, vai pirms šī ieteikuma pieņemšanas tās sniegušas norādījumus, kas attiecas uz šeit minētajiem jautājumiem. Turklāt tās paziņo savu novērtējumu tam, vai šādus norādījumus jāpārskata,
- b) līdz 2012. gada 31. decembrim nacionālās uzraudzības iestādes un dalībvalstis paziņo par papildu norādījumiem saskaņā ar A ieteikumu un sniedz savu novērtējumu attiecībā uz aizdevumiem, ko finanšu iestādes izsniegušas vietējā valūtā, kas ir ekvivalenti aizdevumiem ārvalstu valūtā.

Dalībvalstis pārskatus var sniegt ar nacionālo uzraudzības iestāžu palīdzību.

D ieteikums – nacionālas uzraudzības iestādes tiek lūgtas pārskatus sniegt divos posmos:

- a) pirmā progresa ziņojuma termiņš ir 2012. gada 30. jūnijs,
- b) otrā progresa ziņojuma termiņš ir 2012. gada 31. decembris.

E ieteikums – EBI tiek lūgta atbildēt divos posmos:

- a) līdz 2012. gada 31. decembrim EBI sniedz pārskatu par pasākumiem, ko tā veikusi, lai pieņemtu ieteikumā minētos norādījumus,
- b) līdz 2013. gada 31. decembrim EBI pieņem šos norādījumus.

3. ESRK Valde var pagarināt 1. un 2. punktā noteiktos termiņus, ja dalībvalstīs jāveic tiesību aktu grozījumi, lai izpildītu kādu no ieteikumiem.

4. Uzraudzība un novērtējums

1. ESRK Sekretariāts:

- a) palīdz adresātiem, t.sk., veicinot koordinētu pārskatu sniegšanu, nodrošinot attiecīgus paraugus un vajadzības gadījumā precizējot pārskatu sniegšanas kārtību un grafiku,
- b) pārbauda, ka adresāti sniedz pārskatus, t.sk., pēc to lūguma palīdzot adresātiem, un divus mēnešus pirms pārskatu sniegšanas termiņa beigām ar Koordinācijas komitejas palīdzību par tiem ziņo ESRK Valdei.

2. ESRK Valde izvērtē darbības un pamatojumus, par kuriem ziņojuši adresāti, un vajadzības gadījumā lemj par to, ka šis ieteikums nav ievērots un adresāti nav pienācīgi pamatojuši savu bezdarbību.

Frankfurtē pie Mainas, 2011. gada 21. septembrī

ESRK priekšsēdētājs
Jean-Claude TRICHET

PIELIKUMS

ESRK IETEIKUMS SAISTĪBĀ AR KREDITĒŠANU ĀRVALSTU VALŪTĀS

SATURS

	<i>Lappuse</i>
Kopsavilkums	8
I. Pārskats par ārvalstu valūtā izsniegtiem kredītiem Eiropas Savienībā	8
I.1. Ārvalstu valūtā izsniegtie kredīti Eiropas Savienībā	8
I.2. Ārvalstu valūtā izsniegto kredītu ekspansijas virzītājspēki	11
I.2.1. Ar piedāvājumu saistītie faktori	11
I.2.1.1. Starptautiskā un vietējā finansējuma pretstatījums	11
I.2.1.2. Ārvalstu grupu klātbūtnes pieaugums CAE valstīs	12
I.2.1.3. Konkurences spiediens	13
I.2.2. Ar pieprasījumu saistītie faktori	13
I.2.2.1. Procentu likmju starpības	13
I.2.2.2. Valūtas kursa riska uztvere un euro ieviešanas gaidas	15
II. Ārvalstu valūtā izsniegto kredītu radītie riski	15
II.1. Valūtas kursa un ārvalstu valūtu procentu likmju pārmaiņu radīts kredītrisks	16
II.2. Finansējuma un likviditātes risks	17
II.3. Pārmērīgs kreditēšanas pieaugums, risku cenas nepareizs novērtējums un iespējamie aktīvu cenu burbuļi	17
II.4. Koncentrācija un negatīvi blakusefekti piederības un mītnes valstīs kā finanšu stabilitātes risks Eiropas Savienībā	20
II.4.1. Negatīvo blakusefektu pārrobežu izplatības pētījums: Austrija un Zviedrija	23
II.5. Kapitāla pietiekamības rādītāju lielāks svārstīgums valūtas kursu pārmaiņu rezultātā	24
II.6. Traucēti monetārās politikas transmisijas kanāli	24
II.7. Risku īstenošanās varbūtība un nosacījumi	27
III. Politikas aktivitātes valstu līmenī	28
III.1. Dažādu valstu apstiprinātie politikas pasākumi	28
III.2. Politikas pasākumu efektivitātes novērtējums	30
IV. ESRK ieteikumi	31
Politikas mērķi	31
Ieteikumu īstenošanas principi	31
Visiem ieteikumiem kopīgie papildu pasākumi	32
Kredītriski un tirgus riski	32
IV.1. A ieteikums – aizņēmēju risku izpratne	32
IV.1.1. Ekonomiskais pamatojums	33
IV.1.2. Novērtējums, t.sk. priekšrocības un trūkumi	33
IV.1.3. Papildu pasākumi	33
IV.1.3.1. Laika grafiks	33
IV.1.3.2. Atbilstības kritēriji	33
IV.1.3.3. Komunikācija par papildu pasākumiem	34
IV.1.4. Saistība ar Eiropas Savienības tiesisko regulējumu	35

	<i>Lappuse</i>
IV.2. B ieteikums – aizņēmēju kredītspēja	35
IV.2.1. Ekonomiskais pamatojums	35
IV.2.2. Novērtējums, t.sk. priekšrocības un trūkumi	35
IV.2.3. Papildu pasākumi	36
IV.2.3.1. Laika grafiks	36
IV.2.3.2. Atbilstības kritēriji	36
IV.2.3.3. Komunikācija par papildu pasākumiem	37
IV.2.4. Saistība ar Eiropas Savienības tiesisko regulējumu	38
Kreditēšanas kāpums	38
IV.3. C ieteikums – kreditēšanas ārvalstu valūtās izraisīts kreditēšanas pieaugums	38
IV.3.1. Ekonomiskais pamatojums	38
IV.3.2. Novērtējums, t.sk. priekšrocības un trūkumi	38
IV.3.3. Papildu pasākumi	38
IV.3.3.1. Laika grafiks	38
IV.3.3.2. Atbilstības kritēriji	38
IV.3.3.3. Komunikācija par papildu pasākumiem	39
IV.3.4. Saistība ar Eiropas Savienības tiesisko regulējumu	39
Nepareiza riska cenas novērtēšana un elastība	39
IV.4. D ieteikums – iekšējā riska pārvaldība	39
IV.4.1. Ekonomiskais pamatojums	39
IV.4.2. Novērtējums, t.sk. priekšrocības un trūkumi	39
IV.4.3. Papildu pasākumi	40
IV.4.3.1. Laika grafiks	40
IV.4.3.2. Atbilstības kritēriji	40
IV.4.3.3. Komunikācija par papildu pasākumiem	40
IV.4.4. Saistība ar Eiropas Savienības tiesisko regulējumu	41
IV.5. E ieteikums – kapitāla prasības	41
IV.5.1. Ekonomiskais pamatojums	42
IV.5.2. Novērtējums, t.sk. priekšrocības un trūkumi	42
IV.5.3. Papildu pasākumi	42
IV.5.3.1. Laika grafiks	42
IV.5.3.2. Atbilstības kritēriji	42
IV.5.3.3. Komunikācija par papildu pasākumiem	43
IV.5.4. Saistība ar Eiropas Savienības tiesisko regulējumu	43
Likviditātes un finansējuma risks	43
IV.6. F ieteikums – likviditāte un finansējums	43
IV.6.1. Ekonomiskais pamatojums	44
IV.6.2. Novērtējums, t.sk. priekšrocības un trūkumi	44
IV.6.3. Papildu pasākumi	45
IV.6.3.1. Laika grafiks	45

	<i>Lappuse</i>
IV.6.3.2. Atbilstības kritēriji	45
IV.6.3.3. Komunikācija par papildu pasākumiem	45
IV.6.4. Saistība ar Eiropas Savienības tiesisko regulējumu	45
Eiropas Savienības mēroga koordinācija un darbības joma	46
IV.7. G ieteikums – savstarpīgums	46
IV.7.1. Ekonomiskais pamatojums	46
IV.7.2. Novērtējums, t.sk. priekšrocības un trūkumi	46
IV.7.3. Papildu pasākumi	47
IV.7.3.1. Laika grafiks	47
IV.7.3.2. Atbilstības kritēriji	47
IV.7.3.3. Komunikācija par papildu pasākumiem	47
Vispārējs politikas pasākumu novērtējums	47

KOPSAVILKUMS

Pēdējos gadus vairākos forumos tiek diskutēts par finanšu stabilitātes draudiem, ko izraisa pārmērīgs ārvalstu valūtā izsniegto kredītu īpatsvara pieaugums dažās dalībvalstīs.

Eiropas Savienības līmenī vislielākais nefinanšu privātajam sektoram ārvalstu valūtā izsniegto kredītu apjoms vērojams Centrāleiropas un Austrumeiropas (CAE) valstīs. Tas radījis nefinanšu privātā sektora bilancēs būtiskas neatbilstības starp kredīta valūtu un ienākumu valūtu. Ārvalstu valūtā izsniegto kredītu lielo īpatsvaru noteikuši gan pieprasījuma, gan piedāvājuma puses faktori, t.sk. pozitīva procentu likmju starpība un finansējuma pieejamība no mātesbankām.

Lielais ārvalstu valūtā izsniegto kredītu apjoms šajās valstīs var izraisīt sistēmiska rakstura sekas un radīt nosacījumus negatīvu blakusefektu pārrobežu izplatībai. Dažos gadījumos ārvalstu valūtā izsniegto kredītu apjoms sasniedzis pārāk augstu līmeni un veicinājis spēcīgākus kredītēšanas ciklus, iespējams, ietekmējot aktīvu cenas. Ārvalstu valūtā izsniegtajiem aizdevumiem kredītrisks ietver tirgus risku, kas skar visus kredītņēmējus, kuri nav nodrošinājušies pret riskiem, jo maksājumus ietekmē valūtas kurss. Valūtas kursa negatīvās dinamikas apstākļos šo kredītņēmēju uzvedības tendences būs līdzīgas un vienlaicīgas. Turklāt atkarība no mātesbanku finansējuma un dažkārt arī atkarība no ārvalstu valūtā izsniegto kredītu mijmaiņas darījumu tirgiem krīzes laikā rada papildu likviditātes un refinansēšanas risku. Visbeidzot finanšu grupu augstais integrācijas līmenis rada vēl vienu kanālu kaitējuma pārrobežu izplatībai, ja īstenojas ar ārvalstu valūtā izsniegtiem kredītiem saistītais risks.

Ņemot vērā kaitējuma pārrobežu izplatīšanās iespēju un to, ka valstu pasākumus, kuri pieņemti vienpusēji un kurus neatbalsta citas dalībvalstis, var apiet, ESRK sagatavoja vairākus ieteikumus.

ESRK ieteikumu mērķi atbilst konstatētajiem riskiem. Tie ir šādi: 1) ierobežot kredīta un tirgus risku ietekmi, tādējādi palielinot finanšu sistēmas elastību; 2) kontrolēt pārmērīgu ārvalstu valūtā izsniegto kredītu apjoma pieaugumu un novērst aktīvu cenu burbuļus; 3) samazināt finansēšanas un likviditātes riskus un 4) uzlabot risku cenas novērtēšanu. Ieteikumi attiecas uz ārvalstu valūtā izsniegtajiem kredītiem, proti, visiem aizdevumiem, kas izsniegti valūtās, kuras nav likumīgs maksāšanas līdzeklis attiecīgajā valstī. Šie ieteikumi attiecas tikai uz kredītņēmējiem, kuri nav nodrošināti pret risku, t.i., kredītņēmējiem bez dabiska vai finansiāla nodrošinājuma (tautsaimniecības dalībnieki, kuru kredīta valūta neatbilst ienākumu valūtai).

Sniegti šādi ieteikumi kredītriska novēršanai: 1) vairot kredītņēmēju izpratni par riskiem, kas saistīti ar ārvalstu valūtā izsniegtajiem kredītiem, nodrošinot atbilstošu informāciju un 2) nodrošināt, ka jauni kredīti ārvalstu valūtā tiek izsniegti tikai aizņēmējiem, kuri ir maksāspējīgi un var izturēt būtiskus valūtas kursa šokus. Tiek mudināts izmantot parāda un ienākumu attiecību un kredīta summas un nodrošinājuma vērtības rādītāju. Gadījumos, kad ārvalstu valūtā izsniegtie kredīti izraisa pārmērīgu kopējā kredītu atlikuma pieauguma kāpumu, jāapsver stingrāki vai jauni pasākumi attiecībā uz kredītiem ārvalstu valūtā.

Lai novērstu ar ārvalstu valūtā izsniegtajiem kredītiem saistīto risku cenas nepareizu novērtēšanu, iestādēm jāpieprasa finanšu institūcijām 1) precīzāk iekļaut šos riskus iekšējā risku novērtējumā un iekšējā kapitāla sadalē un 2) turēt pietiekamu kapitālu atbilstoši otrajam pīlāram ārvalstu valūtā izsniegtiem aizdevumiem, jo pastāv nelineāra kredītu un tirgus risku attiecība.

Iestādēm rūpīgi jāuzrauga un, ja nepieciešams, jāierobežo finansējuma un likviditātes riski, kas saistīti ar ārvalstu valūtā izsniegtiem kredītiem, īpašu uzmanību veltot līdzekļu avotu koncentrācijai, aktīvu un pasīvu valūtu un termiņu struktūru nesabalansētībai, kas izraisa atkarību no ārvalstu valūtā izsniegto kredītu mijmaiņas darījumu tirgiem.

Ieteikumi pēc vajadzības jāpiemēro individuālā, pakārtotās konsolidācijas un konsolidētā līmenī. Dalībvalstīm jāpalīdz ierobežot regulējuma arbitrāžu, nodrošinot savstarpīgumu attiecībā uz citām dalībvalstīm, kuras īstenojušas ar ārvalstu valūtā izsniegtajiem kredītiem saistīto risku ierobežojošus pasākumus. Uzraudzības pasākumus var apspriest arī uzraudzības kolēģijās.

I. PĀRSKATS PAR ĀRVALSTU VALŪTĀ IZSNIEGTIEM KREDĪTIEM EIROPAS SAVIENĪBĀ

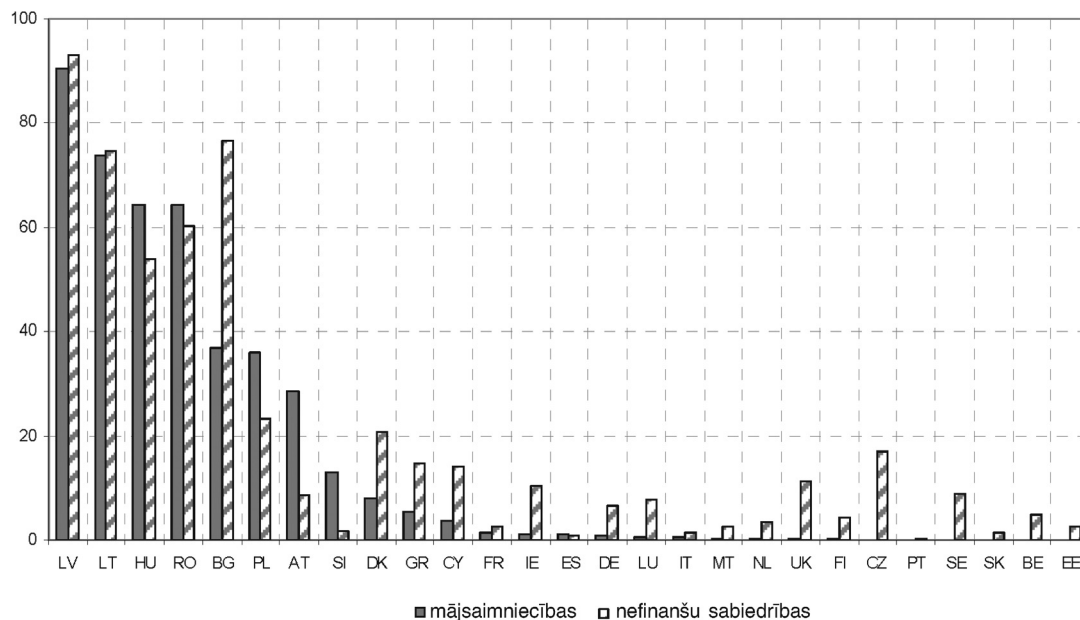
I.1. Ārvalstu valūtā izsniegtie kredīti Eiropas Savienībā

Ārvalstu valūtā izsniegto kredītu izmantošanas apjoms Eiropas Savienības dalībvalstīs ievērojami atšķiras. Lielākajā daļā Rietumeiropas valstu ārvalstu valūtā izsniegtie kredīti veido salīdzinoši niecīgu daļu no kopējā kredītu apjoma, bet Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīs (CAE) ⁽¹⁾, kā arī Austrijā to apjoms ir relatīvi liels (sk.1. attēlu).

⁽¹⁾ CAE valstis ir Bulgārija, Čehijas Republika, Igaunija, Latvija un Lietuva, Polija, Rumānija, Slovākija, Slovēnija, Ungārija, kā arī trešās valstis, piemēram, Horvātija un Serbija[0].

1. attēls

Ārvalstu valūtā izsniegtie kredīti mājsaimniecībām un nefinanšu sabiedrībām Eiropas Savienībā

Avots: Eiropas Centrālās bankas (ECB) bilances statistika un pašu aprēķini.

Piezīmes. Šajā attēlā redzams monetāro finanšu institūciju (MFI) darījuma partneriem rezidentiem ārvalstu valūtā izsniegto kredītu apjoms procentos no kopējā kredītu atlikuma (2011. gada aprīlī). Mājsaimniecību sektors ietver mājsaimniecības un mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas (MABPO).

Valstīs, kurās ir liela ārvalstu valūtā iesniegto kredītu proporcija, tas bieži attiecas gan uz mājsaimniecību, gan nefinanšu sabiedrībām izsniegtajiem kredītiem. Savukārt valstīs, kur ārvalstu valūtā izsniegtie kredīti veido salīdzinoši nelielu daļu no kopējā izsniegto kredītu apjoma, nefinanšu sabiedrībām parasti izsniegts vairāk kredītu ārvalstu valūtā nekā mājsaimniecībām. Tam pamatā, iespējams, ir uz eksportu orientētu uzņēmumu esamība, kā arī vispārējais tirdzniecības atvērības līmenis.

Finanšu stabilitātes riski galvenokārt ir augsti valstīs, kurās nenodrošinātiem kredītņēmējiem ārvalstu valūtā izsniegts liels kredītu apjoms. Īpaši mājsaimniecības un dažas nefinanšu sabiedrības (piemēram, mazie un vidējie uzņēmumi (MVU), kuri darbojas valsts iekšējā tirgū) mēdz būt nenodrošinātas (t.i., to kredīta valūta neatbilst ienākumu valūtai), jo to ienākumi parasti ir vietējā valūtā.

Savukārt eksportējošās nefinanšu sabiedrības var būt mazāk jutīgas pret valūtas kursa svārstībām, jo tām ir vairāk iespēju nodrošināties pret valūtas risku ⁽²⁾. Tādējādi turpmāk tiks analizētas valstis, kurās būtiska ārvalstu valūtā iesniegto kredītu daļa izsniegta mājsaimniecībām ⁽³⁾.

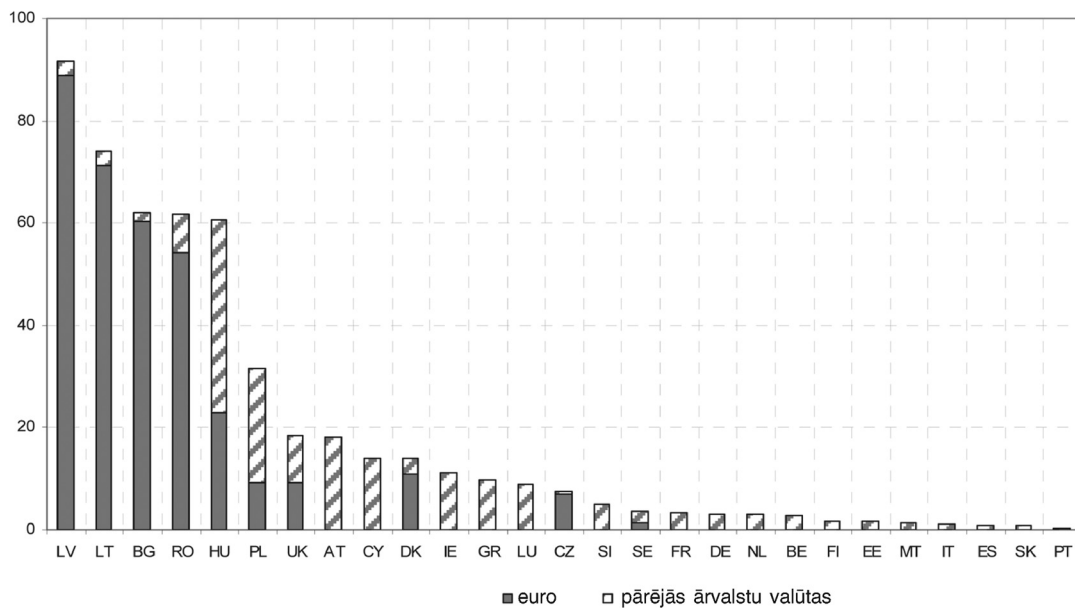
Ārvalstu valūtā izsniegto kredītu valūtu struktūra dalībvalstīs ir atšķirīga (sk. **2. attēlu**). Vairumā analizēto valstu (Bulgārijā, Latvijā, Lietuvā un Rumānijā) ārvalstu valūtā iesniegtie kredīti galvenokārt izsniegti euro, kas šķiet dabiska izvēle, ņemot vērā dalību Eiropas Savienībā un, jo īpaši, euro piesaistītos valūtu kursus. Savukārt dažās valstīs noteicošās bijušas citas valūtas, īpaši Šveices franks (piemēram, Austrijā, Polijā un Ungārijā).

⁽²⁾ Nodrošināties pret valūtas risku iespējams dažādos veidos, t. sk. ar *dabisku nodrošinājumu* (mājsaimniecība/nefinanšu sabiedrība gūst ienākumus ārvalstu valūtā, piemēram, no naudas pārvedumiem/eksporta ieņēmumiem) un *finanšu nodrošinājumu* (nepieciešams līgums ar finanšu iestādi). Finanšu nodrošinājums bieži tiek uzskatīts par nepieejamu mājsaimniecībām un dažiem MVU, galvenokārt relatīvi lielo izmaksu dēļ. Iekļaujot nenodrošinātās nefinanšu sabiedrības, par kurām nav pieejami dati, šajā pielikumā aplūkojamo valstu saraksts, visticamāk, nemainītos.

⁽³⁾ Austrija, Bulgārija, Latvija, Lietuva, Polija, Rumānija un Ungārija[0].

2. attēls

Ārvalstu valūtā izsniegtie kredīti privātajam nemonetāro finanšu institūciju sektoram (izņemot valdību) ⁽⁴⁾
Eiropas Savienībā

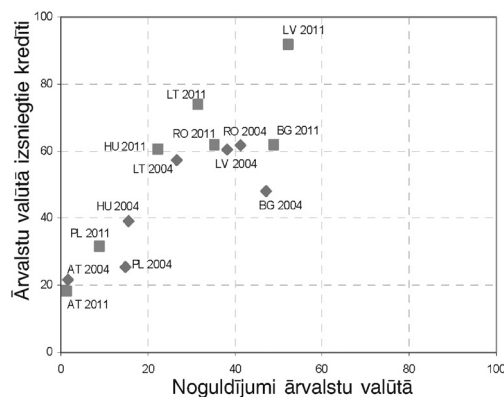
Avots: ECB bilances posteņu statistika un pašu aprēķini.

Piezīmes. Attēlā redzams monetāro finanšu institūciju darījuma partneriem rezidentiem izsniegto kredītu ārvalstu valūtā apjoms valūtu dalījumā procentos no kopējā kredītu atlikuma. Dati attiecas uz 2011. gada aprīli.

Aplūkojot valstis, kurās lielāks kredītu īpatsvars ārvalstu valūtā izsniegts nenodrošinātiem kredītņēmējiem (t.i., māsaimniecībām), redzamas vairākas kopīgas iezīmes. Pirmkārt, **kopš 2004. gada decembra ārvalstu valūtā izsniegto kredītu īpatsvars pieaudzis** kopumā visās valstīs (sk. 3. att.), izņemot Austriju. Vienlaikus nefinanšu privātajā sektorā ārvalstu valūtā turēto noguldījumu īpatsvars šajās valstīs nedaudz pieauga vai dažos gadījumos saruka (izņemot Latviju, kur ārvalstu valūtā turēto noguldījumu apjoms būtiski pieauga). Šādas asimetriskas nobīdes par labu ārvalstu valūtā izsniegtajiem kredītiem varētu būt galvenā pazīme, ka nefinanšu privātajā sektorā bilancēs palielinās kredīta valūtas neatbilstība ienākumu valūtai. Turklāt tas netieši norāda, ka pastāv stimuli, kas dalībvalstīs veicina kredītu izsniegšanu ārvalstu valūtā. Dažās valstīs nefinanšu privātajam sektoram ārvalstu valūtā izsniegto kredītu īpatsvars vēl vairāk pieauga pēc tam, kad pasaules finanšu un ekonomiskā krīze skāra dalībvalstis, savukārt citās valstīs šis īpatsvars pamatā nemainījās. Vairākās valstīs šis pieaugums radies sarūkoša kredītu pieprasījuma vidē.

3. attēls

Ārvalstu valūtā izsniegto kredītu un ārvalstu valūtā veikto noguldījumu īpatsvars atsevišķās dalībvalstīs.

Avots: ECB bilances posteņu statistika un pašu aprēķini.

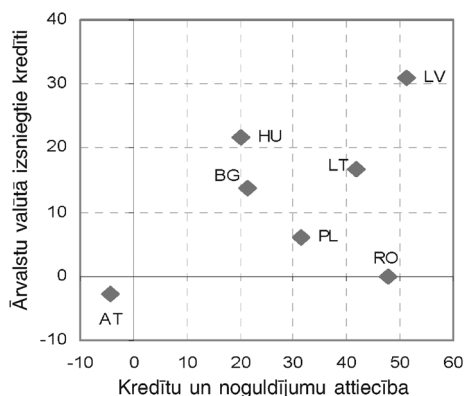
Piezīme. Šajā attēlā redzami kredīti ārvalstu valūtā, kas izsniegti rezidentu ne-MFI (izņemot valdību), un rezidentu ne-MFI ārvalstu valūtā veiktie noguldījumi procentos no kopējā aizdevumu un noguldījumu atlikuma. Pārmaiņas attiecas uz periodu no 2004. gada decembra līdz 2011. gada aprīlim.

⁽⁴⁾ Privātais nemonetāro finanšu institūciju (izņemot valdību) sektors ietver nefinanšu sabiedrības, finanšu palīgsabiedrības, citus finanšu starpniekus, apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus, māsaimniecības un māsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas.

Pētot kredītu atlikuma pieauguma finansējuma avotus šajās valstīs, kredītu atlikuma un noguldījumu atlikuma (LTD) starpību var izmantot kā aptuvenu pieejamo iekšzemes finansējuma avotu rādītāju. Liels LTD starpības pieaugums savukārt liecina par būtisku atkarību no ārvalstu kapitāla, lai finansētu aizdevumus šajās tautsaimniecībās (sk. **4. att.**). Dažās CAE valstīs ārvalstu kapitāls galvenokārt ieplūda aizdevumu veidā no kredītu izsniegušo finanšu iestāžu mātesbankām ⁽⁵⁾, kuras darbojas šajās valstīs, kā arī no ārvalstu liela apjoma darījumu naudas tirgiem.

4. attēls

Ārvalstu valūtā izsniegto kredītu īpatsvars un kredītu un noguldījumu attiecība dalībvalstīs

Avots: ECB bilances posteņu statistika un pašu aprēķini.

Piezīme. Attēlā redzamas īpatsvara atšķirības procentu punktos (p.p.). Kredītu un noguldījumu attiecība attiecas uz visām valūtām kopā. Partneru sektors saistībā ar kredītiem un noguldījumiem vienmēr ir rezidentu ne-MFI sektors (izņemot valdību). Pārmaiņas attiecas uz periodu no 2004. gada decembra līdz 2011. gada aprīlim.

I.2. Ārvalstu valūtā izsniegto kredītu ekspansijas virzītājspēki

Ārvalstu valūtā izsniegto kredītu apjoma pieaugumu nosaka vairāki faktori gan no piedāvājuma, gan pieprasījuma puses. Piedāvājuma pusē spēju ārvalstu valūtā izsniegt kredītu apjoma pieaugumu CAE reģionā galvenokārt izraisīja viegla piekļuve liela apjoma finansējumam (to veicināja pozitīvais globālās likviditātes stāvoklis un ārvalstu mātesuzņēmumu finansējums). Pieprasījuma pusē nozīmīga loma acīmredzot bijusi procentu likmju starpībai. Lai gan iespējams noteikt kopējus cēloņus, to nozīmīgums dažādās valstīs visdrīzāk atšķirsies.

Neņemot vērā daudzos atsevišķos piedāvājuma un pieprasījuma puses faktorus, ārvalstu valūtā izsniegto kredītu apjoma pieaugums dažās CEA valstīs atspoguļoja vispārīgākas tendences – ārvalstu finansējuma radītu pieprasījumu un/vai aktīvu cenu lēcieni. Turklāt lielākajā daļā dalībvalstu, kurās liela daļa kredītu izsniegti ārvalstu valūtā, notiek ekonomiskā konverģence un tajās bieži vērojams būtisks izlīdzināšanās potenciāls. Reālās konverģences process šajās valstīs lielā mērā balstījās uz ārvalstu kapitāla ieplūdi, jo iekšzemes uzkrājumu apjoms bija nepietiekams.

I.2.1. Ar piedāvājumu saistītie faktori

I.2.1.1. Starptautiskā un vietējā finansējuma pretstatījums

Minētajās CAE valstīs finansējums lielai daļai ārvalstu valūtā izsniegto kredītu gūts no pārrobežu aizņēmumiem kredītlīniju veidā no mātesuzņēmumiem, kuru juridiskā adrese ir citā Eiropas Savienības dalībvalstī. Citas kredītiestādes ar plašu noguldījumu bāzi vietējā valūtā izmantoja ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumu tirgus.

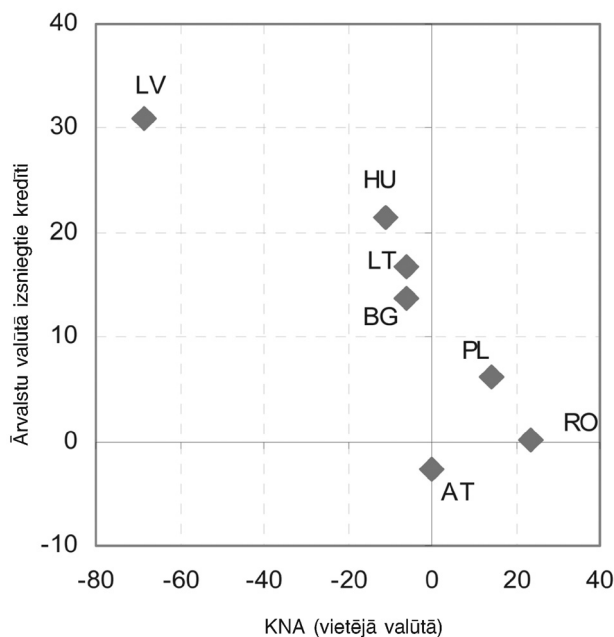
Gadījumos, kad nebija pieejami iekšzemes finansējuma avoti, iestādes balstījās uz ārvalstu finansējumu ⁽⁶⁾ (sk. **5. att.**). Nozīme, iespējams, bija arī tam, ka CAE valstīs nacionālie kapitāla tirgi bija zemāk attīstīti (salīdzinājumā ar valstīm, kuras ieviesa euro agrāk). Īpaši relatīvi nelielais vietējo valūtu ilgāka termiņa parāda vērtspapīru daudzums, ko varētu izmantot ilgtermiņa finansējuma iegūšanai vai kā etalonu cenu noteikšanai, iespējams, atturējis finanšu iestādes no ilgtermiņa kredītu ņemšanas vietējās valūtās. Vietējās valūtas instrumentu vērtspapīrošanas augstās izmaksas ir vēl viens faktors, kas mudināja bankas rast līdzekļus hipotēku kredītiem ārvalstu valūtā.

⁽⁵⁾ Turpmāk termini "iestādes", "finanšu iestādes, kas izsniedz kredītu" un "finanšu iestādes" tiks izmantoti pamīšus un apzīmēs visas finanšu iestādes, kas var izsniegt kredītus. Galvenokārt tās ir bankas, taču iekļautas arī visas nebanku iestādes, kuras var izsniegt kredītus.

⁽⁶⁾ Ungārijā un Rumānijā mātesbanku finansējums veidoja 50–70 % no banku sektora kopējām ārzemju saistībām. Sīkāku informāciju sk. Walko, Z., "Banku refinansēšanas struktūra atsevišķās Viduseiropas, Dievideiropas, Austrumeiropas un Baltijas valstīs" (*The refinancing structure of banks in selected CESEE countries*), "Finašu Stabilitātes Pārskats" Nr. 16, Oesterreichische Nationalbank, 2008. gada novembris.

5. attēls

Ārvalstu valūtā izsniegtie kredīti un vietējā valūtā izsniegto kredītu un veikto noguldījumu attiecība atsevišķās dalībvalstīs

Avots: ECB bilances posteņu statistika un pašu aprēķini.

Piezīme. Attēlā redzamas īpatsvara atšķirības procentu punktos (p.p.) par periodu no 2004. gada decembra līdz 2011. gada aprīlim.

Turklāt finansējuma saņemšana starptautiskā finanšu grupā bija nosacīti lētāks līdzekļu avots salīdzinājumā ar līdzekļiem, kas bija pieejami vietējām bankām ārpus šādām grupām. Tas pastiprināja vēl citus faktorus (piemēram, procentu likmju starpības un peļņas maržu priekšrocības), kuri veicināja kredītu izsniegšanu ārvalstu valūtā.

Izmantojot ārvalstu finansējuma pieejamību un novirzot valūtas kursa risku kredītņēmējiem, iestādes spēja piedāvāt kredītproduktus ar ievērojami zemākām procentu likmēm nekā kredītiem vietējās valūtās. Dažās valstīs (piemēram, Bulgārijā, Latvijā), kurām bija raksturīga liela ārvalstu valūtā veikto noguldījumu daļa, iestādēm, iespējams, bija stimuls izsniegt kredītus ārvalstu valūtā, jo tām bija piekļuve stabilai vietējai finansējuma bāzei ārvalstu valūtā (galvenokārt euro). Turklāt fiksēts vai piesaistīts valūtas kursa režīms likvidēja izmaksas, kas saistītas ar nodrošināšanos pret valūtas kursa risku (⁷).

I.2.1.2. Ārvalstu grupu klātbūtnes pieaugums CAE valstīs

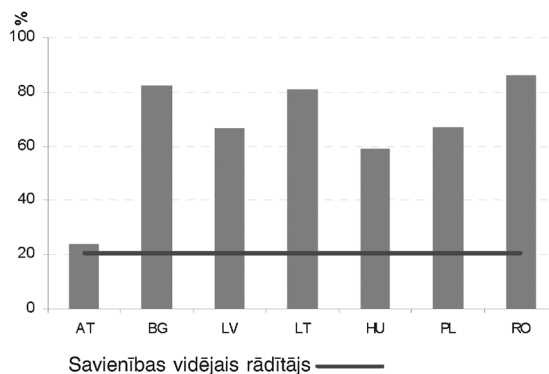
Kreditēšanas pieaugumu veicināja Eiropas finanšu tirgu integrācija, ko atspoguļoja arī ārvalstu finanšu institūciju pastiprinātā iesaistīšanās vai jau darbojošos finanšu institūciju paaugstināta aktivitāte šo valstu finanšu sistēmās.

Ārvalstu banku aktīvu daļa kopējos banku sektora aktīvos septiņās valstīs, kuras aplūkotas šā pielikuma analītiskajā daļā (izņemot Austriju), ir tuvu 60 % vai lielāka (sk. **6. attēlu**). Mātesbanku dalību līdzekļu izsniegšanā savām filiālēm ārvalstu valūtā lielā mērā stimulējis kredītēšanas augstāks ienesīgums valstīs, kurās notiek izlīdzināšanās, un centieni iegūt lielāku tirgus daļu šajās valstīs. Tādējādi liela daļa ārvalstīm piederošo banku CAE valstu iekšzemes finanšu sektorā radījusi papildu kapitāla ieplūdes kanālus, kas galvenokārt vērsti uz kredītu tirgu.

(⁷) Tas attiecināms uz Bulgāriju, Latviju un Lietuvu, kur spēkā valūtas padomes mehānisms vai kurās vietējā valūta piesaistīta euro.

6. attēls

Ārvalstu kontrolē esošo meitasuzņēmumu un filiāļu aktīvu daļa banku sektorā kopumā (%)

Avots: Konsolidēti banku dati (ECB) 2010. gada jūnijā.

I.2.1.3. Konkurences spiediens

Minētais augstais ārvalstīm piederošo banku īpatsvars CAE valstu finanšu sektorā un šo valstu ievērojamais izaugsmes potenciāls veicināja konkurences spiediena rašanos kredītu tirgos, galvenokārt attiecībā uz aizdevumu tirgu mājokļu iegādei⁽⁸⁾. Lielākas konkurences rezultātā iestādes paplašināja produktu klāstu, piedāvājot hipotēku kredītus ārvalstu valūtā, kas tām ļāva nodrošināt lētākus kredītus mājāsaimniecībām. Centieni piedāvāt produktus ar zemākām procentu likmēm arī bija viens no faktoriem, kāpēc pieauga Šveices frankos izsniegto kredītu apjoms dažās CAE valstīs un Austrijā. Bankas, kuras piedāvāja kredītus Šveices frankos un Japānas jenās, varēja cīnīties par tirgus daļu, piedāvājot mazākas kredīta apkalpošanas izmaksas nekā bankas, kuras piedāvāja kredītus euro.

Konkurences spiediena ietekme bija divējāda. No vienas puses, konkurences apstākļos konservatīvākas iestādes bija spiestas sākt kredītu izsniegšanu ārvalstu valūtā, lai nezaudētu tirgus daļu, kas, iespējams, sakrita ar kredītu standartu atvieglošanu. No otras puses, ņemot vērā ievērojamo procentu likmju starpību, iestādes varēja arī noteikt lielākas peļņas maržas un augstāku maksu salīdzinājumā ar kredītiem attiecīgās valsts valūtā un tādējādi uzlabot savus finanšu rādītājus (radot papildu konkurences spiedienu uz bankām, kuras nepiedāvāja kredītus ārvalstu valūtā). Runājot par kredītiem, kas indeksēti ar ārvalstu valūtām, iestādes guva papildu peļņu no valūtas kursa starpības, konvertējot kredīta maksājumus no vietējās valūtas/vietējā valūtā.

I.2.2. Ar pieprasījumu saistītie faktori

I.2.2.1. Procentu likmju starpības

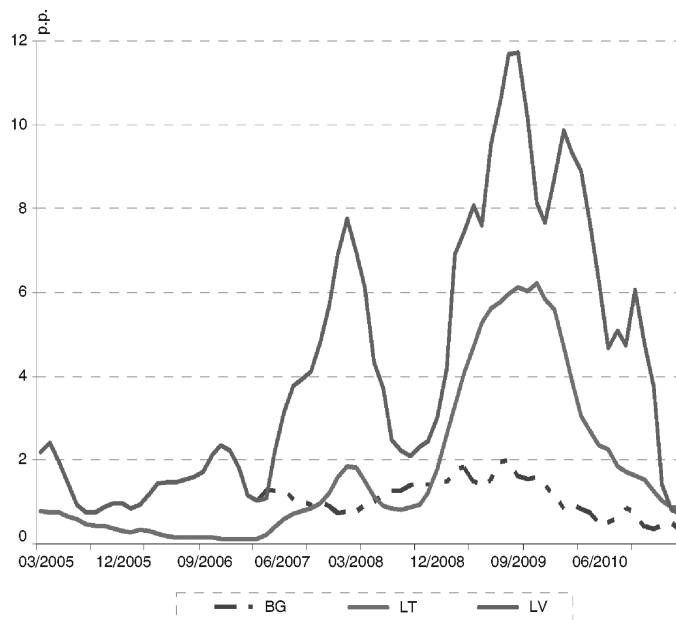
Ārvalstu valūtā izsniegto kredītu pieprasījumu CAE valstīs un Austrijā galvenokārt veicināja pētījumā aplūkoto valstu un Eiropas vadošo tautsaimniecību procentu likmju starpības (sk. 7., 8. un 9. attēlu). Ārvalstu valūtā izsniegtie kredīti kļuva īpaši pievilcīgi ilgtermiņa kredītu segmentā (piemēram, hipotēku kredīti), jo tiem procentu likmju starpības ietekme uz sākotnējo mēnesi atmaksājamo summu ir lielāka nekā īstermiņa kredītiem. Fiksēta valūtas kursa režīma gadījumā ārvalstu valūtā izsniegtie kredīti parasti bija lētāki dažādu faktoru, t.sk. zemāku riska prēmiju, dēļ (piemēram, kredīti, likviditāte).

⁽⁸⁾ Šāda izvēle notika tāpēc, ka hipotēku kredītu sagatavošanas izmaksas ir relatīvi zemas, ir izveidotas ilgtermiņa attiecības ar klientiem (*cross-selling opportunities*) un hipotēku kredītiem parasti ir liels apjoms un ilgs termiņš, tādējādi veicinot strauju banku aktīvu pieaugumu. Turklāt iestādes deva priekšroku hipotēku kredītiem, jo nodrošinājuma dēļ tos uzskatīja par mazāk riskantiem nekā citus kredītu veidus.

Procentu likmju starpības mājāsaimniecībām izsniegtajiem aizdevumiem iekšējā valūtā un euro (p.p.)

7. attēls

Valstis ar piesaistītu un fiksētu valūtas kursu

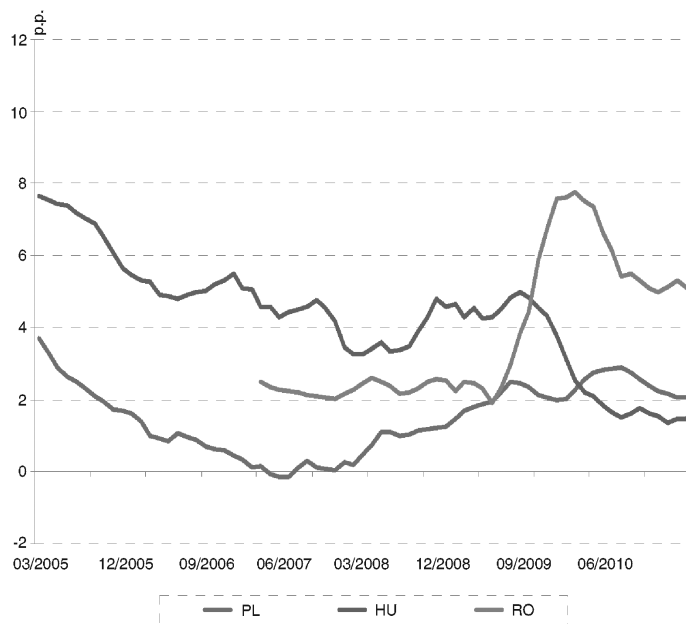

Avots: ECB un pašu aprēķini.

Piezīme. Šie dati attiecas uz noligtajām jauno darījumu gada procentu likmēm kredītiem mājokļu iegādei (izņemot atjaunojamus kredītus, pārsnieguma kredītus, norēķinu karšu procentu un bezprocentu kredītus). Tie attiecas uz peldošajām likmēm ar pārskatīšanas periodu līdz vienam gadam.

8. attēls

Valstis ar peldošu valūtas kursu

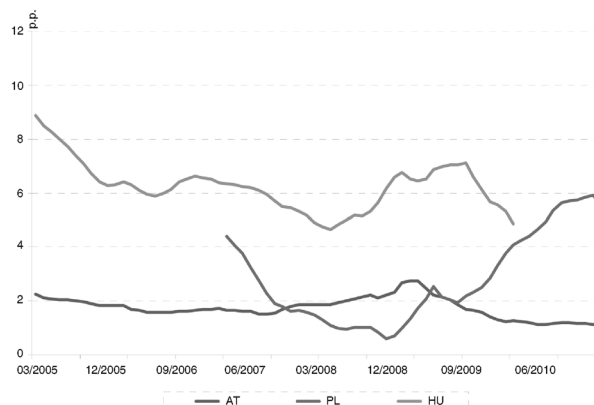

Avots: ECB un pašu aprēķini.

Piezīme. Šie dati attiecas uz noligtajām jauno darījumu gada procentu likmēm kredītiem mājokļu iegādei (izņemot atjaunojamus kredītus, pārsnieguma kredītus, norēķinu karšu procentu un bezprocentu kredītus). Tie attiecas uz peldošajām likmēm ar pārskatīšanas periodu līdz vienam gadam.

9. attēls

Procentu likmju starpības aizdevumiem vietējā valūtā un Šveices frankos Ungārijā, Austrijā un Polijā (p.p.)

Avots: ECB un nacionālās centrālās bankas un pašu aprēķini.

Piezīme. Dati par Ungāriju pieejami tikai līdz 2010. gada martam, jo pēc šā datuma Šveices franku produkti vairs nebija pieejami. Dati par Poliju pieejami tikai no 2007. gada janvāra.

Dati par Ungāriju attiecas uz mājāsaimniecībām Šveices frankos izsniegto patēriņa un mājokļa iegādes kredītu nolīgto vidējo mēneša procentu likmi, kas svēta ar jauno darījumu skaitu. Tā ir peldošā likme ar pārskatīšanas periodu līdz vienam gadam. Attiecībā uz Austriju dati attiecas uz nolīgto gada procentu likmi visiem no jauna Šveices frankos izsniegtajiem kredītiem mājāsaimniecībām un nefinanšu sabiedrībām. Attiecībā uz Poliju dati attiecas uz vidējo procentu likmi no jauna izsniegtajiem kredītiem mājokļu iegādei.

I.2.2.2. Valūtas kursa riska uztvere un euro ieviešanas gaidas

Iespējams, pastāv vairāki iemesli, kāpēc visaugstākais euro izsniegto kredītu līmenis bija valstīs, kurās darbojas fiksēta valūtas kursa režīms, t.sk. zemākas likviditātes prēmijas par euro parāda vērtspapīriem un zema iedomātais valūtas kursa risks, kas, iespējams, veicināja lielāku pieprasījumu pēc euro kredītiem šajās valstīs. Iespējams, daži kredītņēmēji nepazināja riskus, kurus tie uzņēmās, saņemot kredītu ārvalstu valūtā. Pat tie, kuriem bija informācija, iespējams, neizvairījās no neapdrošinātām ārvalstu valūtas pozīcijām, jo uzskatīja, ka netiešas garantijas sniedz pastāvošais valūtas kursa režīms. Zināmā mērā nesenas krīzes laikā šie uzskati šķietami piepildījās, īpaši CAE valstīs, kurās darbojās valūtas padomes mehānisms vai bija piesaistīts valūtas kursa režīms, jo šo pozīciju vērtība nesamazinājās, lai gan Latvijā bija nepieciešama Eiropas Savienības/Starptautiskā Valūtas fonda (SVF) atbalstīta programma, lai saglabātu piesaisti, galvenokārt sakarā ar prociklisku fiskālo politiku un likviditātes grūtībām pasaules finanšu tirgos.

Valūtas kursa dinamika, iespējams, arī veicināja pieprasījumu pēc ārvalstu valūtā izsniegtajiem kredītiem dažās valstīs ar peldošo valūtas kursa režīmu⁽⁹⁾. Austrijā zema euro un Šveices franka kursa svārstīgums stiprināja uzskatu, ka valūtas kursa risks ir zems. CAE valstīs ar peldošo valūtas kursu kredītņēmējus ārvalstu valūtā izsniegtajiem kredītiem piesaistīja ilgākā nominālā kursa paaugstināšanās un turpmākas kursa paaugstināšanās gaidas. Kredītņēmēju gaidas attiecībā uz nominālā valūtas kursa paaugstināšanos zināmā mērā piepildījās⁽¹⁰⁾. Kursu paaugstināšanās saasināja ārējo nesabalansētību, kas radās spēcīga iekšzemes pieprasījuma rezultātā.

Risku uztveri saistībā ar euro izsniegtajiem aizdevumiem un aizņēmumiem dažās no šīm valstīm, iespējams, ietekmēja drīzās euro ieviešanas gaidas. Šādas gaidas tika pamatotas gan ar pieņēmumu, ka valstīs ar fiksētu/piesaistītu valūtas kursa režīmu nepastāv valūtas kursa risks, gan uzskatu, ka valstīs ar peldošo valūtas kursa režīmu būs vērojama ilgstoša nominālā kursa pieauguma tendence.

II. ĀRVALSTU VALŪTĀ IZSNIEGTO KREDĪTU RADĪTIE RISKI

Šajā sadaļā galvenā uzmanība pievērsta galvenajiem riskiem, ko rada ārvalstu valūtā izsniegtie kredīti, taču jāatzīst, ka gan finanšu integrācijai, gan stabilam ārvalstu valūtā izsniegto kredītu līmenim ir arī priekšrocības.

II.1. Valūtas kursa un ārvalstu valūtu procentu likmju pārmaiņu radīts kredītrisks

Bankas, kuras izsniedz kredītus ārvalstu valūtā, valūtu neatbilstības dēļ klientu bilancēs pakļautas netiešam valūtas kursa riskam (kā kredītriska daļai). Būtisks vietējās valūtas kursa kritums nozīmē parāda atlikuma vērtības pieaugumu vietējā

⁽⁹⁾ Dažādu pētījumu, kas veikti par ārvalstu valūtās izsniegtajiem kredītiem, apskats liecināja, ka valūtas kursa svārstības ir būtiskākais ārvalstu valūtās izsniegto kredītu noteicējs (izņemot ārvalstu valūtā veiktos noguldījumus, reālo valūtas kursu un inflācijas svārstības). Sk. Hake, M., "Aizdevumus ārvalstu valūtā noteicošie faktori Viduseiropas, Dievidēiropas, Austrumeiropas un Baltijas valstīs: metaanalīze" (*Determinants of foreign currency loans in CESEE countries: a meta-analysis*), prezentācija Oesterreichische Nationalbank 69th East Jour Fixe, 2011. gada jūnijs.

⁽¹⁰⁾ Kredītus parasti denominēja ārvalstu valūtā vai indeksēja pret ārvalstu valūtu, un finansējums bija (vai tika konvertēts) ārvalstu valūtā, bet kredītņēmēji kredītus saņēma vietējā valūtā. Tas nozīmē, ka kredītiestādes pārdeva līdzekļus ārvalstu valūtās, ko tās saņēma no saviem mātesuzņēmumiem vai liela apjoma darījumu tirgiem, vai saņēma pret biržā netirgotiem mijmaiņas līgumiem, tagadnes darījumu valūtas tirgū, radot augšupvērstu spiedienu uz vietējo valūtu.

valūtā (arī saistībā ar nodrošinājuma vērtību), kā arī maksājumu plūsmas pieaugumu parāda apkalpošanai. Tādējādi pasliktinās nenodrošinātu iekšzemes kredītņēmēju parāda apkalpošanas spēja, izraisot būtisku privātā sektora finansiālā stāvokļa pasliktināšanos. Pasliktinoties kredītņēmēju spējai apkalpot parādus⁽¹⁾ un sarūkot kredītu atmaksas daļai, tiek ietekmēta kredītportfeļa kvalitāte, pieaug banku kredītu zaudējumi un rodas spiediens uz peļņas un kapitāla buferiem. Lai gan nelabvēlīgi ārvalstu valūtas darījumi, kas saistīti ar ietekmi uz kredītiem ārvalstu valūtā, nav iekļauti EBI ES mēroga stresa testa scenārijā, ziņojumā par stresa testu EBI uzsvēra, ka dažās dalībvalstīs tas varētu būt galvenais risks⁽²⁾.

Precīza ārvalstu valūtā izsniegto kredītu valūtas kursa (un procentu likmes) riska apjoma aprēķināšana ir sarežģīta. Parastajās riska aprēķināšanas metodēs nav ņemts vērā, ka ārvalstu valūtā izsniegtajos banku kredītos nenodrošinātiem kredītņēmējiem tirgus risks un kredītrisks apvienots ļoti nelineārā veidā⁽³⁾. Akadēmiskajā literatūrā parādīts, ka standarta riska vadības metodes dažādu risku veidu atsevišķai vadībai var būt par iemeslu būtiski nepietiekamam kopējā riska novērtējumam. Vienkārši saskaitot atsevišķi noteiktās valūtas kursa riska un saistību neizpildes riska sastāvdaļas, faktiskais riska līmeņa novērtējums ir vairākkārtīgi par zemu.

Visbeidzot, ārvalstu valūtā izsniegto kredītu un vietējā valūtā izsniegto kredītu procentu likmju riska profili atšķiras. Tas var nelabvēlīgi ietekmēt ārvalstu valūtā izsniegto kredītu kvalitāti, ja ārvalstu valūtas procentu likmju cikli atšķiras no vietējās valūtas procentu likmju cikliem. Taču valūtas kursa riska un ārvalstu valūtas procentu likmju riska apjoms dažādu valūtu pāriem būtiski atšķiras un to nosaka katrā valstī pastāvošie cenu noteikšanas režīmi.

Valstīs ar fiksētu/piesaiņētu režīmu krīzes laikā neradās ārvalstu valūtā izsniegto kredītu valūtas kursa risks, jo vietējās valūtas kurss nesamazinājās un palika piesaiņēts euro. Tādējādi kredītņēmēji ar kredītiem ārvalstu valūtā necieta no valūtas devalvācijas, bet drīzāk ieguva no euro procentu likmju samazināšanas.

Valstīs ar peldošo valūtas kursa režīmu vietējās valūtas kursa samazināšanās ietekme bija būtiski atkarīga no tā, kādu cenu noteikšanas režīmu ievēroja bankas, kas izsniedza dažādu veidu kredītus. Tā kā dažās valstīs (piemēram, Austrijā, Polijā un Rumānijā) procentu likmes ārvalstu valūtā izsniegtajām hipotēkām nepārprotami saistītas ar tirgus procentu likmēm, vietējās valūtas kursa krituma negatīvo ietekmi lielā mērā kompensēja samazinātās euro un Šveices franku procentu likmes. Tomēr jāuzsver, ka aprakstītā vietējās valūtas kursa pārmaiņu un ārvalstu valūtas kursa pārmaiņu mijiedarbība radās īpašas situācijas rezultātā krīzes laikā attīstītajās valstīs un pasaules finanšu tirgos. Gadījumā, ja vietējās valūtas kursa kritums sakristu ar ārvalstu procentu likmju kāpumu, valstīs ar peldošo valūtas kursu pieaugtu kredītņēmēju saistību neizpildes risks neatkarīgi no kredītu cenas noteikšanas režīma.

No otras puses, valūtas kursa riska iestāšanos pastiprināja pieaugošās procentu likmes ārvalstu valūtā izsniegtajiem kredītiem Ungārijā (vienlaicīgs valūtas kursa un procentu likmju šoks). Ungārijas banku izmantotais cenu noteikšanas režīms ļauj tām vienaspusēji noteikt kredītņēmēju procentu likmi, neņemot vērā ārvalstu procentu likmju pārmaiņas. Tā rezultātā Ungārijā liela apjoma kredītņēmēju procentu likmju slogs ārvalstu valūtā izsniegtajiem kredītiem pēdējos divos trijos gados palielinājās, pastiprinot negatīvo ietekmi, ko atstāja būtisks Ungārijas forinta kursa kritums attiecībā pret Šveices franku.

Dažās valstīs ārvalstu valūtā izsniegtajiem kredītiem ir augstāka ienākumus nenesošo aizdevumu (NPL) attiecība un augstāks kredītu pārstrukturēšanas līmenis (piemēram, Ungārijā un Rumānijā). Pie šāda secinājuma var nonākt, ņemot vērā kredītu periodu, t.i., parasti lielāks saistību neizpildes rādītājs ir kredītņēmējiem, kuri saņēma hipotēku kredītu ārvalstu valūtā pie augstāka maiņas kursa. Tas vēlreiz apliecina, ka vismaz daži kredītņēmēji, ļoti iespējams, neapzinās riskus, kurus uzņemas, saņemot kredītu ārvalstu valūtā.

Citās valstīs, piemēram, Polijā, dati liecina, ka ārvalstu valūtā izsniegto kredītu rādītāji ir labāki nekā kredītiem vietējā valūtā. Tomēr to nevar skaidrot tikai ar klientu, kuri ņem kredītus ārvalstu valūtā, labāku finanšu stāvokli. Tas saistīts ar banku praksi konvertēt ārvalstu valūtā izsniegtus kredītus vietējā valūtā, sākoties problēmām ar kredīta atmaksu vai kredītu pārstrukturējot, kā arī ar iestāžu iejaukšanos, ļaujot saņemt kredītus ārvalstu valūtā tikai labākajiem kredītņēmējiem.

Visbeidzot, kredītu kvalitāte atkarīga arī no kredīta tipa. Parasti patēriņa kredīti ir riskantāki nekā hipotēku (vai citi nodrošināti) kredīti.

⁽¹⁾ Vietējās valūtas kursa samazināšanās var pat mazināt kredītņēmēja vēlmi veikt maksājumus, jo, piemēram, kredīta vērtība pārsniedz nodrošinājuma vērtību. Šis mehānisms tomēr galvenokārt pastāv tirgos (piemēram, liela daļa ASV mājokļa hipotekāro aizdevumu tirgus), kur banku centieni atgūt parādus aprobežojas ar nodrošinājuma iekasēšanu, nemēģinot panākt kredīta atmaksu ar kredītņēmēja citiem aktīviem un ienākumiem.

⁽²⁾ Sk. Eiropas Banku iestādes 2011. gada kopsavilkuma ziņojumu par ES mērogā veikto stresa testu (2011 EU-wide stress test aggregate report), 2011. gada 15. jūlijs, 28. lpp.

⁽³⁾ Šis jautājums aplūkots *Oesterreichische Nationalbank* vadītajā pētījumā, ko veica Bāzeles Komitejas Pētniecības īpašās komisijas darba grupa. Sk. Breuer, T., Jandacka, M., Rheinberger, K. un Summer, M. "Vai ekonomiskā kapitāla palielināšana saistībā ar tirgus risku un kredītrisku nodrošina konservatīvu riska novērtējumu?" (*Does adding up of economic capital for market- and credit risk amount to conservative risk assessment?*), *Journal of Banking and Finance*, Volume 34(4), 2010. gads, 703.–712. lpp.

Kopumā dati liecina, ka kredītrisks tiešām ir īstenojies, īpaši pēdējos divos gados, lai gan tā apjoms pētījumā ietvertajās valstīs bijis atšķirīgs. Tomēr ir sarežģīti nodalīt ietekmi uz kredītu kvalitāti, ko nosaka gan valūtas kurss, gan ārvalstu procentu likmes. To nosaka vairāki faktori, bet īpaši tas, ka 1) kredītu kvalitāte atkarīga arī no citiem ekonomiskajiem apstākļiem, piemēram, nodarbinātības līmeņa, un portfeļu termiņstrukturās; 2) lielākajā daļā skarto valstu tika īstenoti politikas pasākumi, lai risinātu šo problēmu, un tas ietekmēja ārvalstu valūtā izsniegto kredītu portfeļa īpašības un 3) pastāv datu ierobežojumi.

II.2. Finansējuma un likviditātes risks

Dažās CAE valstīs ir paaugstināti finansējuma un likviditātes riski, kas parasti saistīti ar banku kredītēšanas aktivitāti, jo dominē ārvalstu valūtā izsniegtie aizdevumi. Šajās valstīs radās finansējuma riski, jo bankas finansējumu pārsvarā ieguva liela apjoma darījumu tirgos, kā arī no mātesbankām, nevis no privāto klientu noguldījumiem. Tas būtiski pastiprināja vietējo banku atkarību no ārvalstu finansējuma un dažu valstu ārējo ievainojamību. Īpaši dažu CAE valstu banku paļaušanās uz finansējumu banku grupas ietvaros var radīt būtiskus riskus, ja mātesbankas reģistrētas valstīs, kurām raksturīga ilgstoša fiskālā ievainojamība. Valsts parāda risks piederības valstī var darboties kā kaitējuma izplatīšanās kanāls mātesbankas finansējuma pieejamības un izmaksu dēļ meitasuzņēmumiem un filiālēm CAE valstīs. Tāpēc nepieciešama rūpīga plānošana (piemēram, finansējuma plānu veidā), lai ierobežotu iespējamo negatīvu blakusefektu izplatību mītnes zemēs.

Pēdējos divus trīs gadus šie finansējuma riski tomēr nav īstenojušies un mātesbankas pildījušas savas saistības ar meitasuzņēmumiem, nodrošinot un pārskaitot nepieciešamo finansējumu. Eiropas iestāžu un mātesbanku sadarbība arī palīdzēja novērst šāda veida finansējuma riska īstenošanos (piemēram, Vīnes iniciatīva, sk. **3. att.**). Tomēr šāds risks joprojām pastāv, atspoguļojot arī finansējuma avotu koncentrāciju. Turklāt finansējuma izmaksas var atšķirties, ņemot vērā risku uztveres pārmaiņas. Kredītiestādēm bez mātesuzņēmuma koncentrācijas risks, iespējams, nav būtisks, taču citi liela apjoma darījumu finansējuma risku aspekti var būt paaugstināti.

No otras puses, dažās valstīs parādījās jauns likviditātes finansējuma riska avots (īpaši Ungārijā un Polijā), kad bankas sāka izmantot noguldījumus vietējā valūtā, lai finansētu ārvalstu valūtā izsniegtos kredītus mijmaiņas darījumu tirgū. Lai izvairītos no atklātām valūtas pozīcijām, vietējās bankas veica vietējās valūtas noguldījumu mijmaiņu pret ārvalstu valūtas finansējumu, bieži īstermiņā pakļaujot sevi pārinvestēšanas riskam. Kad sākās finanšu satricinājums obligāciju un mijmaiņas darījumu tirgos un šie tirgi apsīka, bankām bija grūtības pārinvestēt īstermiņa ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumus. Turklāt, sarūkot vietējās valūtas kursam, vietējām bankām nācās maksāt lielākas garantijas iemaksas (noguldījumu prasības) par mijmaiņas darījumiem, tādējādi palielinot vajadzību pēc ārvalstu valūtu likviditātes. Šā likviditātes finansējuma riska, kuru izraisa darījumi mijmaiņas darījumu tirgū, sekas mazināja centrālās bankas, kas ieviesa mijmaiņas darījumu līnijas un aizdevumu iespējas uz nakti, lai vietējām bankām nodrošinātu ārvalstu valūtas ārkārtas likviditāti, kā arī mātesbanku nodrošinātie ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumi savām filiālēm. Dažos gadījumos centrālo banku rīcība bija jāpapildina ar SVF, ECB un Šveices Nacionālās bankas aizdevumu, kredītu un mijmaiņas darījumu līnijām.

Tomēr ir lietderīgi vēlēties uzsvērt valstu atšķirības, jo to finansējuma avoti bija dažādi. Valstīs, kurām raksturīga liela ārvalstu valūtā izsniegto kredītu daļa un attiecīgi zemāka ārvalstu valūtā izsniegto kredītu attiecība pret noguldījumiem ārvalstu valūtā, piekļuve lielai un stabili iekšzemes finansējuma bāzei ārvalstu valūtā, iespējams, būtu mazinājusi finansējuma risku izpausmes.

II.3. Pārmērīgs kredītēšanas pieaugums, risku cenas nepareizs novērtējums un iespējamie aktīvu cenu burbuļi

Kredītēšana ārvalstu valūtās, veicinot pārmērīgu kredītēšanas kāpumu, var radīt būtisku ievainojamību ⁽¹⁴⁾.

Pārmērīgs kredītēšanas pieaugums bieži noved pie aktīvu cenu burbuļiem, kas var negatīvi ietekmēt finanšu stabilitāti, kā arī vispārējo tautsaimniecības attīstību. Īpaši paaugstinātu ievainojamību pret ārējiem finanšu un reālās tautsaimniecības šokiem var izraisīt bilances neatbilstības, kas veidojas, nenodrošinātiem nefinanšu privātā sektora kredītņēmējiem pārmērīgi aizņemoties ārvalstu valūtā. Šī ievainojamība var būt īpaši izteikta, ja kredītēšanas kāpums koncentrējas nekustamo īpašumu sektorā. Pārmērīga banku aizdevumu koncentrēšanās īpašumu tirgū var veicināt burbuļa rašanos, jo pieaugošais pieprasījums pēc nekustamajiem īpašumiem izraisa to cenu kāpumu, kas, palielinoties nodrošinājuma vērtībai, savukārt stimulē kredītu piedāvājumu, un, tā kā tiek gaidīts turpmāks cenu kāpums, pieprasījums arvien pieaug. Ja kredītēšana tiek finansēta no kapitāla ieplūdēm, valsts parāda līmenis palielinās, bet produktivitātes potenciāls nekļūst lielāks. Iepriekšējā

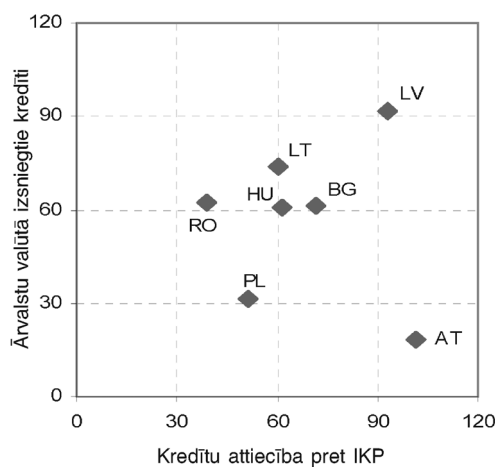
⁽¹⁴⁾ Saskaņā ar SVF definīciju par kredītu bumu runā tad, ja kredītēšanas pieaugums 1.75 reizes pārsniedz standarta novirzi no kredītu apjoma kāpuma vidējām svārstībām ap attiecīgajā valstī vērojamo kāpuma tendenci. Sk. SVF 2004. gada aprīļa Pasaulē tautsaimniecības perspektīvu nodaļu "Vai kredītu bums attīstības valstīs ir iemesls bažām?" (*Are credit booms in emerging markets a concern?*), 151. lpp. Tam pamatā ir apsvērumi, ka, ja novērojumi par kredītu apjoma kāpumu tiktu iegūti normāla sadalījuma apstākļos, varbūtība, ka tie vairāk nekā 1.75 reizes pārsniegtu standarta novirzi, būtu tikai 5 %. Sk. arī Boissay et al "Vai kredītēšana Centrāleiropā un Austrumeiropā attīstās pārāk strauji?" (*Is lending in central and eastern Europe developing too fast?*), provizorisks ziņojuma projekts, 2005. gada 31. oktobris. SVF definē spēcīga kredītēšanas pieauguma periodus kā laika posmus, kuros reālais kredītu apjoma kāpums trīs gadu laikā pārsniedz 17 %.

pieredze, t.sk. Īrijas, Spānijas un Baltijas valstu pieredze nesēnās finanšu krīzes laikā, parāda, ka, šai pašpastiprinošajai atgriezeniskai saitei pavēršoties pretējā virzienā, tās ietekme uz makroekonomiku un finanšu stabilitāti var būt ļoti nopietna.

Šķiet, ka jaunajās dalībvalstīs (JDV) ⁽¹⁵⁾, īpaši valstīs, kur nefinanšu privātā sektora parāda līmenis pēdējos gados audzis ļoti strauji, pastāv cieša saite starp strauju kreditēšanas pieaugumu un aizdevumiem ārvalstu valūtā, kā atzīmē autori Rozenbergs un Tirpaks ⁽¹⁶⁾. Kā secināts pētījumā, pat tad, kad kredītu attiecībai pret iekšzemes kopproduktu (IKP) finanšu tirgus padziļināšanās rezultātā bijusi tendence pieaugt, kreditēšanas kāpums vairākās JDV bijis "pārmērīgs", proti, vērojams kreditēšanas pieaugums bijis lielāks, nekā tam vajadzētu būt, pamatojoties uz makroekonomisko mainīgo lielumu evolūciju. Arī valstīs, kurās pirms pasaules finanšu krīzes bija vērojams īpaši spēcīgs kredītu bums, ārvalstu valūtā izsniegto kredītu īpatsvars parasti bija lielāks (sk.10. att.). Vēsturiskie dati liecina, ka aizdevumu ārvalstu valūtā apjoma pieaugums varētu būt saistīts ar kredītu buma JDV, kas finansēts ar ārvalstu kapitāla ieplūdi. Strauji pieaugošais nefinanšu privātajam sektoram izsniegto kredītu apjoms varētu būt skaidrojams ar aizdevumu ārvalstu valūtā īpatsvara palielināšanos (sk.11. att.). Lai gan šādas korelācijas esamība nenozīmē, ka pastāv cēloņsakarība starp kreditēšanu ārvalstu valūtās un kredītu bumiem, jāatzīmē, ka starp tiem ir vēsturiska līdzība.

10. attēls

Ārvalstu valūtā izsniegto kredītu īpatsvars un kredītu attiecība pret IKP atsevišķās dalībvalstīs

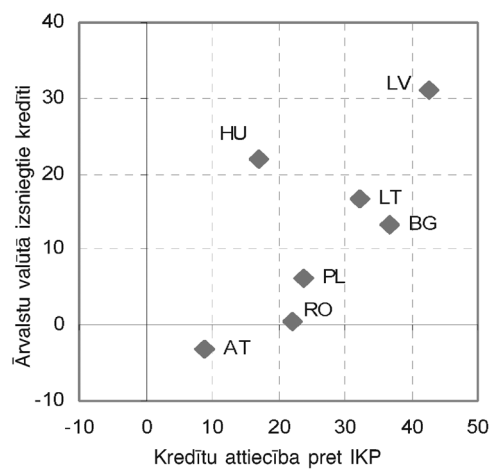

Avots: Nacionālās centrālās bankas un valstu statistikas iestādes.

Piezīme. Partneru sektors saistībā ar ārvalstu valūtā izsniegtajiem kredītiem ir rezidentu ne-MFI sektors, izņemot valdību. Dati attiecas uz 2011. gada martu.

11. attēls

Ārvalstu valūtā izsniegto kredītu īpatsvara un kredītu attiecības pret IKP atšķirības atsevišķās dalībvalstīs (p.p.)

Avots: ECB bilances posteņu statistika un pašu aprēķini.

Piezīme. Partneru sektors saistībā ar ārvalstu valūtā izsniegtajiem kredītiem ir rezidentu ne-MFI sektors, izņemot valdību. Īpatsvaru atšķirības attiecas uz periodu no 2004. gada decembra līdz 2011. gada martam.

⁽¹⁵⁾ Bulgārija, Čehijas Republika, Īgaunija, Kipra, Latvija, Lietuva, Ungārija, Malta, Polija, Rumānija, Slovēnija un Slovākija.

⁽¹⁶⁾ Rosenberg, C. un Tirpaks, M. "Aizņēmumus ārvalstu valūtās veicinošie faktori jaunajās ES dalībvalstīs" (*Determinants of foreign currency borrowing in the new Member States of the EU*), SVF speciālais pētījums Nr. 8/173, 2008. gada jūlijs.

Viens no faktoriem, kas veicinājis kredīšanu ārvalstu valūtās, varētu būt tas, ka pirms krīzes finanšu grupas iekšējo pārvedumu (t.i., starp mātesbanku un meitas sabiedrību/filiāli) cenas pienācīgi neatspoguļoja ar aizdevumiem ārvalstu valūtā saistītos riskus, proti, valūtas kursu risku, valstu riska prēmijas un finansējuma risku. Grūtības pienācīgi novērtēt dažus no šiem riskiem apgrūtina arī atbilstošu cenu noteikšanu kredītiem ārvalstu valūtā. Faktiski vērojami ārvalstu valūtu kredītu apjomi varētu būt paaugstinātas risku uzņemšanās simptoms.

Kopumā neatbilstošu riska prēmiju noteikšana piedāvājuma pusē arī ir raksturīga kredīšanas buma iezīme. Riska prēmiju samazināšanās sakarā ar pārmērīgu paļāvību uz izaugsmes perspektīvām un valstu risku var veicināt ārvalstu valūtā izsniegto aizdevumu nominālo procentu likmju sarukumu. Zemākas procentu likmes un mazāk stingri kredītu nosacījumi spēcīgi ietekmē aktīvu cenas – visvairāk mājokļu cenas. Rezultātā rodas izkropļotas resursu sadales un aktīvu cenu burbuļu veidošanās draudi. Nekustamo īpašumu cenu celšanās apvienojumā ar atvieglotiem kredīšanas nosacījumiem un faktoriem, kas stimulē spekulāciju un aizņēmumus, vairākās valstīs izraisījis spēcīgu mājokļu cenu kāpumu.

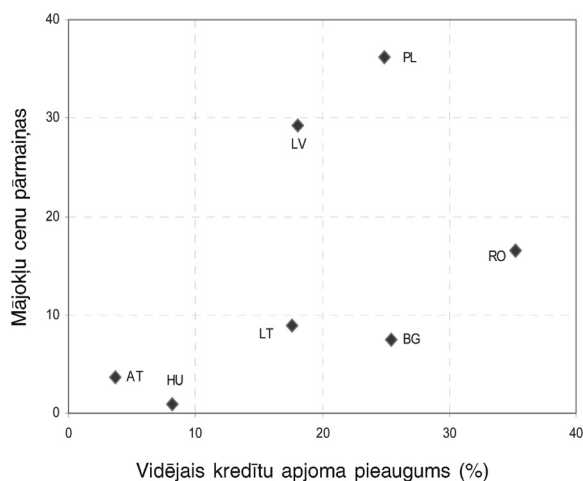
Tā kā aizdevumiem ārvalstu valūtā parasti ir zemākas procentu likmes nekā aizdevumiem vietējā valūtā, tas ietekmē aizdevumaņēmēju priekšstatu par reālo procentu likmi. Saņemot aizdevumus ārvalstu valūtā, ārvalstu valūtas nominālās procentu likmes deflēšanai kredītņēmēji bieži izmanto vietējo gaidāmo patēriņa cenu inflāciju vai vietējo darba atalgojuma pieaugumu, īpaši ja tiek uzskatīts, ka valūtas kursa risks ir niecīgs. Fiksētas vai stingri pārvaldītas procentu likmes, kā arī noturīga spēcīga vietējās valūtas kursa kāpuma periodi var veicināt situāciju, ka ar aizdevumiem ārvalstu valūtā saistītais valūtas kursu risks netiek pienācīgi novērtēts.

Tas var novest pie ārkārtīgi zemām un daudzos gadījumos stipri negatīvām reālajām procentu likmēm, kas spēcīgi stimulē kopējo pieprasījumu pēc aizdevumiem un var izraisīt aktīvu cenu burbuļus.

Visu šo faktoru kombinācija pirms krīzes daudzās CAE valstīs izraisīja kapitāla ieplūdes saistībā ar strauju kredītu apjoma pieaugumu, un lielākā daļa šo kredītu bija ārvalstu valūtā. Līdzekļi galvenokārt tika novirzīti uz nekustamajiem īpašumiem un celtniecību, veicinot patēriņu un izraisot aktīvu cenu burbuļus. Turklāt šajās valstīs bija vērojams gan jaunu mājsaimniecību skaita, gan kopējā dzīves līmeņa būtisks kāpums. Šis norisē spēcīgi stimulēja kopējo kredītu pieprasījumu un veicināja straujus aktīvu cenu lēcienus. Rezultātā nekustamo īpašumu cenas strauji kāpa (sk.12. att.).

12. attēls

Mājokļu cenu un kredītu apjoma pieaugums atsevišķās dalībvalstīs (%)

Avots: Eurostat, ECB un pašu aprēķini.

Piezīme. Vidējais kredītu gada apjoma pieaugums un vidējais mājokļu cenu gada pieaugums laika posmā no 2006. līdz 2010. gadam. Datu trūkuma dēļ Polijai un Rumānijai izmantoti 2009. gada dati.

Jāuzsver, ka liels nenodrošinātam privātajam sektoram ārvalstu valūtā izsniegto kredītu apjoms un aktīvu cenu burbuļi parasti saasina ārējo ievainojamību.

Tā kā ārvalstu kredīti laika gaitā veicina lielāka kopējā ārējā parāda uzkrāšanos, valsts var kļūt nenoturīgāka pret pēkšņa konfidences zuduma riskam vai citās valstīs, kuru vājās vietas uzskatāmas par līdzīgām, notikušo krīžu izraisīto kaitējumu izplatīšanos un to negatīviem blakusefektiem. Šādos gadījumos tirgus šaubas par liela ārzemju saistību apjoma ilgtspēju vai kāds ārējs šoks, kas izraisa valūtas kursa kritumu, var izraisīt neprognozējamās norises saistībā ar uzkrājušos neatbilstību izlīdzināšanos.

Kā minēts II.1. sadaļā, nefinanšu privātā sektora bilances ir pakļautas riskiem, kuri var īstenoties krasi reālā valūtas kursa krituma gadījumā. Šis efekts var pastiprināties, ja vienlaikus notiek arī apjomīga aktīvu cenu korekcija. Turklāt nevar izslēgt iespēju, ka kāds iekšējs šoks, kas liek pārplīst aktīvu cenu burbulim, lielu bilancu problēmu draudu iespējā var izsaut konfidences zudumu.

Nešķiet, ka īstermiņā pastāvētu jauna kredītu un aktīvu cenu buma risks, ko vecinātu aizdevumi ārvalstu valūtā, jo daudzās JVD vēl nav beidzies kredītsaistību līmeņa samazināšanās process. Taču vidējā termiņā, kad tautsaimniecība būs pilnībā normalizējusies un mazinājušies lejuvēršie starptautiskie riski, nav izslēgta spēcīga pieauguma atjaunošanās iespēja. Lai gan ārvalstu kredītu apjoma pieaugums līdz šim kļuvis tikai nedaudz straujāks, šķiet, ka piedāvājuma un pieprasījuma puses stimuli, kā arī tirgus struktūras faktiski nav mainījušās. Nešķiet, ka pasaules finanšu krīzes laikā gūtā pieredze būtu likusi patērētājiem būtiski pārvērtēt riskus, kas saistīti ar kredītu saņemšanu ārvalstu valūtā. Dažos gadījumos stimuli aizņemties ārvalstu valūtā saistībā ar procentu likmju starpību ir pat pastiprinājušies, ņemot vērā neparasti zemās procentu likmes euro zonā un Šveicē. Visbeidzot, finanšu tirgus padziļināšanās procesi JVD, visticamāk, vēl nav pabeigti, lai gan laikā līdz finanšu krīzei kredītu attiecība pret IKP būtiski paaugstinājās. Turklāt, lai gan bankas jau mēģinājušas nostiprināt noguldījumu bāzi vietējās valūtās, finansējums vietējās valūtās joprojām ir ierobežots pietiekami dziļai un likvīdai vietējā tirgus trūkuma dēļ.

Šajā kontekstā jāpiemin arī, ka Bāzeles III regulējumā ierosināts papildu līdzeklis valstu atbildīgajām iestādēm, kas, iespējams, varētu palīdzēt mazināt jaunu kredītu buma. Lai gan pretcikliskā kapitāla bufera⁽¹⁷⁾ galvenais mērķis ir noteikt prasību banku sistēmai labajos laikos radīt pietiekamu nodrošinājumu, lai labāk varētu tikt galā ar zaudējumiem pēc kredītu buma, labvēlīgs blakus efekts varētu būt lēnāks kredītu apjoma kāpums augstāku kapitāla prasību rezultātā. Taču JVD sakarā ar īsu datu vēsturi un konverģences procesu var izrādīties problemātiski veikt pārmērīga kredītu apjoma pieauguma novērtējumu, uz kuru pamatojoties, cikliskais buferis tiek izteikts kvantitatīvi izteiksmē⁽¹⁸⁾.

II.4. Koncentrācija un negatīvi blakusefektī piederības un mītnes valstīs kā finanšu stabilitātes risks Eiropas Savienībā

Procentu likmju pārmaiņas vienlaikus ietekmē veselās nenodrošinātu kredītņēmēju, kas saņēmuši kredītus ārvalstu valūtā, grupas kredītpēju. Šāda veida koncentrācijas risks var rasties gan kādas valsts/institūcijas vai vairāku dalībvalstu mērogā. Šo parādību vēl vairāk saasina zemas iespējamības notikumu iezīmes (t.i., ievērojami spēcīgāka ietekme lielu ārvalstu valūtas darījumu gadījumā). Ar kredītēšanu ārvalstu valūtās var būt saistīti arī citi koncentrācijas risku veidi, īpaši finansējuma un nodrošinājuma koncentrācijas risks. Finansējuma avotu koncentrācija padara šāda veida darbības ļoti jutīgas pret šokiem, kas skar mātessabiedrību un/vai valūtas mijmaiņas darījumu tirgus. Visbeidzot, ņemot vērā, ka vairums šo aizdevumu ir hipotēku kredīti, pastāv koncentrācija arī attiecībā uz nodrošinājumu, jo to veido galvenokārt mājokļi vai komercplātnes, kuru vērtība procentu likmju nelabvēlīgas attīstības gadījumā samazināsies, tādējādi ietekmējot kredīta summas un nodrošinājuma vērtības rādītāju un kredītu atgūšanas īpatsvaru.

Liels ārvalstu valūtā izsniegto kredītu īpatsvars var vairojot kaitējuma izplatīšanās kanālus.

Pirmkārt, pastāv cieša saikne starp meitassabiedrībām, kas izsniedz šos kredītus, un to mātessabiedrībām. No vienas puses, gadījumā, ja meitassabiedrību skar negatīvs šoks, visticamāk, kapitāla un/vai likviditātes vajadzības vairākās valstīs attīstās saskanīgi, jo valstīm ir līdzīgas ievainojamības iezīmes, kas savukārt var radīt spriedzi saistībā ar mātessabiedrības resursiem. Šāds risks grupas iekšienē attiecīgi ciešāk sasaista mātesbanku ar tās meitassabiedrību un, jo lielākas ir riskam pakļautās pozīcijas, jo lielāka iespējamība, ka mātesbankai nāksies sniegt atbalstu saspringtā situācijā. Lai gan varbūtību, ka tiks saņemts atbalsts no mātesbankas, no mītnes valsts viedokļa var uzlūkot kā pozitīvu, tā ilustrē arī kaitējuma izplatīšanās risku starp mītnes un piederības valsts finanšu sistēmām un parāda, ka ar aizdevumiem ārvalstu valūtā saistītais kredītrisks var ietekmēt piederības valsti (sk.2. ielikumu par Zviedrijas pieredzi).

⁽¹⁷⁾ Bāzeles Banku uzraudzības komiteja "Pretcikliskā bufera pārvaldes vadlīnijas valstu atbildīgajām iestādēm" (*Guidance for national authorities operating the countercyclical buffer*), 2010. gada decembris. Diskusiju par pretciklisko buferi pārmērīga kredītu apjoma pieauguma un aktīvu burbuļa apstākļos Ziemeļvalstīs sk. *Sveriges Riksbank*"Finanšu Stabilitātes Pārskatu" Nr. 1/2011, 2011. gads, 52. lpp.

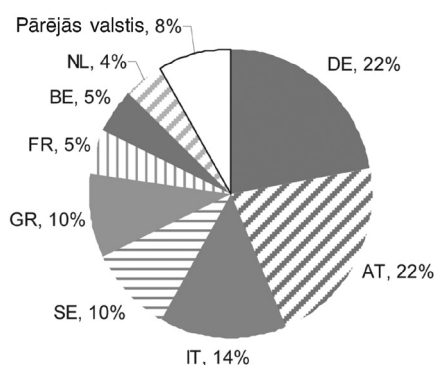
⁽¹⁸⁾ Sīkāku izklāstu par problēmām saistībā ar pārmērīga kredītu apjoma pieauguma novērtējumu CAE valstīs, izmantojot Hodrika–Preskotta filtru un alternatīvu metožu pārskatu sk. Geršl, A. un Seidler, J. "Pārmērīgs kredītu apjoma pieaugums kā finanšu (ne)stabilitātes rādītājs un tā izmantošana makrouzraudzības politikā" (*Excessive credit growth as an indicator of financial (in)stability and its use in macroprudential policy*) *Česká národní banka*"Finašu Stabilitātes Pārskats" 2010/2011, 112. lpp.

Dažos tipiskos gadījumos mātesbankas darbojas tikai kā ārvalstu investoru un meitassabiedrību finansēšanas starpnieki. Emitējot starptautiskajā kapitāla tirgū parāda vērtspapirus ar īsāku dzēšanas termiņu nekā meitassabiedrības kredītportfelim un nekavējoties nododot tos meitassabiedrībām, mātesbankas ne tikai uzņemas darījumu partnera risku saistībā ar savām meitassabiedrībām, bet arī refinansēšanas risku. Ar šādu finansēšanas stratēģiju saistītais risks var likt piederības valstu centrālajām bankām turēt lielākas rezerves, nekā citādi būtu nepieciešams no pēdējās instances aizdevēja viedokļa, un, visbeidzot, radīt situāciju, ka piederības valsts nodokļu maksātājiem nākas uzņemties slogu saistībā ar meitassabiedrību aizdevumiem ārvalstu valūtā.

SNB datus par starptautiskajām starpbanku prasībām var izmantot kā rādītāju, kas raksturo piederības valstu banku risku pakļautību saistībā ar to ārvalstu meitassabiedrībām⁽¹⁹⁾. Saskaņā ar datiem, kas apkopoti saskaņā ar tiešo kredītņēmēju pieeju⁽²⁰⁾, šādu prasību apjoms 2010. gada beigās sasniedza gandrīz 339 mljrd. ASV dolāru, kas veidoja apmēram 0.7 % no banku aktīviem piederības valstīs. Taču, kā redzams **13. attēlā**, vairāk nekā 75 % prasību koncentrējas tikai piecās valstīs Vācijā, Grieķijā, Itālijā, Austrijā un Zviedrijā. Tāpēc dažos gadījumos atsevišķas riskam pakļautās prasības pret mītnes valstu banku sistēmām var uzskatīt par būtiskām (piemēram, vairāk nekā 6 % banku sektora aktīvus Austrijā).

13. attēls

Piederības valstu prasību pret mītnes valstu banku sistēmām īpatsvars (2010. gada beigās)

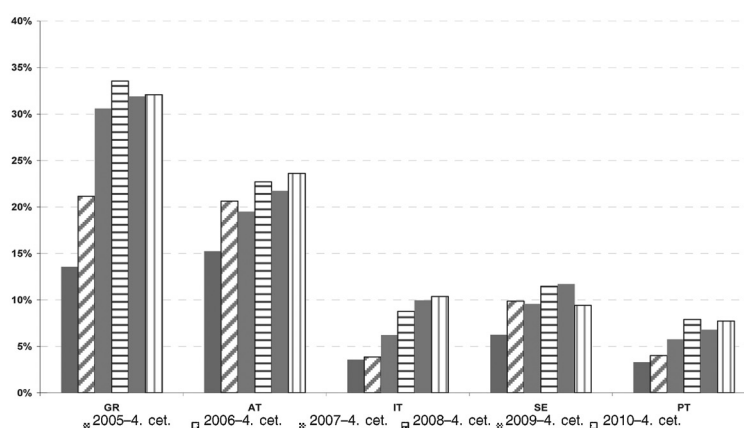

Avots: Starptautisko norēķinu banka, pašu aprēķini.

Šī augstā koncentrācija redzama arī **14. attēlā**, kurā parādīta atsevišķu piederības valstu starptautisko prasību struktūra. Pirmkārt, var redzēt, ka mītnes valstu banku sistēmām nodrošinātais finansējums veido lielu daļu no starptautiskajām banku prasībām attēlā parādītajās piederības valstīs.

14. attēls

Banku prasību pret mītnes valstu banku sistēmām īpatsvars kopējā starptautisko banku prasību apjomā

Avots: Starptautisko norēķinu banka, pašu aprēķini.

Piezīme. Šajā attēlā redzams piederības valstu banku prasību pret mītnes valstīm īpatsvars no attiecīgo valstu starptautisko banku prasību kopapjoma (piederības valstīs, kurās šādu prasību apjoms ir vislielākais).

⁽¹⁹⁾ Piederības valstis: Austrija, Beļģija, Dānija, Francija, Grieķija, Itālija, Lielbritānija, Nīderlande, Portugāle, Spānija, Šveice, Vācija un Zviedrija. Mītnes valstis: Bulgārija, Čehijas Republika, Latvija, Lietuva, Polija, Rumānija un Ungārija.

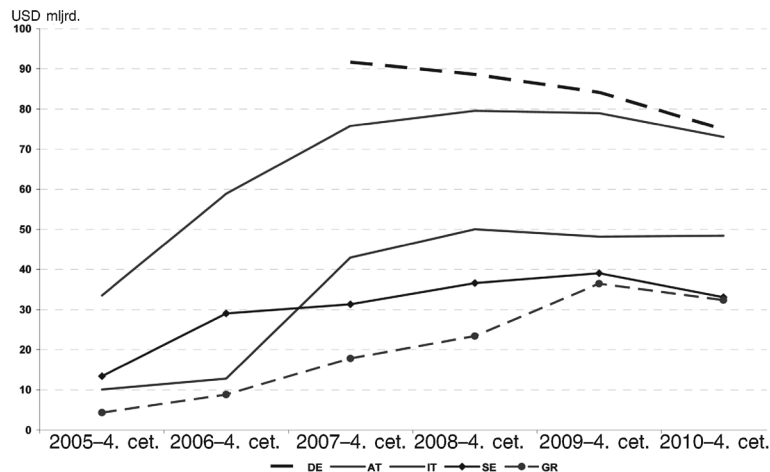
⁽²⁰⁾ Starptautiskās banku prasības (konsolidētas) - tiešo kredītņēmēju pieeja. A valsts banku starptautiskās prasības pret B valsts bankām veido banku pārrobežu prasības pret B valsts bankām visās valūtās, kuras uzrādītas visu A valsts banku nodaļu, kas darbojas jebkurā pasaules valstī, bilancēs, un prasības valūtās, kas nav vietējā valūta, pret nesaitītām bankām, kas darbojas B valstī, kuras uzrādītas A valsts banku, kas darbojas B valstī, visu ārvalstu meitasuzņēmumu bilancēs.

Otrkārt, riskam pakļauto prasību pret CAE valstīm salīdzinošais apjoms laikā no 2005. līdz 2010. gadam būtiski pieauga, padarot piederības valstu banku sistēmas jutīgākas pret šokiem, kas skar to ārvalstu meitassabiedrības.

Pieaugošo pakļautību riskam apliecina arī dati par banku starptautiskajām prasībām pret **15. attēla** iekļauto mītnes valstu grupu.

15. attēls

Banku prasības pret mītnes valstīm piederības valstu, kurām ir vislielākais prasību apjoms, grupā 2010. gada beigās (mljrd. ASV dolāru)

Avots: Starptautisko norēķinu banka

Risku transmisija starp piederības un mītnes valstu banku sistēmām nav vienpusēja parādība. Riski var tikt pārnesti arī no piederības valstīm uz mītnes valstīm. Kapitāla un/vai likviditātes sarežģījumi mātesbanku līmenī var ietekmēt mītnes zemes, kurās atrodas tās pašas banku grupas meitassabiedrības vai filiāles.

Turklāt makroekonomiska ietekme var būt arī mātesbanku grupas stratēģijas pārmaiņām, piemēram, kredītsaistību līmeņa samazināšanai, stingrāku kredītu piešķiršanas kritēriju noteikšanai vai ārkārtas aktīvu pārdošanai.

Ir nopietns pamats uzskatīt, ka, valstīs, kurās ir augsts ārvalstu valūtā izsniegto kredītu apjoms, īstenojoties kredītriskiem un finansējuma riskiem, iespējama negatīvo blakusefektu ietekme uz citām dalībvalstīm. Lai gan kredītēšana ārvalstu valūtās visraksturīgākā CAE valstīm, kaitējuma izplatīšanās risks pa tā dēvēto vienkāršā kredītņēmēja kanālu⁽²¹⁾ var apdraudēt visas Eiropas Savienības finanšu stabilitāti.

Analizējot ar vienkāršā kredītņēmēja kanālu saistītos negatīvu blakusefektu riskus, no vienas puses, redzams, ka visas valstis ir jutīgas pret reģionālajiem šokiem vairāk vai mazāk līdzīgā mērā. Tas atspoguļo faktu, ka banku sektoros CAE reģionā dominē ārvalstu banku grupas tikai no dažām Eiropas Savienības valstīm. No otras puses, atsevišķas valstis (piemēram, Čehijas Republika un Polija) var visspēcīgāk ietekmēt CAE reģionu, īstenojoties riskiem šo valstu banku sektoros. Visbeidzot, gan atsevišķu valstu jutīgums pret reģionāliem šokiem, gan vienas valsts nozīme attiecībā uz visu reģionu ir nedaudz samazinājusies (salīdzinot 2010. gada 4. ceturksni ar 2009. gada 4. ceturksni).

Tirgos var darboties papildu kaitējuma izplatības kanāls – īpaši to var veicināt ieguldītājiem piemētošā pūļa uzvedība. To var veicināt vai saasināt valstu līdzīgā ievainojamības pakāpe, ko nosaka kredītēšana ārvalstu valūtās, neraugoties uz to, ka aizņēmēju un finanšu institūciju kredītspēja dažādās valstīs atšķiras. Ja riski saistībā ar aizdevumiem ārvalstu valūtā īstenojas vienā valstī, var tikt skartas arī citas valstis, kurās dominē aizdevumi ārvalstu valūtā, ieguldītāju noskaņojumam darbojoties kā izplatīšanās kanālam, kas pārnēs valūtas kursa svārstīgumu un likviditātes grūtības uz vietējiem tirgiem.

⁽²¹⁾ Sk. Fratzscher, M. "Par valūtu krīzi un tās izplatīšanos" (*On currency crises and contagion*), ECB pētījums Nr. 139, 2002. gada aprīlis. Šajā pētījumā piedāvāta metodika, kā novērtēt, cik būtisks ir transmisijas kanāls starp divām valstīm saistībā ar pakļautību vienkāršā kredītņēmēja riskam, ņemot vērā tikai banku aizdevumu kanālu un pieņemot, ka šoka transmisija starp valstīm ir vienkārša.

II.4.1. Negatīvo blakusefektu pārrobežu izplatības pētījums: Austrija un Zviedrija

1. IELIKUMS. Austrijas pieredze saistībā ar Austrijas banku veikto kredīvēšanu ārvalstu valūtās CAE valstīs un Neatkarīgo Valstu Savienībā

Lai gan Austrijas banku saikne ar CAE valstīm un Neatkarīgo Valstu Savienību (NVS) nesenas krīzes laikā kopumā izrādījusies elastīga un tās attiecīgajām tautsaimniecībām sniegušas atbalstu izlīdzināšanās procesā, pastāv negatīvu blakusefektu risks attiecībā uz Austrijas finanšu sektoru, kā arī Austrijas valsti. Kredīvēšana ārvalstu valūtās ir viens no iespējamajiem negatīvu blakusefektu risku avotiem šajā sakarā. Kopš 2010. gada vidus Austrijas sešu nozīmīgāko banku ⁽²²⁾ meitassabiedrību CAE valstīs un NVS ārvalstu valūtā izsniegto kredītu apjoms nedaudz samazinājies (atbilstoši valūtas kursu pārmaiņām koriģēti dati) un 2010. gada beigās svārstījās aptuveni 80 mljrd. euro līmenī. Tātad ārvalstu valūtā izsniegto kredītu apjoms vidēji bija 47.5 % no kopējā CAE un NVS valstīs darbojošos meitassabiedrību izsniegtā kredītu apjoma. Tāpat kā iepriekšējā pārskata periodā ārvalstu valūtā izsniegto kredītu kvalitāte caurmērā bija sliktāka nekā vietējā valūtā izsniegto kredītu kvalitāte. Vidējais INK īpatsvars no visiem CAE un NVS valstīs ārvalstu valūtā izsniegtajiem kredītiem bija 15.9 % – par 2.5 procentu punktiem augstāks nekā kopējam kredītu apjomam. Neraugoties uz lielo pieejamā nodrošinājuma apjomu, tos (mazākā mērā) sedza arī riska uzkrājumi.

Vēl viena ar riskiem saistīta ārvalstu valūtā izsniegto aizdevumu īpašība ir tā, ka šie aizdevumi ietver nepieciešamību pēc finansējuma ārvalstu valūtā. Euro denominēto aizdevumu finansēšana ir relatīvi stabila, jo tie tiek finansēti no euro denominētiem noguldījumiem attiecīgajā banku sektorā vai no banku grupas iekšējiem likviditātes pārvedumiem, taču aizdevumiem citās ārvalstu valūtās (galvenokārt aizdevumi Šveices frankos) raksturīgi mazāk stabili finansējuma avoti, piemēram, naudas tirgi un valūtas mijmaiņas darījumi. Tāpēc krīzes kulminācijas laikā Austrijas banku grupām nācās izmantot Šveices Nacionālās bankas piedāvātos euro un Šveices franku mijmaiņas darījumus. Svarīgi bija arī banku grupas iekšējie likviditātes pārvedumi (44 mljrd. euro 2010. gada beigās) Austrijas banku meitassabiedrībām CAE un NVS valstīs, kas atspoguļojās arī kredītu atlikuma un noguldījumu atlikuma rādītājs, kas CAE un NVS valstīs vidēji bija 108.1 %, kaut arī bija vērojamas izteiktas reģionālās atšķirības. Tādējādi krīzes laikā arī finansēšana banku grupas iekšienē varētu radīt kaitējuma izplatīšanās kanālu, ja centrālās bankas nespētu sniegt ilgstošu likviditātes atbalstu, kāds tika sniegts nesenas krīzes laikā.

Tātad kredīvēšana ārvalstu valūtās CAE un NVS valstīs saistīta ar negatīvu blakusefektu kanāliem – no vienas puses, paaugstināta kredītriska dēļ un, no otras puses, nepieciešamā atbilstoša ārvalstu valūtas finansējuma dēļ. Taču kaitējuma izplatīšanās riski netiek nodoti tālāk tikai pa tiešajiem kanāliem, bet arī pa informācijas kanāliem. Piemēram, 2009. gada 1. pusgadā sakarā ar neskaidrību par riskiem saistībā ar Austrijas banku kredītsaistībām CAE un NVS valstīs, gan Austrijas banku 5 gadu kredītriska mijmaiņas līgumu procentu likmju starpības, gan Austrijas valsts 5 gadu kredītriska mijmaiņas līgumu procentu likmju starpības būtiski pieauga salīdzinājumā ar Vācijas valdības obligācijām (attieciņi par vairāk nekā 450 bāzes punktiem un vairāk nekā 250 bāzes punktiem). Kad ieguldītāji guva skaidrāku priekšstatu un bija pierādījušies, ka Vīnes iniciatīva sekmīgi izvairīties no nekoordinētas Eiropas Savienības banku atteikšanās no kredītsaistībām CAE un NVS valstīs, Austrijas kredītriska mijmaiņas līgumu procentu likmju starpības atkal ātri samazinājās.

Lai ierobežotu negatīvu blakusefektu riskus, Austrijas atbildīgās iestādes 2010. gada pavasarī nāca klajā ar vadlīnijām par kredīvēšanu ārvalstu valūtās, kas jāievēro Austrijas banku meitassabiedrībām, kuras darbojas CAE un NVS valstīs. Pirmām kārtām bankas tiek aicinātas pārtraukt īpaši riskantu kredītu izsniegšanu ārvalstu valūtā. Ieviestas arī iniciatīvas starptautiskā līmenī, kas vērstas uz vietējās valūtas tirgu stiprināšanu un izvairīšanos no jauna buma saistībā ar kredīvēšanu ārvalstu valūtās CAE valstīs.

Vēl viens risks mazinošs faktors saistīts ar faktu, ka meitassabiedrību kapitāla situācija laika gaitā nepārtraukti uzlabojusies un visās valstīs un reģionos pārsniedz regulatoru noteiktās obligātās prasības, dažās pat būtiski.

2. IELIKUMS. Zviedrijas pieredze saistībā ar Zviedrijas banku veikto kredīvēšanu ārvalstu valūtās Baltijas valstīs

Kad 2008. gadā Baltijas valstis skāra finanšu krīze, divas Zviedrijas bankas SEB un Swedbank, kurām Baltijas valstīs bija lielākais izsniegto kredītu apjoms, drīz vien kļuva par sistēmiskās stabilitātes apdraudējumu Zviedrijā. Svarīgākais iemesls bija tas, ka lielākā daļa no šajās valstīs izsniegtajiem kredītiem bija denominēti euro un daudzi tirgus dalībnieki uzskatīja, ka Baltijas valstis būs spiestas devalvēt savas valūtas. Devalvēcijai, īpaši nekontrolētai, tajā brīdī būtu bijusi graujoša ietekme uz Zviedrijas bankām, kas darbojās Baltijas valstīs. Šajā situācijā *Sveriges Riksbank* vērtējums bija, ka banku kredītu zaudējumi būs apjomīgi, bet tomēr vēl pārvaldāmi, taču tie varētu ietekmēt banku tirgus finansējuma piesaistīšanas iespējas.

⁽²²⁾ Sešas nozīmīgākās bankas ir sešas Austrijas banku grupas, kam ir lielākais kredītsaistību apjoms (ārējo aktīvu izteiksmē) CAE un NVS valstīs.

Kad krīze Latvijā 2008. gada decembrī sasniedza saasinājuma fāzi un no valsts lielos apmēros aizplūda kapitāls, ļoti ātrā laikā tika noslēgts mijmaiņas darījumu līgums starp *Sveriges Riksbank* un *Danmarks Nationalbank* no vienas puses un Latvijas Banku no otras puses. Līguma summa bija 500 milj. euro, taču no šīs summas tika izmantota tikai daļa. Līguma galvenais mērķis bija atbalstīt Latvijas ārvalstu valūtu rezerves līdz pirmo maksājumu no SVF un ES saņemšanas brīdim.

Riksbank sniedza atbalstu arī Igaunijai. 2009. gada februārī tā noslēdza piesardzības vienošanos ar *Eesti Pank* par īstermiņa valūtas atbalstu. Taču šī vienošanās netika izmantota. Tās mērķis bija dot *Eesti Pank* iespēju nodrošināt likviditāti valūtas padomes mehānisma ietvaros.

Baltijas valstīs kredītesānā ārvalstu valūtās iesaistītās puses viennozīmīgi pienācīgi nenovērtēja valūtas kursa risku. Krīzes laikā visas trīs Baltijas valstis piedalījās VKM II, domājot par euro ieviešanu, un visas trīs valstis vienpusēji piesaistījušas savas valūtas euro, izmantojot vai nu cieto piesaisti (Latvija) vai pilnīgu valūtas padomes mehānismu (Igaunija un Lietuva). Turklāt šo valstu atbildīgo iestāžu paziņotie euro ieviešanas plāni un to stingrā apņēmība noturēt savu valūtu kursu atbilstoši centrālajam piesaistes kursam radīja iespaidu, ka šie parādi nav pakļauti valūtas kursu riskam.

Lai gan cietā piesaiste un valūtas padomes mehānismi tika noturēti, devalvācijas risks Baltijas valstīs būtiski ietekmēja Zviedriju kā piederības valsti. Zviedrijas banku aizdevumi ārvalstu valūtā lielā mērā balstīja finansējums no mātesbankām. Emitējot starptautiskajā kapitāla tirgū parāda vērtspapirus ar īsāku dzēšanas termiņu nekā meitassabiedrības kredītportfelim un nododot tos meitassabiedrībām, mātesbankas ne tikai uzņemas darījumu partnera risku saistībā ar savām meitassabiedrībām Baltijas valstīs, bet arī refinansēšanas un finansējuma risku.

Privāto investoru bailes par potenciālo kredītu zaudējumu apmēriem saistībā ar Zviedrijas banku darbību Baltijas valstīs un to ietekmi uz Zviedrijas banku sistēmu bija galvenais iemesls, kāpēc Zviedru banku grupu starpbanku finansēšana – ne tikai saistībā ar Baltijas valstīm – krīzes laikā piedzīvoja milzīgu spiedienu. Tas īpaši attiecās uz starpbanku finansēšanas darbībām ārvalstu valūtās. Savukārt banku finansējuma problēmas veicināja Zviedrijas valsts sektora iespējamo saistību pieaugumu. Kaut gan bankām bija noteikta maksa par parāda vērtspapīru emitēšanu ar valsts garantijām, ko piedāvāja Zviedrijas Nacionālā parāda aģentūra, Zviedrijas valdībai nācās garantēt lielu daļu no *Swedbank* – bankas, kurai bija vislielākais kredītu apjoms Baltijas valstīs, – parādiem. Turklāt *Riksbank* un citu centrālo banku aizdevumi ASV dolāros daļēji aizstāja Zviedru banku grupu parasto starpbanku finansēšanu ārvalstu valūtās. Šo *Riksbank* ārkārtas aizdevumu mērķis bija atbalstīt banku kredītesānu citās ārvalstu valūtās, izņemot kronās. Kulminācijas brīdī 2009. gada sākumā parādu atlikums ārvalstu valūtā valsts garantiju programmas ietvaros un *Riksbank* aizdevumi ārvalstu valūtā tās darījumu partneriem (t.i., vairumam banku, kas darbojās Zviedrijā) sasniedza 430 mljrd. Zviedrijas kronu, kas veido aptuveni 15 % no Zviedrijas IKP. Tādējādi kredītrisks, ko radīja kredītesāna ārvalstu valūtās Baltijas valstīs, pārveidojās par finansējuma risku un, visbeidzot, par risku Zviedrijas nodokļu maksātājiem.

II.5. Kapitāla pietiekamības rādītāju lielāks svārstīgums valūtas kursu pārmaiņu rezultātā

Valūtas kursu pārmaiņas rada ārvalstu valūtu aktīvu vērtības svārstības un tādējādi arī riska svērto aktīvu, kurus izmanto kapitāla prasību noteikšanai, vērtības svārstības. Banku kapitāls tiek turēts vietējā valūtā, pat ja kapitāls no mātesbankas saņemts ārvalstu valūtā. Tādējādi valūtas kursu svārstības, neietekmējot kapitāla apjomu, maina banku kapitāla vajadzības, vietējās valūtas kursa krituma gadījumā izraisot kapitāla pietiekamības rādītāja pasliktināšanos (un otrādi).

Šis risks neattiecas uz valstīm ar fiksētu valūtas kursa režīmu (ja tas ir ilgtspējīgs). Valstīs ar brīvi peldošu valūtas kursu bankas spējušas pārvaldīt šo riska veidu. Tas panākts gan sakarā ar augstajiem kapitāla buferiem, gan sakarā ar to, ka krasī kursa kritumu parasti notika valūtu pāriem ar Šveices franku, kas ir dominējošā valūta liela apjoma (starpbanku) aizdevumos. Tā kā šāda veida aizdevumi nosaka tikai nelielu daļu no kapitāla prasībām, jo riska svērums šiem aizdevumiem ir neliels, bankas spēja segt papildu kapitāla vajadzības, izmantojot esošos kapitāla buferus.

II.6. Traucēti monetārās politikas transmisijas kanāli

Kredītesāna ārvalstu valūtās negatīvā ietekme uz monetārās politikas transmisijas mehānismu var izpausties vismaz četros veidos: ārvalstu valūtu aizdevumu plūsmu un uzkrātā ārvalstu valūtu aizdevumu atlikuma ietekme uz procentu likmju kanālu, kā arī ārvalstu valūtu aizdevumu plūsmu un uzkrātā ārvalstu valūtu aizdevumu atlikuma ietekme uz valūtas kursu kanālu. Šie izpausmes veidi aplūkoti tālāk.

Attiecībā uz procentu likmju kanālu pētījumi rāda, ka vietējās valūtas un ārvalstu valūtas aizdevumu savstarpējā aizvietojamība var kaitējoši ietekmēt monetārās politikas transmisiju⁽²³⁾. Stingrākas monetārās politikas īstenošana, nosakot augstākas iekšzemes procentu likmes, padara aizņemšanos vietējā valūtā dārgāku. Taču, ja pieejami aizdevumi ārvalstu

⁽²³⁾ Sk. Brzoza-Brzezina, M., Chmielewski, T. un Niedźwiedzińska, J., "Vietējās valūtas un ārvalstu valūtas aizdevumu savstarpējā aizvietojamība Viduseiropā. Vai centrālajām bankām ir nozīme?" (*Substitution between domestic and foreign currency loans in central Europe. Do central banks matter?*), ECB pētījums Nr. 1187, 2010. gada aprīlis.

valūtā ar zemākām procentu likmēm, vietējās valūtas kredītu pieauguma palēnināšanos var kompensēt ārvalstu valūtu kredītu kāpums, kas kļūst relatīvi pievilcīgāki vietējiem kredītņēmējiem. Rezultātā monetārās politikas transmisijas procentu likmju kanāla darbība ir traucēta.

Arī uzkrātais ārvalstu valūtu aizdevumu atlikums var ietekmēt procentu likmju kanāla darbību. Ja kredīti tautsaimniecībā ir vietējā valūtā un tiem piemērotas mainīgās procentu likmes, stingrāka monetārā politika mazinās kredītņēmēju rīcībā esošos ienākumus un iekšzemes pieprasījumu. Ja liela daļa kredītu izsniegti ārvalstu valūtā, šis efekts attiecīgi būs mazāk izteikts.

Ārvalstu valūtu aizdevumu plūsma ietekmē arī monetārās politikas transmisijas valūtas maiņas kanālu. Taču šis monetārās politikas transmisijas kanāls var kļūt mazāk efektīvs, jo valūtas kursu pārmaiņas spēcīgi ietekmē noskaņojuma maiņa pasaules finanšu tīrū. Bankas pārvērš ārvalstu valūtas finansējumu ārvalstu valūtās denominētos kredītos, kuri bieži vien tiek izmaksāti vietējā valūtā⁽²⁴⁾. Tāpēc, krasi pieaugot kredītešanai ārvalstu valūtās, tiek radīts spiediens uz vietējās valūtas kursu, kas var novest pie kursa kāpuma. Attiecīgi kredītešanas ārvalstu valūtās pieaugums, monetārajai politikai kļūstot stingrākam, pastiprinās transmisijas valūtas kursa kanāla darbību, saasinot kapitāla plūsmu izraisīto vietējās valūtas kursa kāpumu procentu likmju palielināšanas apstākļos. Turklāt kursa krituma tendence var radīt pašpastiprinošu atgriezenisko saiti, iespējamiem kredītņēmējiem sagaidot, ka kursa krituma tendence turpināsies. Tas var kļūt par papildu stimulu ņemt kredītus ārvalstu valūtā.

Turpretim iekšzemes monetārajai politikai kļūstot labvēlīgākai, jaunie kredītņēmēji parasti izvēlēsies aizdevumus vietējā valūtā. Vietējās valūtas kursa kāpuma tendence samazināsies, bet kursa krituma spiedienam nevajadzētu rasties, jo vietējās valūtas kredītu plūsmas ir neitrālas attiecībā pret ārvalstu valūtas tirgu. Tādējādi ārvalstu valūtu kredītu plūsmas rada traucējumus (iespējams, asimetriskus) monetārās politikas transmisijas mehānismā un padara to komplikētāku.

Liels ārvalstu valūtā izsniegto kredītu atlikums ir vēl viens monetārās politikas transmisijas mehānisma traucējumu avots, kas rada tā dēvētos "valūtas kursa ierobežojumus", t.i., labumu, ko rada valūtas kursa kritums, vairojot konkurētspēju, zināmā mērā dzēš negatīvā ietekme uz bilanci. Ekstrēmās gadījumos valūtas kursa krituma apstākļos – īpaši attīstības valstīs – sakarā ar augsto ārvalstu valūtas kredītu īpatsvaru var izpausties šāds ierobežojošs efekts⁽²⁵⁾. Tāpēc daudzas atbildīgās iestādes valstīs, kurās ir liels ārvalstu valūtas parāda apjoms, īsteno uz ierobežošanu vērstu politiku, lai krīzes laikā stabilizētu valūtas kursu, tādējādi izvairoties no negatīva iespaida uz finanšu stabilitāti, ko varētu radīt bilances efekti. Akadēmiskajā literatūrā šādu reakciju uz kursa krituma spiedienu bieži dēvē par "bailēm no kursa pārmaiņām"⁽²⁶⁾. Jāatzīmē, ka šāda politika *ex post* var izrādīties pat optimāla, jo produkcijas izlaidis apjoma sašaurināšanos stingrākas monetārās politikas rezultātā var pilnībā kompensēt, izvairoties no blakusefektu, ko varētu izraisīt negatīvā ietekme uz bilanci. Taču *ex ante*, ja tautsaimniecības dalībnieki sagaida šādus politikas pasākumus, tiek veicināta valūtu neatbilstība⁽²⁷⁾.

To 22 Eiropas Savienības un attīstības valstu izlases grupā, kurām pieejami dati par kredītešanu ārvalstu valūtās,⁽²⁸⁾ šie dati pstiprina, ka krīzes laikā darbojas iepriekš minētie apsvērumi. Šķiet, ka kopumā valstīs ar augstu ārvalstu valūtā izsniegto kredītu līmeni monetārās politikas un valūtas kursu reakcija uz krīzi bija nedaudz ierobežota. Pirmkārt, valstīs ar lielu kredītu apjomu ārvalstu valūtā parasti mazākā apjomā vērojama vietējo valūtu nominālās vērtības samazināšanās, kas atspoguļo arī valūtas kursa režīmus (sk. **16. att.**). Tā kā vairumā valstu šajā periodā bija vērojams lejupvērstis spiediens uz valūtu kursiem, centrālās bankas, sargājot vietējās valūtas, zaudēja rezerves. Pamatā valstīm ar lielu ārvalstu valūtas kredītu apjomu bija tendence lielākā mērā zaudēt rezerves nekā valstīm, kurās nepastāvēja šādas valūtu neatbilstības (sk. **17. att.**). Taču vērts atzīmēt, ka valstīs, kurās pastāv valūtas padomes mehānisms, neīsteno pašas savu monetāro politiku (t.i., šo valstu monetārā politika nenosaka procentu likmes, rezerves un naudas piedāvājumu). Tomēr jāsa, ka korelācija starp valūtas vērtības kritumu un rezervju zaudējumiem un valūtu neatbilstību bilancēs varētu būt pat vēl lielāka, ja analizē būtu ņemti vērā pārrobežu kredīti⁽²⁹⁾.

⁽²⁴⁾ Pat ja aizdevumi tiek izmaksāti ārvalstu valūtā, attiecīgā summa beigās tiek pārvērsta vietējā valūtā, kad gala saņēmējs (piemēram, nekustamā īpašuma pārdevējs) vēlas iegādāties preces un pakalpojumus.

⁽²⁵⁾ Sk. Galindo, A., Panizza, U., un Schiantarelli, F. "Parāda struktūra un valūtas kursa krituma ietekme uz bilanci: mikrodatu kopsavilkums" (*Debt composition and balance sheet effects of currency depreciation: a summary of the micro evidence*), "Attīstības Valstu Tirgu Pārskats", 4. sējums, Nr. 4, 2010, 330.–339. lpp.

⁽²⁶⁾ Sk., piemēram, Hausmann, R., R., Panizza, U., un Stein, E., "Kāpēc valūtas kursu pārmaiņas dažādās valstīs ir tieši tādas?" (*Why do countries float the way they float?*), *Journal of Development Economics*, 66. sējums, Nr. 2, 2001. gads, 387.–414. lpp.

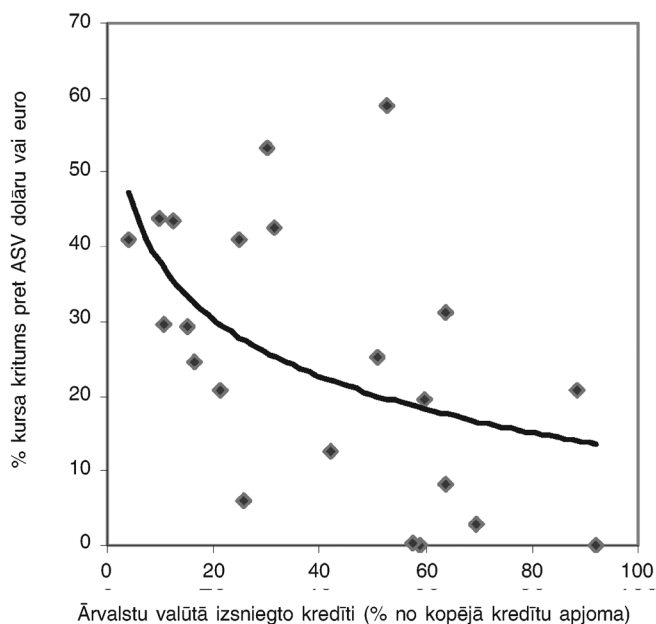
⁽²⁷⁾ Sk. Caballero, R un Krishnamurthy, A., "Inflācijas mērķi un pēkšņa apstāšanās" (*Inflation targeting and sudden stops*), Bernanke, B. un Woodford, M. (redaktori) izdevumā "Debates par inflācijas mērķiem" (*The Inflation Targeting Debate*), Nacionālais ekonomisko pētījumu birojs, Čikāga, 2005.

⁽²⁸⁾ Šīs valstīs ir: Albānija, Bulgārija, Čehijas Republika, Čīle, Dienvidkoreja, Ēģipte, Horvātija, Indonēzija, Izraēla, Kazahstāna, Kolumbija, Krievija, Latvija, Maķedonija, Meksika, Polija, Rumānija, Serbija, Singapūra, Turcija, Ukraina un Ungārija.

⁽²⁹⁾ Piemēram, Krievijā, kas krīzes laikā zaudēja apmēram 40 % ārvalstu valūtas rezervju, galvenās bažas saistījās ar banku pārrobežu aizņēmumiem ārvalstu valūtās, savukārt iekšzemes kredītešanas apjomi ārvalstu valūtās bija mēreni.

16. attēls

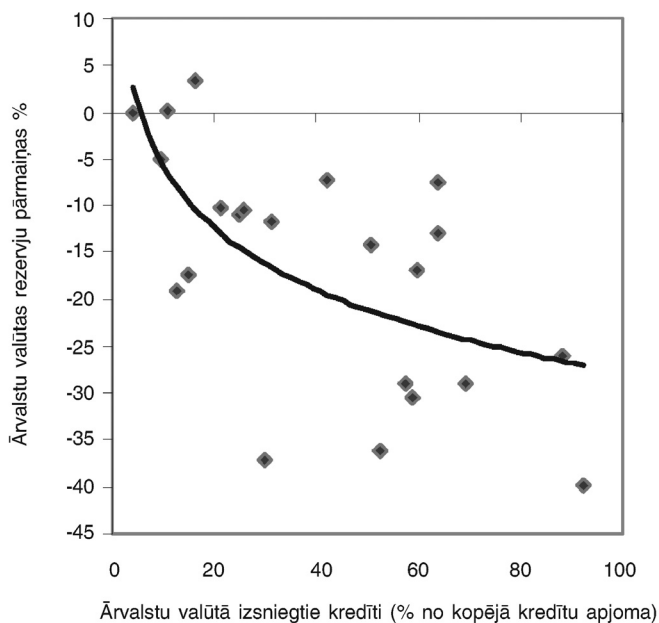
Ārvalstu valūtā izsniegtie aizdevumi un valūtas kursu korekcijas (Maksimālās pārmaiņas 07.2008.–06.2009.; %)

Avots: ECB aprēķini, Haver Analytics, SVF un valstu avoti.

17. attēls

Ārvalstu valūtā izsniegtie aizdevumi un rezervju zaudējumi (minimālās pārmaiņas 07.2008.–06.2009.; %)

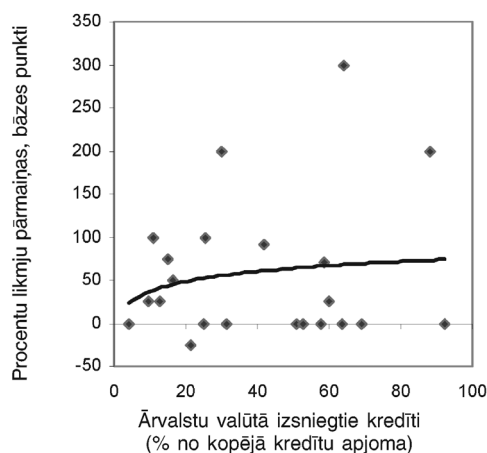

Avots: ECB aprēķini, Haver Analytics, SVF un valstu avoti.

Vienlaikus ar valūtas intervencēm dažām valstīm – īpaši valstīm ar augstu ārvalstu valūtā izsniegto kredītu līmeni – krīzes laikā nācās paaugstināt procentu likmes, lai aizsargātu savu valūtas kursu (sk. 18. att.). Gan procentu likmju paaugstināšanai, gan ārvalstu valūtas rezervju pārdošanai ir ierobežojoša ietekme uz naudas piedāvājuma kāpumu, kas valstīs ar lielu ārvalstu valūtā izsniegto kredītu īpatsvaru parasti kļūst lēnāks vai pat negatīvs (sk. 19. att.).

18. attēls

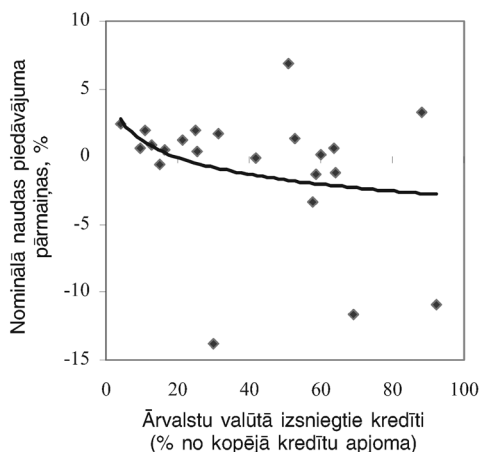
Ārvalstu valūtā izsniegtie aizdevumi un procentu likmes (maksimālās pārmaiņas 07.2008.–06.2009.; bāzes punktos)

Avots: ECB aprēķini, Haver Analytics, SVF un valstu avoti.

19. attēls

Ārvalstu valūtā izsniegtie aizdevumi un naudas piedāvājums (minimālās pārmaiņas 07.2008.–06.2009.; %)

Avots: ECB aprēķini, Haver Analytics, SVF un valstu avoti.

II.7. Risku īstenošanās varbūtība un nosacījumi

Riski, kas saistīti ar ārvalstu valūtā izsniegtiem kredītiem, var īstenoties, piemēram, pēkšņas apstāšanās scenārija gadījumā, kas ietvertu kapitāla aizplūdi un valūtas kursa kritumu attīstības valstīs, kā arī dažās dalībvalstīs, kurās ārvalstu valūtā izsniegtiem kredītiem ir nozīmīga loma. Tas izraisītu ar ārvalstu valūtā izsniegtiem kredītiem saistīto kredītrisku un, iespējams, arī banku finansējuma risku īstenošanos. Šādas pēkšņas apstāšanās scenāriju varētu izraisīt, piemēram, aktīvu cenu krass kritums vai sistēmiska banku krīze kādā nozīmīgā attīstības valstī, izaugsmes perspektīvu pārmaiņas, monetārās politikas procentu likmju negaidīta palielināšana kādā nozīmīgā attīstītajā valstī un pieaugoša investoru vēlme izvairīties no riskiem.

Runājot par iespējamo šo risku izkristalizēšanās periodu, ar ārvalstu valūtā izsniegtajiem kredītiem saistītie riski ir būtiskāki **vidēja termiņa perspektīvā**, lai gan nesen vērojāmā turpmākā valūtu (īpaši Šveices franka) vērtības samazināšanās palielināja kredītrisku dažās valstīs, kur vairāk dominē kredīti Šveices frankos.

Runājot par nākotni, ar ārvalstu valūtā izsniegtajiem kredītiem saistītos riskus var pastiprināt arī kredītēšanas kāpuma atjaunošanās CAE valstīs, tautsaimniecībai atveseļojoties un nostiprinoties pozitīvām gaidām attiecībā uz tautsaimniecības attīstības tendencēm nākotnē. Bijsterboša Dālhausa⁽³⁰⁾ veiktajā pētījumā identificēti faktori, kas veicina tā dēvēto bezkredītu atveseļošanās, t.i., tautsaimniecības uzplaukumu, ko nepaveda pieprasījuma vai piedāvājuma izraisīts kredītu apjoma kāpums. Novērtējot atveseļošanās varbūtību bez kredītu apjoma kāpuma CAE valstu grupā, konstatēts, ka šajā reģionā līdztekus tautsaimniecības uzplaukumam gaidāma kredītēšanas pieauguma atsākšanās. Vienīgi Baltijas valstīs iespējama

⁽³⁰⁾ Bijsterbosch, M. un Dahlhaus, T., "Faktori, kas nosaka bezkredītu atveseļošanās" (*Determinants of credit-less recoveries*), ECB speciālistu pētījums Nr. 1358, 2011. gada jūnijs.

tautsaimniecības atveseļošanās, ko nepavadīs kredītēšanas pieaugums. Tāpēc lēno kredītēšanas kāpumu, kas pašlaik vērojams daudzās CAE valstīs, nevar uzskatīt par ilgstošu parādību, tāpat nevar domāt, ka tuvākajā nākotnē nepastāv ar pārmērīgu kredītēšanu ārvalstu valūtās saistīts risks.

Jāuzsver, ka šo faktoru, kas var izraisīt ar kredītēšanu ārvalstu valūtās saistīto risku īstenošanos, uzskaitījums nav uzskatāms par pilnīgu, jo turpmākajos ceturkšņos novērtējums var mainīties, piemēram, globālās atveseļošanās tempa pārmaiņu dēļ. Lai gan dažādās valstīs ar kredītēšanu ārvalstu valūtās saistīto risku atjaunošanās iespējamība ir atšķirīga, pastāv daudzi faktori, kuru dēļ iespējama šādu risku īstenošanās. Neraugoties uz neseno krīzi, banku uzņēmējdarbības modeļi un attīstības valstu galvenās iezīmes pamatā nav mainījušās un var veicināt ārvalstu valūtā izsniegto kredītu apjoma kāpumu nākotnē.

Visbeidzot, risku īstenošanās iespēja atšķiras atkarībā no valstīs pastāvošā valūtas kursa režīma. Peldoša valūtas kursa režīma apstākļos valūtas kursu svārstībām tirgū ir tūlītēja ietekme uz aizdevumu ņēmēja kredītspēju. Šis ir risks, kas nepārtraukti pastāv peldoša valūtas kursa režīma gadījumā, savukārt valūtas padomes mehānisma vai fiksēta valūtas kursa režīma gadījumā, aizņemoties piesaistes valūtā, risks ir saistīts ar atsevišķu devalvāciju. Notiekot devalvācijai, tās ietekme būtu ļoti liela. Tie, kuri atbalsta viedokli, ka riski pastāv arī fiksēta valūtas kursa režīma gadījumā, uzver, ka piesardzīgā novērtējumā jāņem vērā arī šāda režīma sabrukuma vai spēcīgas devalvācijas iespēja, un atgādina situācijas pagātnē, kad tas noticis, radot smagu ietekmi uz finanšu stabilitāti. Tomēr šo risku īstenošanās iespēja valstīs, kurās ir valūtas padomes mehānisms vai fiksēta valūtas kursa režīms, atkarīga arī no tā, cik stabils ir šo valstu valūtas kursa režīms, cik konsekventa to fiskālā politika un cik stingru uzraudzības politiku tās īsteno.

III. POLITIKAS AKTIVITĀTES VALSTU LĪMENĪ

III.1. Dažādu valstu apstiprinātie politikas pasākumi

Dalībvalstu iestādes jau kopš 2000. gada sākuma īstenojušas politikas pasākumus, lai novērstu ar pārmērīgu ārvalstu valūtā izsniegto kredītu pieaugumu saistītos riskus, taču vairums aktivitāšu notikušas 2007. un 2008. gadā. Kopš 2010. gada vairākas valstis ievieš jaunus un/vai stingrākus pasākumus. Pie šādiem pasākumiem pieder brīdinājumi, obligāti noteikumi un ieteikumi. Pēc savas būtības tie raksturojami kā piesardzības, administratīvie un monetārās politikas pasākumi. Pamatā tie ieviesti pasākumu kopuma ietvaros, nevis kā atsevišķi pasākumi.

Analizējot īstenotos pasākumus, atklājas vairākas tendences. Pirmkārt, valstīs, kurās ir fiksēta valūtas kursa režīms, pasākumi parasti nav vērsti uz ārvalstu valūtā izsniegto kredītu apjomu vai vērsti vispārīgāk uz pārmērīgu kredītēšanu. Šajās valstīs aizņēmumi ārvalstu valūtā denominēti piesaistes valūtā. Tādējādi, nosakot pasākumus pret aizdevumiem ārvalstu valūtā, tirgi to var uztvert kā bažas par spēju saglabāt valūtas piesaisti, un šāda tirgus reakcija tiešām var negatīvi ietekmēt šo spēju. Valstīs, kurās ir peldošs valūtas kursa režīms, ieviešas virkni pasākumu, lai nepieļautu pārmērīgu kredītēšanu ārvalstu valūtās.

Otrkārt, pasākumi vērsti gan uz pieprasījumu pēc kredītiem ārvalstu valūtā, gan to piedāvājumu. Ar pieprasījumu saistītie pasākumi ietvēra galvenokārt ierobežojumu noteikšanu kredīta summas un nodrošinājuma vērtības rādītājam vai parāda un ienākumu attiecībai un atbilstības kritērijus kredītņēmējiem. Šie instrumenti vērsti galvenokārt uz aizdevuma ņēmēja kredītspējas nodrošināšanu, dažos gadījumos koncentrējoties tikai uz nenodrošinātajiem kredītņēmējiem. Ar piedāvājumu saistītie pasākumi galvenokārt vērsti uz to, lai, rodoties zaudējumiem, kredītiestādes spētu tos segt, t.i., lai kredītiestāžu rīcībā būtu papildkapitāls šādiem mērķiem. Lai gan vairumā gadījumu bankām nav veidojusies ievērojama valūtu neatbilstība ārvalstu valūtā izsniegto kredītu dēļ, jo tās saņēmušas arī finansējumu ārvalstu valūtā vai nodrošinājušas pozīcijas ar mājmaiņas darījumiem, divās valstīs tika noteikti ierobežojumi un/vai kapitāla prasības saistībā ar atklātām ārvalstu valūtas pozīcijām. 2010. gadā Ungārijā tika aizliegti aizdevumi ārvalstu valūtā ⁽³¹⁾. Sīkāka informācija sniegta **1. tabulā**.

1. tabula.

Pasākumi, kas īstenoti, lai ierobežotu kredītēšanu ārvalstu valūtās

Īstenotais pasākums	Valsts (gads) ⁽¹⁾
Brīdinājumi par riskiem saistībā ar aizdevumiem ārvalstu valūtā	Latvija (2007), Ungārija (2004–2008), Austrija (2001)
Caurredzamība/informācijas prasības	Latvija (2007; 2011) Austrija (2006), Polija (2006)
Ar pieprasījumu saistītie pasākumi	
Aizdevuma ņēmēju atbilstības kritēriji: riska ierobežošana vai kredītspēja ⁽²⁾	Austrija (2008; 2010) Polija (2006)
Stingrākas prasības attiecībā uz kredīta summas un nodrošinājuma vērtības rādītāju vai parāda un ienākumu attiecību aizdevumiem ārvalstu valūtā (nekā vietējā valūtā) ⁽²⁾	Ungārija (2010), Polija (2010; 2012), Rumānija (2008)

⁽³¹⁾ 2010. gada 3. decembrī sniegtajā atbildē uz Eiropas Parlamenta jautājumu (E-8389/2010) komisārs Mišels Barnjē atzīmēja, ka "ar likumu noteikts pilnīgs aizliegums izsniegt aizdevumus ārvalstu valūtās, šķiet, neatbilst proporcionalitātes kritērijiem".

Īstenotais pasākums	Valsts (gads) (1)
Ar piedāvājumu saistītie pasākumi	
Augstāks riska svēruma vai kapitāla prasības	Latvija (2009), Ungārija (2008) (3), Polija (2008; 2012), Rumānija (2010) (4)
Uz banku riska pārvaldes sistēmu uzlabošanu vērstu minimālo standartu noteikšana aizdevumiem ārvalstu valūtā un ar atmaksas līdzekli (<i>repayment vehicle</i>) saistītajiem vienā reizē atmaksājamajiem kredītiem (<i>bullet loans</i>).	Austrija (2003)
Augstāks uzkrājumu koeficients nenodrošinātiem kredītņēmējiem	Rumānija (2008)
Limitu noteikšana aizdevumiem ārvalstu valūtā nenodrošinātiem kredītņēmējiem līdz 300 % no kredītiestādes pašu kapitāla	Rumānija (2005–2007)
Limitu vai kapitāla prasību noteikšana atklātām ārvalstu valūtas pozīcijām	Latvija (1995), Lietuva (2007), Rumānija (2001)
Atšķirīgas obligāto rezervju prasības	Rumānija (2004)
Visu krasas kredītēšanas pieauguma ierobežošanas pasākumu attiecināšana arī uz nebanku finanšu iestādēm	Rumānija (2006)
Citi pasākumi	
Hipotēku kredītu ārvalstu valūtā aizliegums nenodrošinātiem kredītņēmējiem (5)	Ungārija (2010)
Piederības valstu uzraudzības iestāžu regulējuma arbitražas mazināšana	Itālija (2007; 2010) Austrija (2010)

Avots: nacionālās centrālās bankas un nacionālās uzraudzības iestādes.

(1) Gads norāda laiku, kad tika uzsākta pasākuma īstenošana. Vairāki gada skaitļi norāda uz laiku, kad tika noteikti stingrāki pasākumi.

(2) Pasākumi norādīti arī tad, ja tie attiecas tikai uz ieteikumiem un nav noteikti ar likumu.

(3) Ungārijas gadījumā šis pasākums tika paziņots, taču netika īstenots. Tas attiecas tikai uz aizdevumiem Japānas jenās.

(4) Rumānijas gadījumā šādas augstākas kapitāla prasības tika noteiktas kredītiestādēm ar pārmērīgi augstu aizdevumu īpatsvaru ārvalstu valūtā salīdzinājumā ar pārējām kredītiestādēm.

(5) 2011. gada jūlijā Ungārijas valdība atcēla likumu (6), ar kuru bija aizliegti aizdevumi ārvalstu valūtā, vienlaikus pieņemot dekrētu (7), kas ļauj izsniegt hipotēku aizdevumus ārvalstu valūtā tikai kredītņēmējiem, kas var pierādīt, ka viņiem ir ieņēmumi aizdevuma valūtā un tie 15 reizes pārsniedz minimālo algu. Lai gan šie pasākumi atcēla pilnīgu aizliegumu veikt hipotekāro kredītēšanu ārvalstu valūtās, tika noteikti tik stingri kritēriji, ka vairāk nekā 99 % ungāru nevarētu saņemt šādu aizdevumu.

(6) 2010. gada Likums XC par dažu likumu ekonomikas un finanšu jomā izstrādi un grozījumiem.

(7) Valdības Dekrēts Nr. 110/2011 par grozījumiem Valdības Dekrētā Nr. 361/2009 par piesardzīgas maza apjoma kredītēšanas nosacījumiem un kredīspējas pārbaudīšanu.

3. IELIKUMS. Vīnes iniciatīva un koordinācijas piemēri starp piederības un mītnes valsts iestādēm

Eiropas banku koordinācijas Vīnes iniciatīva (*European Bank Coordination "Vienna" Initiative; EBCI*) ir valsts un privāts forums, kas, reaģējot uz finanšu krīzi, tika izveidots 2009. gada janvārī ar mērķi palīdzēt Eiropas attīstības valstīm pretoties satricinājumiem. Šajā grupā piedalās starptautiskās finanšu institūcijas (SVF, Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka, Eiropas Investīciju banka, Pasaules Banka), Eiropas Savienības iestādes (Eiropas Komisija, ECB novērotāja loma), piederības un mītnes valstu centrālās bankas un regulējošās iestādes un lielākās rietumvalstu banku grupas, kas darbojas Eiropas attīstības valstīs.

Par svarīgākajiem EBCI sasniegumiem pēdējo divu gadu laikā var uzskatīt tās palīdzību, nodrošinot, lai ārvalstu mātesbankas uzņemtos saistības par Austrumeiropas filiāļu finansējuma vajadzībām un lai rietumvalstu valdību atbalsta pasākumi ietvertu arī banku filiāles Austrumeiropā.

EBCI vidēja termiņa mērķis ir risināt problēmas, kas saistītas ar aizdevumiem ārvalstu valūtā Austrumeiropā, veicinot vietējo valūtu uzkrājumu veidošanu un tirgus. Lai to panāktu, EBCI 2010. gada martā izveidoja Vietējo valūtu un kapitāla tirgu attīstības valsts un privātā sektora darba grupu. Darba grupa nesēn nākusi klajā ar virkni ieteikumu

un izdarījusi secinājumu, ka, izstrādājot jebkuru politikas pieeju, jāņem vērā attiecīgās valsts specifika un jānodrošina cieša koordinācija starp piederības un mītnes valstu iestādēm, lai novērstu regulējuma arbitrāžu un noteikumu apiešanu, izmantojot pārrobežu aizdevumus.

Kad 2010. gadā Austrijas atbildīgās iestādes īstenoja divas iniciatīvas, kas bija vērstas uz aizdevumu ārvalstu valūtā ierobežošanu Austrijā, kā arī Austrumeiropā un NVS valstīs, jau bija pierādījies, ka EBCE ir viss nepieciešamais, lai pildītu uzdevumu nodrošināt atbilstošu platformu šādai koordinācijai.

Pirmās iniciatīvas mērķis bija samazināt ārvalstu valūtā (galvenokārt Šveices frankos) izsniegto aizdevumu augsto īpatsvaru Austrijā. 2010. gada martā Austrijas Finanšu tirgus uzraudzības iestāde (FTUI) pieņēma Austrijas privātajām mājsaimniecībām (patērētājiem) bez nodrošinājuma izsniegto aizdevumu ārvalstu valūtā un aizdevumu, kuriem tiek izmantots atmaksas līdzeklis, minimālos piešķiršanas un pārvaldīšanas standartus.

Banca d'Italia atbalstīja iniciatīvu ierobežot aizdevumus ārvalstu valūtā Austrijā. Apstiprinot Itālijas banku grupas, kas darbojas Austrijā, uz iekšējiem kredītreitingiem balstīto (*internal rating-based*; IRB) modeli (tas notika dažus gadus pirms FTUI pieņēma jaunus minimālos standartus), tā skaidri noteica, ka starpniekiem nav pieļaujama regulējuma arbitrāža, uzrādot ar vietējo portfeli saistītus riska darījumus mātesbankas bilancē vai izmantojot tiešos pārrobežu aizdevumus. Šī norma izrādījās lietderīga arī attiecībā uz izvairīšanos no jaunajiem FTUI standartiem, kas tika noteikti aizņēmumiem ārvalstu valūtā Austrijā.

Otrās iniciatīvas mērķis bija samazināt Austrijas banku filiāļu pakļautību kredītriskam Austrumeiropā un NVS valstīs, *Oesterreichische Nationalbank* un FTUI nākot klajā ar vadlīnijām. Lai risinātu neatliekamākos jautājumus, šīs vadlīnijas noteica prasību Austrijas bankām, kas darbojas šajās valstīs, pārtraukt jaunu aizdevumu izsniegšanu ārvalstu valūtā nenodrošinātām mājsaimniecībām un MVU sektoram (aizdevumus euro patērīna nolūkiem drīkst piešķirt tikai aizdevumuņēmējiem ar visaugstāko kredītpēju). Nākamajā posmā, kas vēl nav īstenots, vadlīnijās paredzēts iekļaut ierobežojumus hipotēku kredītu piešķiršanai mājsaimniecībām un nenodrošinātiem MVU visās ārvalstu valūtās, izmantojot katrā valstij individuālu pieeju un koordinējot to ar mītnes valsts uzraudzības iestādēm.

Attiecībā uz aizdevumu ārvalstu valūtā ierobežošanu Austrumeiropā un NVS valstīs Austrijas atbildīgās iestādes uzaicināja Beļģijas, Grieķijas, Francijas un Itālijas uzraudzības iestādes (mītnes valstu uzraudzības iestādes, kas uzrauga bankas, kuras galvenokārt veic darbību šajās valstīs) rast kopīgu nostāju.

Banca d'Italia, kas atbalsta šo iniciatīvu, uzsvērusi, ka šāda vienošanās mītnes valstu uzraudzības iestāžu starpā ir nepieciešama šā plāna sekmīgai īstenošanai, ņemot vērā to vērtējumu par ārvalstu valūtā izsniegto kredītu nozīmi un ar tiem saistīto risku pakāpi attiecīgajās valstīs.

Taču, kad 2011. gadā Itālijas banku grupas, kas veic darbību Austrumeiropā un NVS valstīs, IRB modelis sāka darboties, *Banca d'Italia* pieprasīja starpniekam, lai aizliegums uzrādīt vietējos riska darījumus mātesbankas bilancē tiktu attiecināts arī uz šajās valstīs esošajām filiālēm.

III.2. Politikas pasākumu efektivitātes novērtējums

Pasākumu efektivitāte atkarīga galvenokārt no diviem faktoriem: 1) apstākļiem, kas nosaka aizdevumu ārvalstu valūtā attīstību un 2) apiešanas iespējām.

Šķiet, ka brīdinājumi, kas parasti ir pirmā rīcība riska gadījumā, nav efektīvi palīdzējuši novērst pārmērīgu kredītešanu ārvalstu valūtās. Tas varētu būt saistīts ar nepareizu izpratni par risku (t.i., aģentu vērtējums par riska līmeni atšķiras no uzraudzības iestāžu vērtējuma), taču, visticamāk, iemesls ir nepieņemama motivācija. Neapšaubāmi morāla kaitējuma iespējamība rada bažas, jo institūcijas sagaida valsts atbalstu tad, kad to darbība ir tik riskanta un plaša, ka nesniedzot šādu atbalstu, vēl vairāk tiktu apdraudēta finanšu stabilitāte un reālā tautsaimniecība. Turklāt atsevišķos gadījumos šāda darbība, neraugoties uz tās riskantumu, var būt pat racionāla. Taču šādi gadījumi, kas atsevišķi ņemot, ir racionāli, summējoties var radīt kopējo risku, kas rada nepieciešamību reaģēt ar politikas pasākumiem.

Teorētiski tāda pati problēma saistībā ar motivāciju pastāv arī ieteikumu gadījumā. Taču valstu atbildīgās iestādes uzskata, ka ieteikumi tomēr palīdzējuši efektīvi ierobežot pārmērīgu aizdevumu izsniegšanu ārvalstu valūtā vai vismaz uzlabot aizdevumuņēmēju kredītkvalitāti, novēršot pārrobežu arbitrāžu.

Ar pieprasījumu saistītie pasākumi, piemēram, kredīta summas un nodrošinājuma vērtības rādītāja un parāda un ienākumu attiecības uzraudzība, šķiet, ir efektīvāki pārmērīgas kredītešanas ārvalstu valūtās un ar to saistīto risku ierobežošanā⁽³²⁾. Tos var izmantot arī kā patērētāju aizsardzības pasākumus (tādējādi tos var piemērot arī filiālēm), ierobežojot regulējuma arbitrāžu. Tomēr tiešie pārrobežu aizdevumi vienmēr paliek ārpus jebkura nacionāla pasākuma regulējuma. Ņemot vērā, ka procentu likmju starpības (pieprasījuma puses faktors) ir galvenais aizdevumu ārvalstu valūtā veicinošais faktors, vēlamu rezultātu parasti labāk sasniedz pasākumi, kas ietekmē pieprasījumu.

⁽³²⁾ To apstiprina Ungārijā, Honkongā un Dienvidkorejā veikto pētījumu analīze.

Ar piedāvājumu saistīto pasākumu efektivitāti ir grūtāk novērtēt, jo ir sarežģīti novērtēt, piemēram, kā augstāki riska maksājumi ietekmē ārvalstu valūtā izsniegto aizdevumu piedāvājuma samazināšanos.

Kopumā pasākumu efektivitāte – tieši saistībā ar iespēju tos apiet – līdz šim bijusi relatīvi neliela un reizēm to ietekme pilnīgi izzudusi, aizdevumu ārvalstu valūtā attīstības tendencei saglabājoties.

IV. ESRK IETEIKUMI

POLITIKAS MĒRĶI

Politikas mērķi, pēc kuriem jāvadās diskusijās par ESRK ieteikumiem saistībā ar aizdevumiem ārvalstu valūtā, ir tieši atkarīgi no iepriekš identificētajiem finanšu stabilitātes riskiem. Riski, kuriem piemīt potenciāls kļūt sistēmiskiem un kurus tāpēc jāņem vērā, ir kredītriski ciešā saistībā ar tirgus riskiem, pārmērīga kredītēšanas kāpuma un likviditātes riski. Tāpēc ieteikumiem jābūt vēršiem uz šādu mērķu sasniegšanu:

- (i) ierobežot pakļautību kredītriskiem un tirgus riskiem, tādējādi palielinot finanšu sistēmas elastību;
- (ii) kontrolēt pārmērīgu ārvalstu valūtā izsniegto kredītu apjoma pieaugumu un novērst aktīvu cenu burbuļus;
- (iii) samazināt finansēšanas un likviditātes riskus, tādējādi līdz minimumam samazinot šo kaitējuma izplatīšanās kanālu.

Taču līdzšinējās norises parādījušas, ka viens no iemesliem, kāpēc kredītēšana ārvalstu valūtās sasniegusi satraucošus apmērus, bijusi nespēja pareizi novērtēt riska cenu. Tāpēc papildu mērķis ir radīt stimulu atbilstošāk novērtēt riska cenu saistībā ar aizdevumiem ārvalstu valūtā.

Visbeidzot, līdz šim veiktie nacionālie pasākumi tikuši lielākā vai mazākā mērā apieti, izmantojot regulējuma arbitražu. Tāpēc Eiropas Savienības mēroga ieteikumiem jābalstās uz Savienības mēroga koordināciju.

IETEIKUMU ĪSTENOŠANAS PRINCIPĪ

Tālāk uzskaitītie politikas pasākumi veido nepieciešamības gadījumā īstenojamo ieteikumu kopumu. Lai gan ieteikumi pēc būtības ir konkrēti, tie nosaka principus, jo, kā atzīts, attiecībā uz pārmērīgu kredītēšanu ārvalstu valūtās nav iespējams rast risinājumu pēc principa "viens izmērs der visiem". Piemēram, ieteikumi neattiecas uz konkrētiem pārmērīgas kredītēšanas ārvalstu valūtās apjomiem, jo tie dažādās valstīs var būt atšķirīgi.

Ieteikumi jāpiemēro visām dalībvalstīm. Taču kredītēšanas ārvalstu valūtās apmēri un sistēmiskā nozīmība dažādās Eiropas Savienības valstīs atšķiras. Tāpēc vērtējot, kā tiek īstenoti B–F ieteikumi, ESRK ņems vērā proporcionalitātes principu attiecībā uz kredītēšanas ārvalstu valūtā atšķirīgo sistēmisko nozīmi dažādās dalībvalstīs un katra ieteikuma saturu un mērķi. Šajā nolūkā ESRK īpaši izmantos adresātu sniegto informāciju. Adresāti var izmantot IV.2.3.2. sadaļā uzskaitītos rādītājus. Neietekmējot regulāru, atbilstošu kredītēšanas ārvalstu valūtās uzraudzību, tiks piemērots proporcionalitātes princips.

Turklāt ieteikumi nedrīkst ietekmēt arī nacionālo centrālo banku monetārās politikas pilnvaras.

Paredzēts, ka iecerētie pasākumi atbilstošos gadījumos tiks attiecināti tikai uz nenodrošinātiem kredītņēmējiem, t.i., kredītņēmējiem bez dabiska vai finansiāla nodrošinājuma. Par dabisku nodrošinājumu runā gadījumos, kad mājāsaimniecībai vai nefinanšu sabiedrībai ir ienākumi ārvalstu valūtā (piemēram, naudas pārvedumi vai eksporta ieņēmumi). Finanšu nodrošinājums ietver līgumu ar finanšu iestādi. Taču daži ieteikumi vērsti uz riskiem, kas pastāv neatkarīgi no tā, vai kredītņēmēji ir nodrošināti, piemēram, ieteikums par likviditāti un finansējumu.

Šo ieteikumu izpratnē aizdevumi ārvalstu valūtā tiek definēti kā jebkuri aizdevumi valūtās, kas nav likumīgs maksāšanas līdzeklis kredītņēmēja valstī.

Tālāk šajā sadaļā sniegts ESRK ieteikumu saraksts. Katra ieteikuma gadījumā aplūkoti šādi aspekti:

1. tās ekonomiskais pamatojums;
2. novērtējums, t.sk. priekšrocības un trūkumi;
3. konkrēti papildu pasākumi;
4. juridiskais konteksts (atbilstošos gadījumos).

Šis ziņojums parāda, ka pastāv bažas par sistēmiskiem riskiem, kam pamatā ir pārmērīga kredītēšana ārvalstu valūtās. Taču nav īstenoti attiecīgi makrouzraudzības politikas pasākumi, kurus varētu izmantot šo risku novēršanai. Tāpēc ieteikumu mērķis ir mazināt šos makrouzraudzības riskus ar šobrīd pieejamajiem līdzekļiem, kas vērsti uz pārmērīgas kredītēšanas ārvalstu valūtās izraisošajiem faktoriem vai uz kādu šīs problēmas komponentu.

VISIEM IETEIKUMIEM KOPĪGIE PAPILDU PASĀKUMI

Visu ieteikumu gadījumā to adresātiem:

- jāidentificē un jāapraksta visi veiktie pasākumi (t.sk. noteiktie grafiki un būtiskākās iezīmes) saistībā ar katru ieteikumu;
- saistībā ar katru ieteikumu konkrēti jānorāda, kā īstenotie pasākumi darbojušies attiecīgā mērķa sasniegšanai, ņemot vērā atbilstības kritērijus;
- atbilstošos gadījumos jāsniedz detalizēts pamatojums, kāpēc nav veikti ieteiktie pasākumi vai pastāv citas atkāpes no ieteikumiem.

Kā noteikts Regulas (ES) Nr. 1092/2010⁽³³⁾ 17. panta 1. punktā, šī informācija jāsniedz ESRK un Eiropas Savienības Padomei. Ja atbildi uz ieteikumu sniedz nacionālās uzraudzības iestādes, ESRK par to informē (ievērojot konfidencialitātes noteikumus) arī Eiropas Banku iestādi (EBI).

KREDĪTRISKI UN TIRGUS RISKI

IV.1. A ieteikums – aizņēmēju risku izpratne

Nacionālajām uzraudzības iestādēm un dalībvalstīm tiek ieteikts:

1. pieprasīt finanšu iestādēm sniegt aizņēmējiem pietiekamu informāciju par riskiem, kas saistīti ar kredītēšanu ārvalstu valūtās. Šādai informācijai jābūt pietiekamai, lai aizņēmēji varētu pieņemt labi informētus un piesardzīgus lēmumus, un tajā jāiekļauj informācija vismaz par to, kā maksājumus ietekmēs aizņēmēja dzīvesvietas dalībvalsts likumīgā maksāšanas līdzekļa vērtības būtiska samazināšanās un ārvalsts procentu likmes palielināšanās;
2. mudināt finanšu institūcijas piedāvāt klientiem aizdevumus vietējā valūtā tādiem pašiem mērķiem kā aizdevumus ārvalstu valūtā, kā arī finanšu instrumentus, kurus iespējams izmantot valūtas riska ierobežošanai.

⁽³³⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2010. gada 24. decembra Regula (ES) Nr. 1092/2010 par Eiropas Savienības finanšu sistēmas makrouzraudzību un Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas izveidošanu (OV L 331, 15.12.2010., 1. lpp.).

IV.1.1. Ekonomiskais pamatojums

Šis ieteikums izstrādāts vairāku iemeslu dēļ. Pirmkārt, no piesardzīgas politikas viedokļa, risinot problēmu saistībā ar asimetrisku informāciju, kas ir kredītņēmēju un aizdevēju rīcībā, iespējams mazināt bažas par finanšu stabilitāti. Faktiski pienācīga informācija par produktu īpašībām mazina nepareizas izvēles risku un kredītrisku, jo ir lielāka iespēja, ka "sliktie" jeb neinformētie kredītņēmēji izvēlas aizdevumus ārvalstu valūtā. Otrkārt, no monetārās politikas viedokļa pietiekama informācija palīdz mazināt sarežģījumus tirgū, kas ir izplatīts šķērslis banku aizdevumu un plašā kredītu transmisijas kanāla darbībai. Visbeidzot, no klientu aizsardzības viedokļa visaptverošas un caurredzamas informācijas nodrošināšana un vienoti standarti ir ārkārtīgi svarīgi pamatotu lēmumu pieņemšanai.

IV.1.2. Novērtējums, t.sk. priekšrocības un trūkumi

Ieteikumam ir šādas **priekšrocības**.

- a. **Labāka risku izpratne.** Pietiekama informācija par riskiem, kas saistīti ar aizdevumiem ārvalstu valūtā (piemēram, valūtas risku, stingrākas monetārās politikas iespējamību ārvalstī, utt.), palīdz nenodrošinātiem kredītņēmējiem apziņoties, ka tie nav bezriski aizņēmumi ⁽³⁴⁾.
- b. Ja kredītņēmēji tiktu labāk informēti par riskiem, ko viņi uzņemas, saņemot aizdevumu ārvalstu valūtā, daži no viņiem varbūt ņemtu tos vērā un 1) paaugstinoties valūtas kursam, samazinātu tēriņus vai 2) izvēlētos kredītu vietējā nevis ārvalstu valūtā. Tādējādi tas varētu **izlīdzināt kredītņēmēju ienākumus ilgākā laikā** un samazināt kredītsaistību neizpildes gadījumus un attiecīgi zaudējumus.
- c. **Spēcīgāka risku mazināšana.** Risku apzināšanās pamudinātu kredītņēmējus arī izvairīties no pārmērīgi lieliem aizņēmumiem vai iegādāties kredītu maksājumu apdrošināšanu (piemēram, pret darba zaudējuma risku, utt.), t.sk. apdrošināšanu pret ārvalstu valūtas kursa svārstībām. Taču apdrošināšanas iegāde nozīmē papildus izmaksas.
- d. **Negodīgas pārdošanas ierobežošana un lielāka kredītu aizstājāmība.** Labāka informētība veicina klientam draudzīgāku pieeju, jo banku pārstāvjiem nāksies izskaidrot ar aizdevumiem ārvalstu valūtā saistīto risku, tādējādi padarot grūtāku agresīvas mārketinga taktikas izmantošanu. Nosakot prasību institūcijām tādiem pašiem mērķiem piedāvāt arī aizdevumus vietējās valūtās, pieaugs aizdevumu aizvietojamība (ārvalstu valūtas pret vietējo valūtu) un attiecīgi klientiem labvēlīga konkurence.

Taču pastāv arī **trūkumi**.

- e. **Nepilnīga aizdevumu aizstāšana.** Ņemot vērā, ka iespēja aizvietot aizdevumus ārvalstu valūtā ar aizdevumiem vietējās valūtās nav pilnīga (piemēram, finansējuma trūkuma dēļ) vai to, ka ārvalstu valūtu aizdevumu procentu likmes ir zemākas un šobrīd mazāk svārstīgas nekā vietējo valūtu aizdevumu procentu likmes uzņēmējdarbības cikla laikā, iespējama negatīva ietekme uz produkcijas izlaidi ⁽³⁵⁾.
- f. **Atbilstības nodrošināšanas izmaksas** finanšu institūcijām, t.sk. izmaksas saistībā ar laiku, kas patērēts, sagatavojot nepieciešamo dokumentāciju un izskaidrojot kredītņēmējiem potenciālos riskus, ko rada šādi kredīti. Jāmin arī atbilstības nodrošināšanas izmaksas nacionālajām uzraudzības iestādēm, kas rodas sagatavojot un pārstrādājot vadlīnijas.

IV.1.3. Papildu pasākumi

IV.1.3.1. Laika grafiks

Ieteikuma adresāti tiek aicināti ziņot ESRSK par pasākumiem, kas veikti šā ieteikuma īstenošanai, divos posmos. Pirmais posms ir līdz 2012. gada 30. jūnijam, otrais – līdz 2012. gada 31. decembrim.

IV.1.3.2. Atbilstības kritēriji

Noteikti šādi A ieteikuma atbilstības kritēriji.

⁽³⁴⁾ Nenodrošinātie kredītņēmēji, t.i., pārsvarā mājāsaimniecības, parasti neapzinās ar aizdevumiem ārvalstu valūtās saistītos riskus. Viņus var pievilināt tas, ka aizdevumiem ārvalstu valūtā var būt zemāka nominālā procentu likme salīdzinājumā ar aizdevumiem vietējā valūtā, un parasti viņi pietiekami nenovērtē vietējās valūtas kursa krituma risku vai neizprot šāda kursa krituma ietekmi uz parāda apkalpošanas izmaksām un kopējo atmaksājamo summu.

⁽³⁵⁾ Produkcijas izlaidis apjoma pārmaiņas visa cikla laikā ir gaidāmās sekas visu rekomendāciju gadījumā. Lai gan tas nozīmē atkārtosanos, šis faktors tiks minēts pie visām attiecīgajām rekomendācijām, jo veids, kādā katra rekomendācija ietekmē produkcijas izlaidi, var atšķirties. Turklāt tas palīdzēs lasītājam, kam citādi nāktos lasīt visas novērtējuma sadaļas.

- Adresātiem, kuri jau izdevuši vadlīnijas, kas aptver šajā ieteikumā aplūkotos jautājumus:
- a. jāveic novērtējums par nepieciešamību pārstrādāt vadlīnijas atbilstoši prasībām, kas noteiktas tiem adresātiem, kuri šādas vadlīnijas vēl nav izdevuši;
 - b. ja tiek noskaidrots, ka izdotās vadlīnijas nav pietiekamas (lai nodrošinātu atbilstību A ieteikumam), adresātiem tās jāpārstrādā, aptverot visus atbilstības kritērijus.
- Adresātiem, kuri vēl nav izdevuši šādas vadlīnijas:
- c. jāizstrādā un jāpublicē vadlīnijas;
 - d. vadlīnijās jāietver vismaz šādi punkti:
 - (i) norāde, ka finanšu institūcijām jāizskaidro, kā spēcīgs vietējās valūtas kursa kritums ietekmēs maksājumus;
 - (ii) norāde, ka finanšu institūcijām obligāti jāizskaidro, kā spēcīgs vietējās valūtas kursa kritums, kas norisinās vienlaikus ar procentu likmju kāpumu ārvalstīs, ietekmēs maksājumus.
- Visiem adresātiem:
- e. jāizvērtē, vai finanšu institūcijas piedāvā aizdevumus vietējā valūtā, kas ir ekvivalenti ārvalstu valūtā piedāvātajiem aizdevumiem.

IV.1.3.3. Komunikācija par papildu pasākumiem

Komunikācijai jāaptver visi atbilstības kritēriji. Dalībvalstis var iesniegt ziņojumus ar nacionālo uzraudzības iestāžu starpniecību.

Pirmajā ziņojumā, kas jā sagatavo līdz 2012. gada 30. jūnijam, jāietver šāda informācija.

- Adresātiem, kuri jau izdevuši vadlīnijas:
- a. līdz šim pieņemtās vadlīnijas;
 - b. novērtējums par nepieciešamību pārstrādāt vadlīnijas saskaņā ar atbilstības kritērijiem;

— Adresātiem, kuri vēl nav izdevuši šādas vadlīnijas:

- c. nav jāiesniedz ziņojums.

Otrajā ziņojumā, kas jā sagatavo līdz 2012. gada 31. decembrim, jāietver šāda informācija.

— Adresātiem, kuri jau izdevuši vadlīnijas:

- d. pārstrādātās vadlīnijas (ja adresāti secinājuši, ka līdz šim pieņemtās vadlīnijas nepieciešams pārstrādāt);

— Adresātiem, kuri vēl nav izdevuši šādas vadlīnijas:

- e. vadlīnijas, kas izdotas saskaņā ar šo ieteikumu.

— Visiem adresātiem:

- f. jānovērtē, vai finanšu institūcijas piedāvā aizdevumus vietējā valūtā, kas ir ekvivalenti ārvalstu valūtā piedāvātajiem aizdevumiem. Šeit noderīgi būtu, piemēram, bankās veikto pārbaūžu ziņojumi, kas apstiprina, ka šādi aizdevumi tiek piedāvāti.

IV.1.4. Saistība ar Eiropas Savienības tiesisko regulējumu

ESRK atzīst un atzinīgi novērtē priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par kredītligumiem saistībā ar mājokļa īpašumu, kurā ietverti konkrēti noteikumi par aizdevumiem ārvalstu valūtā un patērētāju aizsardzību⁽³⁶⁾. Priekšlikums paredz, ka dalībvalstīm direktīva jātransponē divu gadu laikā no tās spēkā stāšanās brīža. Parlamenta ziņojuma projekts par direktīvas priekšlikumu ietver turpmākas atsauces uz aizdevumiem ārvalstu valūtā, proti, saistībā ar iespēju konvertēt ārvalstu valūtā izsniegtos aizdevumus⁽³⁷⁾.

Taču ESRK ieteikums joprojām ir aktuāls, jo tas aptver plašāku jomu (tas neattiecas tikai uz mājokļu īpašumiem) un ietver stingrākas prasības, jo tā konkrēti runā par to, "kā maksājumus ietekmēs aizņēmēja dzīvesvietas dalībvalsts likumīgā maksāšanas līdzekļa vērtības būtiska samazināšanās un ārvalsts procentu likmes palielināšanās" un ietver arī nosacījumu par aizdevumu (ārvalstu valūtā un vietējā valūtā) aizvietojamību.

IV.2. B ieteikums – aizņēmēju kredīspēja

Nacionālajām uzraudzības iestādēm tiek ieteikts:

1. uzraudzīt kredīšanas ārvalstu valūtās līmeni un privātā nefinanšu sektora valūtu neatbilstības līmeni, kā arī pieņemt noteikumus, kas vajadzīgi, lai ierobežotu kredīšanu ārvalstu valūtās;
2. aizdevumus ārvalstu valūtā atļaut piešķirt tikai aizņēmējiem, kas var pierādīt savu kredīspēju, ņemot vērā aizdevuma atmaksas struktūru un aizņēmēja spēju izturēt negatīvus valūtas kursa un ārvalstu procentu likmes šokus;
3. apsvērt stingrāku riska parakstīšanas standartu noteikšanu, piemēram, attiecībā uz parāda segšanas maksājumu un ienākumu rādītāju un kredīta summas un nodrošinājuma vērtības rādītāju.

IV.2.1. Ekonomiskais pamatojums

Šis pasākums paredzēts, lai palielinātu finanšu sistēmas noturību pret negatīvām valūtas kursa izmaiņām, kas ietekmē aizņēmēju spēju atmaksāt parākus. Tas tiek darīts, pieprasot aizņēmēja kredīspējas pierādījumu pirms līguma noslēgšanas un to pārskatot līguma darbības laikā. Tā rezultātā tiek ierobežots ārvalstu valūtā izsniegto kredītu daudzums un summa.

Turklāt kredīta summas un nodrošinājuma vērtības rādītājs un parāda un ienākumu attiecība ļauj šķirot aizņēmējus: aizdevēji var ierobežot papildu finanšu līdzekļu piešķiršanu, neraugoties uz aizņēmēja gatavību maksāt attiecīgo cenu (t.i., procentus).

IV.2.2. Novērtējums, t.sk. priekšrocības un trūkumi

Ieteikumam ir šādas **priekšrocības**.

- a. Gaidāms, ka šis būs **efektīvākais pasākums**, kas ļaus novērst pārmērīgu kredīšanu ārvalstu valūtās.
- b. Īstenoto politikas pasākumu dēļ augšupejas posmā un, paaugstinoties valūtu kursiem, finanšu iestādes gūs mazāk peļņas, jo veiks arvien mazāk riskantus darījumus. Tomēr kopumā cikla laikā ietekme varētu būt pretēja, un šis pasākums varētu sekmēt **raitākus kredīšanas ciklus**⁽³⁸⁾. Kredīta summas un nodrošinājuma vērtības rādītāji aizsargā bankas no pārmērīga riska uzņemšanās, jo šādi rādītāji mazina bankas zaudējumus kredītņēmēja saistību neizpildes gadījumā (**mazāks LGS (Loss Given Default) rādītājs**)⁽³⁹⁾. Parāda un ienākumu attiecības rādītājs aizsargā aizņēmējus no pārmērīga parāda un darījuma izmaksām, kas rodas, neapdomīgi atverot/slēdzot aizdevuma pozīciju (**mazāk saistību neizpildes gadījumu**).

⁽³⁶⁾ COM/2011/0142 galīgā redakcija. Sk. 9. panta 1. punkta f) apakšpunkta projektu.

⁽³⁷⁾ Draft report on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on credit agreements relating to residential property No 2011/0062(COD) of 18 July 2011. See proposals for amendment Nos 32, 140, 152, 153 and 154.

⁽³⁸⁾ Viena no svarīgākajām mācībām nesēnās krīzes laikā bija tā, ka parāda līmeņa veicināta ekonomiskā izaugsme ir trausla un par mērķi būtu jāizvirza vidēja un ilgtermiņa ekonomiskā izaugsme.

⁽³⁹⁾ Šādā gadījumā aizņēmējs var zaudēt īpašumu. Tomēr valstīs, kurās aizņēmējiem nav atkāpšanās tiesību, augstas aizdevuma summas attiecības pret nodrošinājuma vērtību dēļ aizņēmējiem var rasties negatīvs pašu kapitāls. (Atkāpšanās tiesības nozīmē hipotekārā kredītņēmēja tiesības pārtraukt kredīta darījumu, neuzņemoties atbildību par kredīta atlikumu virs nodrošinājuma vērtības.)

- c. Noteiktais minimālais ienākumu un nodrošinājuma līmenis ļaus finanšu iestādēm uzņemties mazāku kredītrisku (atlasot uzticamākos aizņēmējus). Tas nozīmē, ka kādu **kapitāla** daļu, kas sākotnēji bija paredzēta neparedzētu zaudējumu segšanai saistībā ar ārvalstu valūtā izsniegtiem kredītiem, varētu izmantot citiem rentabliem uzņēmējdarbības veidiem.
- d. Nefinanšu privātā sektora valūtas neatbilstībai ir pakļauti tikai pret negatīvām valūtas kursa izmaiņām izturīgākie kredītņēmēji. Stingrākas aizņēmēja kredītpējas prasības mazinās valūtas kursa negatīvo izmaiņu ietekmi uz banku ārvalstu valūtā izsniegto kredītu portfeļiem.
- e. Lai sekmētu augstāku aizņēmēju kredītpēju, nepārprotamu parāda un ienākumu attiecības un kredīta summas un nodrošinājuma vērtības rādītāja ierobežojumu ieviešana ir caurredzams pasākums, kas tiktu piemērots vienādi visiem jurisdikcijas aizdevējiem. Turklāt, aprēķinot parāda un ienākumu attiecību un kredīta summas un nodrošinājuma vērtības rādītāju, kredītņēmēja kredītpējas noteikšanai, tiek ņemti vērā divi svarīgi aspekti: aizņēmēja nodrošinājums un spēja izpildīt kredītsaistības.

Taču pastāv arī **trūkumi**.

- f. **Iespējamās izmaksas rentablas uzņēmējdarbības izteiksmē.** Praktiski īstenojamas pirmās pakāpes kredītpējas definēšana (t.i., kredīta summas un nodrošinājuma vērtības rādītāja un parāda un ienākumu attiecības atbilstoša pielāgošana) ir grūts uzdevums. Piesardzības nolūkos kredītpējai ir noteikts sliekšnis, tāpēc iespējams, ka noteiktā minimuma dēļ dažiem aizņēmējiem, kuri citā situācijā tiktu uzskatīti par kredītpējīgiem, ārvalstu valūtā kredīts netiktu izsniegts. Tomēr paredzams, ka šīs īstermiņa izmaksas ilgtermiņā varētu kompensēt, izlīdzinot kredītēšanas ciklus.
- g. Augšupejas posmā un paaugstinātu valūtas kursu laikā finanšu iestādes potenciāli gūst mazāk peļņas. Tas varētu stimulēt finanšu iestādes uzņemties risku citos pasākumos peļņas zuduma kompensēšanai.
- h. Citi uzdevumi ietver nelikvīda un nekustama nodrošinājuma izvērtēšanu (attiecībā uz kredīta summas un nodrošinājuma vērtības rādītāju) un ienākumu definēšanu (attiecībā uz parāda un ienākumu attiecību), kā arī procikliskumu, ko varētu stimulēt laika gaitā nemainīgi saglabāti kredīta summas un nodrošinājuma vērtības rādītāju un parāda un ienākumu attiecību rādītāju ierobežojumi. Tomēr **laikā mainīga kredīta summas un nodrošinājuma vērtības rādītāja un parāda un ienākumu attiecības noteikšana** joprojām ir sarežģīts uzdevums. Pirmkārt, iestādēm būtu jānosaka ekonomiskās attīstības cikla un kredītcikla posms; otrkārt, iestādes saskaras ar grūtībām, ieviešot stingrākus nosacījumus laikā, kad kopējais noskaņojums tautsaimniecībā ir pārlietu optimistisks. Īpaši grūts uzdevums saistīts ar iespējamu laika nobīdi gadījumos, kad nepieciešams veikt grozījumus tiesību aktos un/vai mainīt šos laikā mainīgos rādītājus.
- i. Jāmin arī finanšu iestāžu **atbilstības nodrošināšanas izmaksas**, kas rodas, uzraugot aizņēmēju kredītpējas pakāpi. Tiek lēsts, ka šīs izmaksas ir nelielas, jo iestādes par to rūpētos jebkurā gadījumā. Atbilstības nodrošināšanas izmaksas rodas arī uzraudzības iestādēm, jo tām jāuzrauga, vai finanšu iestādes ievēro ieteikumu.

IV.2.3. Papildu pasākumi

IV.2.3.1. Laika grafiks

Ieteikuma adresāti tiek lūgti ziņot ESRK par pasākumiem, kas veikti šā ieteikuma īstenošanai līdz 2012. gada 31. decembrim.

IV.2.3.2. Atbilstības kritēriji

Noteikti šādi B ieteikuma atbilstības kritēriji.

- a. Ārvalstu valūtā izsniegto kredītu apjoma un nefinanšu privātā sektora valūtas neatbilstības uzraudzība vismaz attiecībā uz šādiem rādītājiem.

— Rezidentu monetāro un finanšu iestāžu (MFI) aizdevumi:

Krājumi:

- (i) kopējais māsaimniecībām ārvalstu valūtā izsniegto kredītu atlikums/kopējais māsaimniecībām izsniegto kredītu atlikums;
- (ii) kopējais nefinanšu sabiedrībām ārvalstu valūtā izsniegto kredītu atlikums/kopējais nefinanšu sabiedrībām izsniegto kredītu atlikums;

- (iii) kopējais mājsaimniecībām ārvalstu valūtā izsniegto kredītu atlikums/pēdējos četros ceturkšņos kumulētais IKP (nominālās cenas);
- (iv) kopējais mājsaimniecību noguldījumu ārvalstu valūtās atlikums/pēdējos četros ceturkšņos kumulētais IKP (nominālās cenas);
- (v) kopējais nefinanšu sabiedrībām ārvalstu valūtā izsniegto kredītu atlikums/pēdējos četros ceturkšņos kumulētais IKP (nominālās cenas);
- (vi) kopējais nefinanšu sabiedrību noguldījumu ārvalstu valūtā atlikums/pēdējos četros ceturkšņos kumulētais IKP (nominālās cenas);

Plūsmas:

- (vii) no jauna ārvalstu valūtā izsniegto un pārslēgto kredītu bruto plūsmas, iedalītas, ja attiecināms, euro, Šveices frankos un Japānas jenās.
- Kredīti, ko izsniedz ne-MFI (t.i., lizinga sabiedrības, patēriņa kredītešanā iesaistītās finanšu iestādes, uzņēmumi, kas izsniedz vai pārvalda kredītkartes, u.c.):
- (viii) ne-MFI kopējā mājsaimniecībām ārvalstu valūtā izsniegto kredītu summa/ne-MFI kopējā mājsaimniecībām izsniegto kredītu summa;
 - (ix) ne-MFI kopējā nefinanšu sabiedrībām ārvalstu valūtā izsniegto kredītu summa/ne-MFI kopējā nefinanšu sabiedrībām izsniegto kredītu summa.

- b. Informācijas vākšana par jauniem kredītiem ārvalstu valūtā, ņemot vērā aizņēmēja kredītspēju.
- c. Jauni kredīti ārvalstu valūtā tiek nodrošināti tikai aizņēmējiem, kas var pierādīt savu kredītspēju un spēju izturēt būtiskus valūtas kursa un ārvalstu procentu likmes šokus.
- d. Ja attiecināms, nacionālā definīcija par minimālajiem rādītājiem, kas nodrošina aizņēmēju kredītspēju, un/vai nodrošinājumu pietiekamā vērtībā (piemēram, parāda un ienākumu attiecība, kredīta summas un nodrošinājuma vērtības rādītājs).

IV.2.3.3. Komunikācija par papildu pasākumiem

Komunikācijai jāaptver visi atbilstības kritēriji. Ziņojumā jāietver šāda informācija.

- a. Minētie rādītāji no (i) līdz (ix) laukrindas formātā. Dati sniedzami vismaz gadu pēc ieteikuma izsniegšanas, vismaz ik mēnesi attiecībā uz rādītāju (i) un (ii) un ik ceturksni - attiecībā uz pārējiem rādītājiem. Iestādēm jāuzrāda katram rādītājam pamatā esošā laukrinda, lai būtu iespējama tālāka datu apstrāde (t.i., pieauguma tempa aprēķins u.c.). Turklāt jāietver vēsturiskie dati, ja tādi pieejami, par 3 gadu periodu pirms ieteikuma izsniegšanas.⁽⁴⁰⁾ Izsniegto kredītu dati, kas ievākti saskaņā ar Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 19. decembra Regulu ECB/2008/32 par monetāro finanšu iestāžu nozares bilanci (pārstrādāta redakcija) vērtējami augstāk par citiem nestandartizētiem datu avotiem. Ne-MFI ārvalstu valūtā izsniegto kredītu datu nosūtīšana (rādītāji (viii) un (ix)) ir maksimāli labākais rīcības veids⁽⁴¹⁾.
- b. No jauna izsniegto kredītu ņēmēju kredītspējas novērtējums, kā arī pieejamie dati par šādu kredītspēju. Ja pieejami, dati par kredīta summas un nodrošinājuma vērtības rādītāju un parāda un ienākumu attiecību no jauna izsniegtiem kredītiem.

⁽⁴⁰⁾ OJ L 15, 20.1.2009., 14. lpp.

⁽⁴¹⁾ Valstīm, kuras nevar nosūtīt informāciju par ne-MFI un ārējo kredītiestāžu ārvalstu valūtās izsniegto kredītu parāda līmeni, uzņemoties ar kredītešanu ārvalstu valūtās saistīto risku, jārikojas piesardzīgi, un tās tiek aicinātas ievākt šādus datus nākotnē. Ir atzīts, ka valstis, kuras norādījušas visaptverošu datu klāstu (t.i., ietverot ne-MFI ārvalstu valūtās izsniegtos kredītus), var nodrošināt augstāku ārvalstu valūtās izsniegto kredītu parāda līmeni. Tomēr valstis, kuras norāda šādu informāciju, netiks vērtētas zemāk salīdzinājumā ar valstīm, kuras šādu informāciju norādīt nevar.

IV.2.4. Saistība ar Eiropas Savienības tiesisko regulējumu

Minētajā priekšlikumā direktīvai par kredītīgumiem saistībā ar mājokļa īpašumu⁽⁴²⁾ ieviesta prasība dalībvalstīm nodrošināt, ka "patērētāji kreditoriem un atbilstošā gadījumā kredīta starpniekiem sniedz pilnīgu un patiesu informāciju par savu finanšu situāciju un personīgajiem apstākļiem kredīta pieteikuma procesa kontekstā"⁽⁴³⁾ Šāda pieeja ir vispārēja un nav vērsta konkrēti uz kredītesānu ārvalstu valūtās, bet nosaka dalībvalstīm prasību nodrošināt, lai patērētāji sniegtu šādu informāciju. ESRK ieteikums ietver ne tikai priekšlikuma prasības, bet arī kreditora novērtējumu par aizņēmēja kredīspēju, un tas ļauj pagarināt no jauna izsniegtu kredītu termiņu tikai kredīspējīgiem aizņēmējiem.

KREDITĒŠANAS KĀPUMS

IV.3. C ieteikums – kredītesānu ārvalstu valūtās izraisīts kredītesānu pieaugums

Nacionālajām uzraudzības iestādēm tiek ieteikts uzraudzīt, vai kredītesānu ārvalstu valūtās neizraisa pārmērīgu kredītesānu pieaugumu kopumā, un, ja tas tā ir, pieņemt jaunus vai stingrākus noteikumus par B ieteikumā izklāstītajiem noteikumiem.

IV.3.1. Ekonomiskais pamatojums

Ekonomisko ciklu kāpuma un krituma izlīdzināšana, sabalansējot kredīta apjomus, palīdzētu samazināt tagadnes un pagātnes izlaides zudumus, kā arī aktīvu cenu burbuļu iespējamību un nopietnību. Noteikumi, kas jāpieņem šā ieteikuma ietvaros, darbojas precīkliski pieauguma fāzes laikā, kad vēlams īstenot kontroles pasākumus saistībā ar kredīta izsniegšanu vietējā un ārvalstu valūtā.

IV.3.2. Novērtējums, t.sk. priekšrocības un trūkumi

a. Galvenā šā ieteikuma **priekšrocība** ir tā, ka ar tā palīdzību tiek **izlīdzināts kredītcikls**, ko izraisa kredīta izsniegšana ārvalstu valūtā. Īstenojot šo ieteikumu, tiek ierobežota pārpilnība un inflācijas spiediens, tādējādi samazinot burbuļa rašanās un tam sekojošās plīšanas risku. Tagadnes un pagātnes perspektīvā visa cikla laikā gaidāmas stabilākas kredītu plūsmas un mazāks vērtības zudums (piemēram, nodrošinājumam). Šis ieteikums īstermiņā rada lejupvērstu spiedienu uz tautsaimniecības izaugsmi, tāpēc uzraudzības iestādes tiek iedrošinātas "turēties pret vēju", t.i., īstenot stingrākus pasākumus laikā, kad tirgus dalībnieki, t.sk. politiķi, pieņem pārlietu riskantus vai pat eiforiskus lēmumus. Pasākums arī nodrošina iestādēm nepieciešamo elastību, kad vajadzīgi vēl stingrāki noteikumi attiecībā uz ārvalstu valūtā izsniegtu kredītu ņēmēju kredīspēju.

b. Gaidāms, ka galvenais ieteikuma **trūkums, atbilstības nodrošināšanas izmaksas**, būs nenozīmīgs, ja iestādes jau būs īstenojušas pasākumus aizņēmēja kredīspējas nodrošināšanai.

IV.3.3. Papildu pasākumi

IV.3.3.1. Laika grafiks

Ieteikuma adresāti tiek lūgti ziņot ESRK par pasākumiem, kas veikti šā ieteikuma īstenošanai līdz 2012. gada 31. decembrim.

IV.3.3.2. Atbilstības kritēriji

Noteikti šādi C ieteikuma atbilstības kritēriji.

a. Ārvalstu valūtā izsniegto kredītu īpatsvara uzraudzība, kredītus iedalot galvenajās valūtās (no vietējām un ārvalstu finanšu iestādēm), un valūtas neatbilstības uzraudzība nefinanšu privātajā sektorā (mājsaimniecības un nefinanšu uzņēmumu sektors jāuzrauga atsevišķi), salīdzinot ar kopējo kredītesānu pieaugumu. Šim mērķim var izmantot **IV.3.3.2.** punktā minētos rādītājus.

b. Nacionālā definīcija situācijai, kad ārvalstu valūtā izsniegts kredīts izraisa kredītesānu ārvalstu valūtās pārmērīgu pieaugumu.

c. Pamatojuma sniegšana situācijā, kad iestādes konstatē, ka kredītesānu kāpumu izraisa tikai noteikta veida ārvalstu valūtā izsniegti kredīti nefinanšu privātajam sektoram.

⁽⁴²⁾ Sk. 36. zemsvītras piezīmi.

⁽⁴³⁾ Sk. projekta 15. panta 1. punktu.

- d. Situācijā, kad tiek konstatēts, ka ārvalstu valūtā izsniegtie kredīti izraisa pārmērīgu kreditēšanas kāpumu – jaunu vai stingrāku pasākumu ieviešana salīdzinājumā ar pasākumiem, kas ieviesti ārvalstu valūtā izsniegto kredītu kontrolēšanai, piemēram, kredīta summas un nodrošinājuma vērtības rādītājs, parāda un ienākumu attiecība vai citi rādītāji.

IV.3.3.3. Komunikācija par papildu pasākumiem

Komunikācijai jāaptver visi atbilstības kritēriji. Ziņojumā jāietver šāda informācija:

- a. norāde par ārvalstu valūtā izsniegto kredītu kāpumu salīdzinājumā ar kopējo kreditēšanas pieaugumu;
- b. situācijas definējums, kurā ārvalstu valūtā izsniegtie kredīti izraisa pārmērīgu kreditēšanas kāpumu;
- c. pamatojuma sniegšana situācijā, kad iestādes konstatē, ka kreditēšanas kāpumu izraisa tikai noteikta veida ārvalstu valūtā izsniegti kredīti nefinanšu privātajam sektoram;
- d. īstenotie pasākumi situācijā, kad ārvalstu valūtā izsniegtie kredīti veicina pārmērīgu kreditēšanas kāpumu; ja attiecināms, kādā veidā pasākumi tika darīti stingrāki;
- e. tiesību/reglamentējoši akti, uz ko pamatoti šādi pasākumi.

IV.3.4. Saistība ar Eiropas Savienības tiesisko regulējumu

Pretcikliskā kapitāla buferis, kā ierosināts Kapitāla prasību regulā (*Capital Requirements Regulation – CRR*) ⁽⁴⁴⁾, ir vienīgais piesardzības pasākums, kas kā blakusefekts varētu palīdzēt ierobežot pārmērīgu kreditēšanas kāpumu pieauguma fāzes laikā. Tomēr ieteikums atšķiras no šāda regulējuma, jo ir vērsts tieši uz kreditēšanas kāpumu, ko izraisa kredītu izsniegšana ārvalstu valūtā.

NEPAREIZA RISKĀ CENAS NOVĒRTĒŠANA UN ELASTĪBA

IV.4. D ieteikums – iekšējā riska pārvaldība

Nacionālajām uzraudzības iestādēm ieteikts sniegt norādījumus finanšu iestādēm ar mērķi uzlabot to, kā kreditēšanas ārvalstu valūtās riski tiek iekļauti finanšu iestāžu iekšējās riska pārvaldības sistēmās. Šādiem norādījumiem jāaptver vismaz iekšējā riska cenas noteikšana un iekšējā kapitāla sadale. Finanšu iestādēm jāpieprasa šos norādījumus ieviest proporcionāli to lielumam un struktūras sarežģītībai.

IV.4.1. Ekonomiskais pamatojums

Šis pasākums iestādēm rada stimulu identificēt slēptos riskus un maz iespējamus riskus, kā arī iekļaut to izmaksas iekšējās sistēmās. Ja starp nacionālajām kredītiestādēm pastāv atšķirības attiecībā uz kreditēšanas ārvalstu valūtās riskiem, ar šo ieteikumu tiek ieviesta arī vienotāka pieeja attiecībā uz riska cenas novērtēšanas elementiem.

IV.4.2. Novērtējums, t.sk. priekšrocības un trūkumi

Ieteikumam ir šādas **priekšrocības**.

- a. Norādījumu izstrāde skaidri atspoguļotu iestāžu uzskatu par to, ka ārvalstu valūtā izsniegtie kredīti atbilstoši jāņem vērā kredītiestāžu iekšējās riska pārvaldības sistēmās, tādējādi netieši norādot, ka ārvalstu valūtā izsniegti kredīti ir riskantāki par kredītiem, kas izsniegti vietējā valūtā. Ciktāl šie norādījumi aptver vismaz iekšējā riska cenas noteikšanu un iekšējā kapitāla sadali, tas stimulētu **ar risku izlīdzinātu cenu noteikšanu**. Tādējādi attiecīgās iestādes varētu ņemt vērā riska pārvaldības sistēmu specifiku attiecīgajos finanšu sektoros.
- b. Finanšu iestādes arī turpmāk **iekļautu izmaksas**, kas saistītas ar ārvalstu valūtā izsniegtu kredītu riskiem, minētās izmaksas ņemot vērā finanšu iestāžu iekšējās riska pārvaldības sistēmās. Jo vairāk šīs izmaksas tiek iekļautas, jo mazāk ārējo faktoru izmaksu sedz citi tautsaimniecības dalībnieki.

⁽⁴⁴⁾ Sk. priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par kredītiestāžu un ieguldījumu sabiedrību uzraudzības prasībām, COM(2011) 452 galīgā redakcija, 20.07.2011. Priekšlikumā ietverti globāli izstrādāti un apstiprināti kredītiestāžu kapitāla un likviditātes standartu elementi, pazīstami kā Bāzeles III principi.

c. Gaidāms, ka vidējā un ilgākā termiņā labāka riska novērtējuma dēļ tiks uzsākts mazāk nerentablu uzņēmējdarbības veidu. Tas nozīmētu mazāk zaudējumus finanšu iestādēm un mazāk ienākumu zaudējumus aizņēmējiem, kuri, īstenojoties riskiem, nevar atmaksāt kredītu un zaudē nodrošinājumu.

Taču pastāv arī **trūkumi**.

d. Saskaņā ar šo pasākumu, ieteikuma adresātiem jāizstrādā norādījumi, kas **nav juridiski saistoši**. Tāpēc tas, kā kredīties-tādes ievēro šos norādījumus, ir atkarīgs no iestāžu morālās pārliecināšanas. Tā rezultātā īstenošana, iespējams, atšķirsies banku sektorā un dažādās valstīs.

e. Finanšu un uzraudzības iestāžu **atbilstības nodrošināšanas izmaksas**, iekļaujot šos norādījumus iekšējās riska pārvaldības sistēmās un izvērtējot riska pārvaldības pietiekamību. Gaidāms, ka šīs papildu izmaksas būs diezgan mazas, jo šis ir tikai viens iestāžu riska pārvaldības sistēmu elements, ko, domājams, finanšu institūcijas jau ieviesušas un ko izvērtē uzraudzības iestādes (sk. Eiropas Savienības tiesisko regulējumu, **IV.4.4.** sadaļu).

IV.4.3. *Papildu pasākumi*

IV.4.3.1. *Laika grafiks*

Ieteikuma adresāti tiek lūgti ziņot ESRK par pasākumiem, kas veikti, lai īstenotu šo ieteikumu divos posmos. Pirmais ziņojums jāsaņem līdz 2012. gada 30. jūnijam, bet otrs – līdz 2012. gada 31. decembrim.

IV.4.3.2. *Atbilstības kritēriji*

Noteikti šādi D ieteikuma atbilstības kritēriji.

— Kompetentajām iestādēm, kuras jau izdevušas vadlīnijas, kas aptver šajā ieteikumā aplūktos jautājumus:

a. jāveic novērtējums par nepieciešamību pārstrādāt vadlīnijas atbilstoši prasībām, kas noteiktas tām atbildīgajām iestādēm, kuras šādas vadlīnijas vēl nav izdevušas;

b. ja tiek noskaidrots, ka izdotās vadlīnijas nav pietiekamas (lai nodrošinātu atbilstību D ieteikumam), atbildīgajām iestādēm tās jāpārstrādā, aptverot visus atbilstības kritērijus.

— Atbildīgajām iestādēm, kuras vēl nav izdevušas šādas vadlīnijas:

c. jāizstrādā un jāpublicē vadlīnijas;

d. vadlīnijās jāietver vismaz šādi punkti:

(i) prasība, kurā noteikts, ka finanšu iestādes, kuras izsniedz kredītus ārvalstu valūtā nenodrošinātiem aizņēmējiem, iekšējās riska pārvaldības sistēmās iekļauj konkrētus, ar šo darbību saistītus riskus;

(ii) prasība, kurā noteikts, ka nosakot iekšējo riska cenu un sadalot iekšējo kapitālu, finanšu iestādēm jāņem vērā ar kredītu izsniegšanu ārvalstu valūtā saistītie riski.

IV.4.3.3. *Komunikācija par papildu pasākumiem*

Komunikācijai jāaptver visi atbilstības kritēriji.

Pirmajā ziņojumā, kas jāsagatavo līdz 2012. gada 30. jūnijam, jāietver šāda informācija.

- Atbildīgajām iestādēm, kuras jau izdevušas vadlīnijas:
 - a. līdz šim pieņemtās vadlīnijas;
 - b. novērtējums par nepieciešamību pārstrādāt vadlīnijas saskaņā ar atbilstības kritērijiem;
- Atbildīgajām iestādēm, kuras vēl nav izdevušas šādas vadlīnijas:
 - c. nav jāiesniedz ziņojums.

Otrajā ziņojumā jāietver šāda informācija:

- Atbildīgajām iestādēm, kuras jau izdevušas vadlīnijas:
 - d. pārstrādātās vadlīnijas (ja atbildīgās iestādes secinājušas, ka līdz šim pieņemtās vadlīnijas nepieciešams pārstrādāt);
- Atbildīgajām iestādēm, kuras vēl nav izdevušas šādas vadlīnijas:
 - e. vadlīnijas, kas izdotas saskaņā ar šo ieteikumu.

IV.4.4. Saistība ar Eiropas Savienības tiesisko regulējumu

Iekšējā riska pārvaldība ir apspriesta daudzos Eiropas Banku uzraugu komitejas CEBS/EBI pārskatos. Turklāt attiecīgi noteikumi ietverti Kapitāla prasību direktīvā (*Capital Requirements Directive; CRD*)⁽⁴⁵⁾ un Kapitāla pietiekamības direktīvā (*Capital Adequacy Directive; CAD*)⁽⁴⁶⁾. Visbeidzot, Eiropas Komisija sagatavoja "Zaļo grāmatu" par finanšu iestāžu korporatīvo pārvaldību un atalgojuma politiku⁽⁴⁷⁾, kas ir vispārējs dokuments un neietver konkrētus priekšlikumus.

CEBS EBI publikācijās, kurās risinātas ar korporatīvo pārvaldību saistītās problēmas, ietvertas atsauces uz iekšējo riska pārvaldību, taču tajās nav īpašu atsauču attiecībā uz ārvalstu valūtā izsniegtiem kredītiem. Varētu teikt, ka ESRK ieteikums papildina CEBS EBI publikācijas.

IV.5. E ieteikums – kapitāla prasības

1. Nacionālajām uzraudzības iestādēm tiek ieteikts ieviest Bāzeles II otrā pīlāra pārskatītā regulējuma pasākumus⁽⁴⁸⁾ un jo īpaši noteikt finanšu institūcijām pienākumu turēt pietiekamu kapitālu, lai nodrošinātos pret risku, kas saistīts ar kredītiestāžu ārvalstu valūtās, t.sk. risku, kas saistīts ar nelineāru kredītriska un tirgus riska attiecību. Novērtējums šajā sakarā jāveic saskaņā ar pārskatīšanas un novērtēšanas procedūru, kas aprakstīta 124. pantā Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 14. jūnija Direktīvai 2006/48/EK par kredītiestāžu darbības sākšanu un veikšanu⁽⁴⁹⁾, vai saskaņā ar līdzvērtīgiem Eiropas Savienības tiesību aktiem nākotnē, kuros noteiktas kredītiestāžu kapitāla prasības. Šajā sakarā iestādēm, kas atbild par attiecīgajām kredītiestādēm, tiek ieteikts vispirms veikt regulatīvus pasākumus, un, ja konsolidētās uzraudzības iestādes šādus pasākumus uzskata par nepietiekamiem, lai adekvāti nodrošinātos pret riskiem, kas saistīti ar kredītiestāžu ārvalstu valūtās, tās var veikt pienācīgus pasākumus novērojamo risku mīkstināšanai, t.sk. nosakot papildu kapitāla prasības Eiropas Savienības kredītiestādēm, kas ir mātesuzņēmumi.
2. Eiropas Banku iestādei (EBI) tiek ieteikts sniegt norādījumus nacionālajām uzraudzības iestādēm saistībā ar 1. punktā minētajām kapitāla prasībām.

ESRK izmantos nacionālo uzraudzības iestāžu iesniegto informāciju komunikācijā par papildu pasākumiem, lai novērtētu ieteikto pasākumu efektivitāti. Balstoties uz šo novērtējumu, ESRK līdz 2014. gada beigām vēlreiz atgriezīsies pie jautājuma par nelineāro kredītriska un tirgus riska attiecību.

⁽⁴⁵⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 14. jūnija Direktīva 2006/48/EK par kredītiestāžu darbības sākšanu un veikšanu (pārstrādāta versija; OV L 177, 30.6.2006., 1. lpp.).

⁽⁴⁶⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 14. jūnija Direktīva 2006/49/EK par ieguldījumu sabiedrību un kredītiestāžu kapitāla pietiekamību (pārstrādāta versija) (OV L 177, 30.6.2006., 201. lpp.).

⁽⁴⁷⁾ COM(2010) 284 galīgā redakcija.

⁽⁴⁸⁾ Pīlāri tiek definēti saskaņā ar Bāzeles II regulējumu, sk. "Bāzeles Banku uzraudzības komiteja, kapitāla aprēķināšanas un kapitāla standartu starptautiskā konverģence" (*Basel Committee on Banking Supervision, International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards*), 2006. gada jūnijs, pieejams Starptautisko norēķinu bankas interneta lapā www.bis.org.

⁽⁴⁹⁾ OV L 177, 30.6.2006., 1. lpp.

IV.5.1. Ekonomiskais pamatojums

Šā pasākuma mērķis ir "noregulēt" ārvalstu valūtu kredītu cenas, iekļaujot tajās kredītiem piemītošos riskus. Šāds lielāks kapitāla apjoms arī vairo sistēmas pretošanās spēju negatīvu šoku gadījumā, ņemot vērā augstāku zaudējumu absorbēšanas spēju.

IV.5.2. Novērtējums, t.sk. priekšrocības un trūkumi

Ieteikumam ir šādas **priekšrocības**.

- a. Nodrošinot lielāku kapitāla apjomu, pieaug finanšu institūciju **spēja pretoties** negatīvām valūtas kursu norisēm, jo tās spēj absorbēt lielākus zaudējumus. Netieši tas ļauj nodrošināt stabilāku kredītu plūsmu uz tautsaimniecību (visa cikla laikā).
- b. Augstākas kapitāla prasības otrā pīlāra ietvaros noteikto pienācīga kapitāla prasību ietvaros veicina **uz riskiem balstītu cenu noteikšanu**, tādējādi līdzīgos apstākļos radot kavējošu ietekmi uz kredītēšanu ārvalstu valūtās. Taču lielāka kapitāla ietekme uz cenu noteikšanu atkarīga no pieprasījuma un piedāvājuma elastības, kapitāla deficīta un konkurences. Ja pastāv liela konkurence, lielāks kapitāla apjoms ir viegli pieejams un piedāvājums pārāk elastīgs, augstākām kapitāla prasībām, lai tām būtu ietekme uz cenu noteikšanu, būtu jābūt ļoti augstām.
- c. Jo vairāk izmaksu tiek iekļautas, jo mazāk ārējo faktoru izmaksu sedz citi tautsaimniecības dalībnieki. Izmaksas, ko finanšu institūcijas iekļauj cenā, dažos gadījumos var segt, nosakot augstākas cenas klientiem, bet dažos – nevar. Jau izsniegto kredītu gadījumā, liekot šīs izmaksas segt klientiem, tiem nāksies maksāt augstāku procentu likmi papildus valūtas kursa riskam, ko tie uzņemas, un tādējādi tiks apgrūtināta kredīta atmaksa. Jaunu kredītu gadījumā, liekot izmaksas segt klientiem, klienti ņems mazāk kredītu vai mazāku kredīta summu. Neiekļaujot šīs izmaksas klientiem noteiktajā cenā, finanšu institūciju peļņa augšupejas laikā samazināsies. Taču šādas rīcības sekas visa cikla laikā ir grūti novērtēt un tās var būt pozitīvas.

Taču pastāv arī **trūkumi**.

- d. Ja ieteikums ietver aktīvu ierobežojumu, institūciju izmaksas pieaugs (vismaz sākumā) atbilstoši starpībai starp papildu kapitāla izmaksām un jaunajām parāda izmaksām (kas potenciāli var samazināties sakarā ar institūciju pieaugošo elastību).
- e. Atbilstības nodrošināšanas izmaksas uzraudzības iestādēm saistībā ar pārbaūžu veikšanas procesu.
- f. Tiešā veidā nosakot finanšu institūcijām prasību palielināt kapitālu, lai pārvarētu negaidītus zaudējumus saistībā ar kredītēšanu ārvalstu valūtās, tām tiek nepārprotami prasīts apsvērt potenciālos zaudējumus, kas var īstenoties nelabvēlīgas valūtas kursa attīstības gadījumā. Taču institūcijām, kuru kapitāls būtiski pārsniedz regulatīvajās prasībās noteikto minimumu, šāda lielāka kapitāla prasība var nebūt aktīvs ierobežojums. Tāpēc D un E ieteikums jāievieš kopā.

IV.5.3. Papildu pasākumi

IV.5.3.1. Laika grafiks

Ieteikuma adresāti atsevišķās valstīs tiek lūgti ziņot ESRK par pasākumiem, kas veikti, lai īstenotu šo ieteikumu līdz 2012. gada 31. decembrim. EBI jāiesniedz ziņojumi divos posmos – pirmais līdz 2012. gada 31. decembrim, bet otrs – līdz 2013. gada 31. decembrim.

IV.5.3.2. Atbilstības kritēriji

Nacionālajiem adresātiem noteikti šādi E ieteikuma atbilstības kritēriji.

- a. Veicot uzraudzības pārbaudes procedūru, atbildīgajām iestādēm jānovērtē, vai institūcijām, kuras izsniedz kredītus ārvalstu valūtā, ir pietiekams kapitāls, lai segtu ar šo darbību saistītos riskus;
- b. Ja tiek uzskatīts, ka institūcijas kapitāla apjoms noteikts, neņemot vērā šos riskus, atbildīgajām iestādēm jāpieprasa finanšu iestādēm palielināt kapitālu šim mērķim.

EBI pienākums.

c. EBI jāizdod un jāpublicē šie ieteikumi.

IV.5.3.3. Komunikācija par papildu pasākumiem

Komunikācijai jāaptver visi atbilstības kritēriji.

Nacionālo adresātu ziņojumiem jāietver šāda informācija:

- a. veiktās uzraudzības pārbaudes procedūras apliecinājums attiecībā uz finanšu institūcijām, kurām ir liels ārvalstu valūtā izsniegto kredītu īpatsvars (ārvalstu valūtā no nenodrošināto kredītņēmēju viedokļa);
- b. informācija par to, kā uzraudzības iestādes atbilstoši otrajam pīlāram vērtē finanšu institūciju, kuras izsniedz kredītus ārvalstu valūtā nenodrošinātiem kredītņēmējiem, kapitāla deficītu;
- c. informācija par to, cik liels bija kopējais kapitāla deficīts visai nacionālajai finanšu sistēmai (kapitāla apjoms, kas tika atzīts par nepieciešamu pēc uzraudzības pārbaudes procedūras, mīnus kapitāla apjoms pirms uzraudzības pārbaudes procedūras).

EBI ziņojumā jāietver šāda informācija:

- d. informācija par pasākumiem, kas tiek veikti, lai pieņemtu vadlīnijas (līdz 2012. gada 31. decembrim);
- e. vadlīnijas (līdz 2013. gada 31. decembrim).

IV.5.4. Saistība ar Eiropas Savienības tiesisko regulējumu

Kapitāla prasības regulē CRD un CAD. Nākotnē tās regulēs Kapitāla prasību regula (*Capital Requirements Regulation; CRR*)⁽⁵⁰⁾. Šajā ieteikumā izmantoti jau esošajā regulējumā (lai gan tas tiek pārskatīts) ietvertie pasākumi, kas vērsti uz risku novēršanu saistībā ar kredītēšanu ārvalstu valūtās. Ir zināms, ka Kapitāla prasību regulas izstrāde jau ir noslēguma posmā. Taču dalībvalstīm jāspēj saglabāt vai ieviest nacionālos noteikumus risku, kas saistīti ar ārvalstu valūtā izsniegtiem kredītiem, novēršanai saskaņā ar standartizēto pieeju kredītriskam, ja kredīti izsniegti nenodrošinātiem kredītņēmējiem un ja šie noteikumi nav pretrunā ar Eiropas Savienības tiesību aktiem.

LIKVIDITĀTES UN FINANSĒJUMA RISKS

IV.6. F ieteikums – likviditāte un finansējums

Nacionālajām uzraudzības iestādēm tiek ieteikts cieši uzraudzīt finansējuma un likviditātes riskus, ko finanšu iestādes uzņemas saistībā ar kredītēšanu ārvalstu valūtās, kā arī to kopējo likviditātes pozīciju. Īpaša uzmanība jāpievērš riskiem, kas saistīti ar:

- a) aktīvu un pasīvu termiņu un valūtas neatbilstības pieaugumu;
- b) paļaušanos uz valūtas mijmaiņas darījumiem (t.sk. valūtas procentu likmes mijmaiņas darījumiem) ārvalstu tirgos;
- c) finansējuma avotu koncentrāciju.

Pirms minēto risku līmenis kļūst pārmērīgs nacionālajām uzraudzības iestādēm tiek ieteikts apsvērt risku ierobežošanu, vienlaikus izvairoties no neplānotām pašreizējo finanšu struktūru pārmaiņām.

⁽⁵⁰⁾ Sk. priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par kredītiestāžu un ieguldījumu sabiedrību uzraudzības prasībām, COM(2011) 452 galīgā redakcija, 20.07.2011. Priekšlikumā ietverti globāli izstrādāti un apstiprināti kredītiestāžu kapitāla un likviditātes standartu elementi, pazīstami kā Bāzeles III principi.

ESRK izmantos nacionālo uzraudzības iestāžu iesniegto informāciju komunikācijā par papildu pasākumiem, lai novērtētu ieteikto pasākumu efektivitāti. Pamatojoties uz šo novērtējumu, ESRK atgriezīsies pie šā jautājuma līdz 2014. gada beigām.

EBI, kā norādīts Eiropas Komisijas priekšlikumā par kapitāla prasībām⁽⁵¹⁾, apkopos informāciju par ES līmeņa likviditātes regulējuma ieviešanu, t.sk. "likviditātes nodrošinājuma prasību" un "stabilu finansējumu"⁽⁵²⁾. EBI ņems vērā ieteikumā paustās bažas un var apsvērt vadlīniju izstrādi pirms oficiālās regulas ieviešanas.

IV.6.1. Ekonomiskais pamatojums

Ņemot vērā, ka īstermiņa finansējums ir lētāks nekā ilgtermiņa finansējums, iestādes var iegūt pārāk daudz īstermiņa finansējuma. To nosaka morālā kaitējuma problēmas, jo finanšu institūcijas gaida valsts intervences, īpaši no centrālajām bankām⁽⁵³⁾, lai nodrošinātu finansējumu ārvalstu valūtās laikā, kad ietekmēta normāla tirgu darbība. Šī problēma rada traucējumus, jo institūcijas negrasās atbildēt par visiem riskiem, ko tās uzņēmušās. Ņemot to vērā, šajā ieteikumā tiek mēģināts risināt šādu tirgus kļūdu. Tas tiek panākts, ierobežojot finansējumu un koncentrācijas risku, lai panāktu ilgtspējīgāku termiņstruktūras nesabalansētības līmeni un elastību finansējuma tirgu negatīvas attīstības gadījumā. Šā ieteikuma mērķis ir arī samazināt kaitējuma izplatīšanos ar likviditātes kanāla starpniecību.

IV.6.2. Novērtējums, t.sk. priekšrocības un trūkumi

Šā ieteikuma par finansējumu un likviditāti īstenošanai ir šādas **priekšrocības**.

- a. Tiek samazināta **morālā kaitējuma problēma**, ierobežojot finansējuma un likviditātes riskus, kurus institūcijas var uzņemt.
- b. Tiek palielināta **izturība pret finanšu tirgu nestabilitāti**, ierobežojot refinansēšanas riskus un termiņu maiņas līmeni, kā arī koncentrācijas riskus. Tas nozīmē, ka tirgu krīzes laikā finanšu institūcijām nebūtu 1) šādas paaugstinātas finansējuma izmaksas, jo tām nevajadzētu tik bieži vai tik daudz veikt refinansēšanu nelabvēlīgos apstākļos un 2) tās varētu veikt darbības ilgāku laika periodu, neīstenojot stigrākus pasākumus, piemēram, aktīvu pārdošanu vai kredītu plūsmas apturēšanu.

Ieteikuma paredzamie **trūkumi** ir šādi.

- c. Pietiekama un lēta finansējuma periodos ir **paaugstinātas finansējuma izmaksas**, kas atbilst "jaunu" finansējuma izmaksu, ko nosaka, piemēram, garāks parāda termiņš, un finansējuma izmaksu, kas rodas bez regulatīvas intervences, starpībai.
- d. Visbeidzot, paaugstinātas finansējuma izmaksas varētu izpausties paaugstinātās **kredīta izmaksās** klientiem. Lai gan no pirmā skatiena to varētu uztvert kā trūkumu, faktiski tas varētu palīdzēt koriģēt šo kredītu cenu.
- e. Ir **šaubas** par to, vai valūtas tirgū pieejams **pietiekams** ilgāka termiņa finansējums.
- f. **Atbilstības nodrošināšanas izmaksas** uzraudzības iestādēm, lai veiktu kontroli un novērtētu riska līmeni.

IV.6.3. Papildu pasākumi

IV.6.3.1. Laika grafiks

Ieteikuma adresāti tiek lūgti ziņot ESRK par pasākumiem, kas veikti šā ieteikuma īstenošanai līdz 2012. gada 31. decembrim.

⁽⁵¹⁾ Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par kredītiestāžu un ieguldījumu sabiedrību uzraudzības prasībām, COM(2011) 452 galīgā redakcija, un priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par piekļuvi kredītiestāžu darbībai un kredītiestāžu un ieguldījumu sabiedrību uzraudzību, kā arī par grozījumiem Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 2002/87/EK par papildu uzraudzību kredītiestādēm, apdrošināšanas uzņēmumiem un ieguldījumu sabiedrībām finanšu konglomerātos, COM(2011) 453 galīgā redakcija.

⁽⁵²⁾ Sk. a) Bāzeles Banku uzraudzības komiteja "Bāzele III: starptautiskie likviditātes riska aprēķināšanas, standartu un uzraudzības pamatprincipi" (*Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring*), 2010. gada decembris, II.1. un II.2. sadaļa, kas pieejami Starptautisko norēķinu bankas interneta lapā, un b) Priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par kredītiestāžu un ieguldījumu sabiedrību uzraudzības prasībām, COM(2011) 452 galīgā redakcija, 6. daļa, 9. daļas 444. pants un 10. daļas II sadaļas 481. pants.

⁽⁵³⁾ Šīs palīdzības gaidas var atšķirties atkarībā no centrālo banku pilnvarām.

IV.6.3.2. Atbilstības kritēriji

Noteikti šādi F ieteikuma atbilstības kritēriji.

a. Finanšu institūciju finansējuma un likviditātes stāvokļa uzraudzība, t.sk. vismaz šādu rādītāju uzraudzība⁽⁵⁴⁾:

- (i) finansējuma saistības, kas saņemtas no katra būtiska darījumu partnera/kopējie aktīvi⁽⁵⁵⁾;
- (ii) ārvalstu valūtu mijmaiņas darījumu apjoms (bruto)/kopējās saistības valūtu dalījumā;
- (iii) termiņstruktūru neatbilstība ārvalstu valūtu aktīvu un saistību starpā (katrai attiecīgajai valūtai) un termiņstruktūru neatbilstība vietējo aktīvu un saistību starpā, visatbilstošākajām termiņu kategorijām⁽⁵⁶⁾,⁽⁵⁷⁾;
- (iv) valūtu neatbilstība aktīvu un saistību starpā.

b. Risku ierobežošana, ja nacionālās uzraudzības iestādes uzskata, ka likviditātes un finansējuma riski ir pārmērīgi.

IV.6.3.3. Komunikācija par papildu pasākumiem

Komunikācijai jāaptver visi atbilstības kritēriji. Adresātu ziņojumiem būtu jāietver šāda informācija.

a. Norāde par finanšu sistēmas likviditātes un finansējuma stāvokli un ārvalstu valūtā izsniegto kredītu ietekmi uz to.

b. Norāde uz rādītājiem, kuri definēti **IV.6.3.2.** sadaļā.

c. Ja nepieciešams, finansējuma un likviditātes riskiem piemērotie ierobežojumi.

d. Ja nepieciešams, reglamentējošā akta vai oficiālā lēmuma kopija, ar kuru noteikti jebkādi ierobežojumi.

IV.6.4. Saistība ar Eiropas Savienības tiesisko regulējumu

Līdz šim nav Eiropas Savienības noteikumu par likviditāti vai finansējumu. Ieviešot Bāzeles III principus⁽⁵⁸⁾ Eiropas Savienības tiesību aktos, būs nepieciešams pietiekams likvidu aktīvu apjoms, lai vienu mēnesi varētu izturēt nelabvēlīgu likviditātes scenāriju. Tiks ieviesti papildu uzraudzības instrumenti (ziņošana, kas saistīta ar stabilu finansējumu), kas vairāk attiecas uz ieteikumā norādītajiem strukturālajiem aspektiem (piemēram, termiņstruktūru neatbilstība). Tomēr šie uzraudzības instrumenti pagaidām tiks izmantoti tikai novērošanai. Iestādēm jāizmanto Eiropas noteikumos minētie uzraudzības instrumenti, tiklīdz tie ir pieejami, bet tām arī jāņem vērā aptvert visi pārējie šā ieteikuma aspekti, kuri, piemēram, pārsniedz viena gada robežu. Turklāt ieviešanas termiņi ir atšķirīgi.

Attiecībā uz likviditātes rezervju turēšanu, arī CEBS vadlīnijās par likviditātes rezervēm un izdzīvošanas ilgumu (*Guidelines on Liquidity Buffers and Survival Periods*) ietverta norāde, ka, "ja institūcijas, kas atbildīga par likviditātes vadību, turējumā ir valūta, šai institūcijai faktiski ir būtisks likviditātes riska līmenis šajā valūtā un šim nolūkam tai jātur rezerves"⁽⁵⁹⁾. Arī šajā gadījumā ESRK ieteikuma skatījums ir strukturālāks.

⁽⁵⁴⁾ Rādītāji (i) un (iii) ir līdzīgi rādītājiem, kurus uzņemto uzraudzībai atbilstoši tam, kas ierosināts dokumentā "Bāzele III: starptautiskie likviditātes riska aprēķināšanas, standartu un uzraudzības pamatprincipi" (*Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring*), 2010. gada decembris (sk. <http://www.bis.org/publ/bcbs188.pdf>).

⁽⁵⁵⁾ Šis rādītājs atbilst Bāzeles III principu uzraudzības līdzeklim III.2.2.A. par finansējuma koncentrāciju, "Bāzele III: starptautiskie likviditātes riska aprēķināšanas, standartu un uzraudzības pamatprincipi" (*Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring*), 2010. gada decembris, 33.–34. lpp.

⁽⁵⁶⁾ Termiņu kategorijas jānosaka katrai nacionālajai iestādei.

⁽⁵⁷⁾ Šis rādītājs atbilst Bāzeles III principu uzraudzības līdzeklim III.1. par līgumā noteikto termiņstruktūru neatbilstību, "Bāzele III: starptautiskie likviditātes riska aprēķināšanas, standartu un uzraudzības pamatprincipi" (*Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring*), 2010. gada decembris, 32.–33. lpp.

⁽⁵⁸⁾ Sk. 54. zemsvītras piezīmi.

⁽⁵⁹⁾ <http://www.eba.europa.eu/documents/Publications/Standards—Guidelines/2009/Liquidity-Buffers/Guidelines-on-Liquidity-Buffers.aspx>. Sk. 75. punktu.

EIROPAS SAVIENĪBAS MĒROGA KOORDINĀCIJA UN DARBĪBAS JOMA

IV.7. G ieteikums – savstarpīgums

1. Attiecīgo finanšu iestāžu piederības dalībvalsts uzraudzības iestādēm tiek ieteikts veikt vismaz tikpat stingrus pasākumus attiecībā uz kredītēšanu ārvalstu valūtās kā pasākumi, kas ir spēkā mītnes dalībvalstī, kurā šīs finanšu iestādes darbojas, sniedzot pārrobežu pakalpojumus, vai ar filiāļu palīdzību. Šis ieteikums attiecas tikai uz aizdevumiem ārvalstu valūtā, kas piešķirti aizņēmējiem, kuru dzīvesvieta ir mītnes dalībvalstī. Šos pasākumus attiecīgos gadījumos piemēro individuālu iestāžu, pakārtotas konsolidācijas vai konsolidētā līmenī.
2. Attiecīgo finanšu iestāžu piederības dalībvalsts uzraudzības iestādēm tiek ieteikts savās interneta lapās publicēt mītnes dalībvalsts uzraudzības iestāžu veiktos pasākumus, bet mītnes dalībvalsts uzraudzības iestādēm tiek ieteikts paziņot par visiem spēkā esošajiem un jaunajiem pasākumiem attiecībā uz kredītēšanu ārvalstu valūtās visām attiecīgajām piederības dalībvalsts iestādēm, kā arī ESRK un EBI.

IV.7.1. Ekonomiskais pamatojums

Nacionālo iestāžu īstenoto pasākumu efektivitāti mazināja finanšu sektora augstais integrācijas līmenis Eiropas Savienībā. Regulatīvā bāze var panākt Eiropas Savienības mēroga stabilitātes mērķus tikai tad, ja to vienādi piemēro visās dalībvalstīs bez izņēmumiem.

Piezīmes.

Šādos apstākļos nepieciešama visaptveroša pieeja Eiropas Savienības (vai pat starptautiskā) līmenī. Piederības valsts iestādēm jāievēro nacionālajā līmenī pieņemtie pasākumi un piederības un mītnes valstu iestādēm jātiecas uz efektīvāku sadarbību. Lai veicinātu pasākumu savstarpīgumu un panāktu atbilstošu koordināciju piederības un mītnes valsts iestāžu starpā, uzraudzības pasākumus drīkst apspriest uzraudzības kolēģijās.

Lai skaidri īstenotu savstarpīguma principu, tālāk sniegti daži skaidrojumi un piemēri.

Praksē šis ieteikums nozīmē, ka, ja Eiropas Savienības dalībvalstī A tiek īstenots noteikts makrouzraudzības pasākums, lai novērstu riskus, ko izraisa kredītēšana ārvalstu valūtās, tad visu pārējo Eiropas Savienības iestāžu uzraudzībā esošajām institūcijām šis pasākums jāievēro, izsniedzot kredītus ārvalstu valūtā klientiem dalībvalstī A, arī veicot kredītēšanu ar filiāļu starpniecību vai veicot pārrobežu darījumus. Tādējādi tomēr netiek ietekmēta piederības valsts uzraudzības iestādes kapacitāte, veicot konsolidēto uzraudzību.

Prasība piemērot visus pasākumus individuālu iestāžu, pakārtotas konsolidācijas vai konsolidētā līmenī nenozīmē, ka, attiecībā uz pārrobežu banku grupu, vietējiem kredītņēmējiem piemērots pasākums piederības valstī jāpiemēro kredītņēmējiem visās pārējās valstīs, kurās darbojas šī banku grupa (un kuras konsolidētas attiecīgās banku grupas bilancē). Piemēram, ja Zilā valsts piemēro stingrāku kredīta summas un nodrošinājuma vērtības rādītāju hipotēku kredītiem ārvalstu valūtā, šis pasākums neattiecas uz hipotēku kredītiem ārvalstu valūtā pārējās (mītnes) valstīs, kurās darbojas kāda banka no Zilās valsts. Tomēr savstarpīguma princips liek visām pārējo valstu bankām, kuras darbojas Zilajā valstī (filiāles vai tieši no galvenās mītnes) piemērot stingrāku kredīta summas un nodrošinājuma vērtības rādītāju visiem hipotēku kredītiem ārvalstu valūtā Zilajā valstī.

Hipotētisks piemērs. Valsts A konstatē sistēmiskos riskus, kas saistīti ar kredītēšanu ārvalstu valūtās un nosaka stingrākus noteikumus attiecībā uz kredīta summas un nodrošinājuma vērtības rādītāju jau izsniegtajiem hipotēku kredītiem ārvalstu valūtā, kas izsniegti vietējiem klientiem. Valstis B, C un D ir valstis, kuru uzraudzības iestādes uzrauga finanšu institūcijas, kas piešķir kredītus ārvalstu valūtā valstī A (ar meitas uzņēmumu un filiāļu starpniecību vai tieši no galvenā biroja). Valsts A pēc tam, kad apstiprinātas stingrākas prasības attiecībā uz kredīta summas un nodrošinājuma vērtības rādītāju, un pirms šāda pasākuma stāšanās spēkā paziņo par šo pasākumu un tā spēkā stāšanās dienu valstij B, C un D. Šīs valstis, izvēloties attiecīgos līdzekļus, pieprasa to uzraudzībā esošajām institūcijām, kuras veic kredītēšanu ārvalstu valūtās valstī A, piemērot stingrākas prasības attiecībā uz kredīta summas un nodrošinājuma vērtības rādītāju visiem darījumiem, kas veikti valsts A teritorijā. Šādas stingrākas prasības kredīta summas un nodrošinājuma vērtības rādītājam tiktu piemērota valsts A teritorijā neatkarīgi no kreditora (ja šī piederības valsts ir Eiropas Savienībā).

IV.7.2. Novērtējums, t.sk. priekšrocības un trūkumi

Ieteikumam ir šādas būtiskākās **priekšrocības**.

- a. Šis ieteikums samazinātu pārrobežu regulējuma arbitrāžas iespējas, padarot **efektīvākus** nacionālo iestāžu **pasākumus** attiecībā uz kredītēšanu ārvalstu valūtās. Turklāt papildu pārrobežu koordinācijas pieredzi var gūt, radot vajadzību sniegt pietiekamu informāciju iesaistītajiem uzraugiem.

- b. Pieprasot piemērot ieteikumus individuālu iestāžu, pakārtotas konsolidācijas un konsolidētā līmenī, tiek nodrošināts riska darījumu segums un tiem piemērota vienāda attieksme neatkarīgi no to atrašanās vietas finanšu grupā.

Ieteikumam ir šādi **trūkumi un izmaksas**.

- c. Pārraudzības institūciju **atbilstības nodrošināšanas izmaksas**: pēc tam, kad ieviests makrouzraudzības pasākums, kas vērsts uz ārvalstu valūtā izsniegto kredītu radīto risku novēršanu, nacionālajām (mītnes valsts) iestādēm jāsasīnās ar visām piederības valsts iestādēm, lai tās savā uzraudzībā esošajām institūcijām varētu pieprasīt piemērot mītnes valsts standartus. Sarežģījumus rada nepieciešamība savlaicīgi iesaistīties un informēt piederības valsts iestādes par plānotajiem pasākumiem.

IV.7.3. Papildu pasākumi

IV.7.3.1. Laika grafiks

Ieteikuma adresāti tiek lūgti ziņot ESRK par pasākumiem, kas veikti šā ieteikuma īstenošanai līdz 2012. gada 31. decembrim.

IV.7.3.2. Atbilstības kritēriji

Noteikti šādi G ieteikuma atbilstības kritēriji:

- novērsta regulējuma arbitražas;
- pierādījums, ka ievērotas savstarpīguma principa prasības attiecībā uz iestādēm, kas darbojas citās valstīs. Šādam pierādījumam var izmantot saprašanās memorandus, vienošanās uzraudzības kolēģiju starpā, oficiālus lēmumus vai jebkuru aktu, kas nodrošina savstarpīgumu;
- tieša pārrobežu kredīšana valūtās, kas nav kredīta ņēmējas valsts vietējā valūta (informācija jāsniedz piederības valsts iestādēm);
- attiecībā uz visu ieteikumu piemērošanas jomu, atbilstības kritērijs ir A līdz F ieteikuma piemērošana individuālu iestāžu, pakārtotas konsolidācijas vai konsolidētā līmenī.

IV.7.3.3. Komunikācija par papildu pasākumiem

Komunikācijai jāaptver visi atbilstības kritēriji.

Adresātu ziņojumiem jāietver šāda informācija.

- Tiesību akta kopija, kas apliecina, ka tiek ievērots savstarpīgums.
- Savstarpīguma efektivitātes īss novērtējums.

Pārskatos par A līdz F ieteikumu jāprecizē piemērošanas joma.

VISPĀRĒJS POLITIKAS PASĀKUMU NOVĒRTĒJUMS

Attiecībā uz visiem iepriekšminētajiem ieteikumiem ieguvumi no to ieviešanas pārsniedz to izmaksas.

Kopumā šo pasākumu galvenais mērķis ir ar dažādiem līdzekļiem mazināt sistēmisko risku, paturot prātā, ka jānovērš trūkumi, kas veicina sistēmiskā riska rašanos.

Viens no lielākajiem gaidāmajiem ieguvumiem ir **morālā kaitējuma mazināšana** ar korektīviem stimuliem (piemēram, iekšējā riska pārvaldības uzlabošana un kapitāla prasības) vai ierobežojot riska uzņemšanos (piemēram, prasības attiecībā uz kredītņēmēju finanšu stāvokli). Šīs parādības būtība, t.i., spēcīgā ietekme, riska faktoriem īstenojoties, nosaka, ka finanšu sabiedrības reizēm neņem vērā sliktāko notikumu attīstības scenāriju, jo tās sagaida atbildīgo iestāžu atbalstu.

Vēl viens būtisks ieguvums ir finanšu sektora **elastības** stiprināšana un kredītu plūsmas ierobežošanas pārpilnības laiks. Gaidāms, ka tas radīs pozitīvu ietekmi **pagātnes un nākotnes** perspektīvā – mazāku vērtības zudumu, piemēram, pēc burbuļa plīšanas. Visbeidzot, šie ieteikumi papildus palīdz iestādēm efektīvāk īstenot ekonomikas politiku – tas ir vēl viens būtisks ieguvums.

Galvenās izmaksas saistītas ar augstākām **kapitāla un finansējuma izmaksām** finanšu sabiedrībām un iespējamo dzīvotspējīgu aizstājēju trūkumu, ja noteiktiem nenodrošinātiem kredītņēmējiem kredīti ārvalstu valūtā vairs nebūs pieejami pilnībā vai pietiekamā apjomā. Šajā gadījumā dažos cikla periodos, iespējams, kredītu plūsma būs relatīvi mazāka, iespējams, mazinot tautsaimniecības izaugsmi īstermiņā. Tomēr vidējā termiņā un ilgtermiņā šiem pasākumiem vajadzētu pozitīvi ietekmēt tautsaimniecības izaugsmi.

Visbeidzot, gan finanšu sabiedrībām, gan uzraudzības iestādēm radīsies **atbilstības nodrošināšanas** izmaksas.